TĖVYNĖS SARGAS

DR. ČESLOVAS MASAITIS

TĖVYNĖS SARGAS — GUARDIAN OF THE FATHERLAND

Pradėtas leisti 1896 m. — Established 1896

Redaguoja — Editor: Algirdas J. Kasulaitis

Redakcijos adresas — Address of Editor: 894 East 223rd Street, Euclid, Ohio 44123. Tel. (216) 261-4994

Administracija: Pranas Razgaitis, 6755 Parkgate Oval, Seven Hills, Ohio 44131, U.S.A.

Leidžia Popiežiaus Leono XIII Literatūrinis Fondas.

Č. Masaitis
P. O. Box 442
Thompson, Conn. 06277

Published by Pope Leo XIII Literary Fund.

Viršelį piešė Paulius Jurkus.

Spaudžia PRANCIŠKONŲ spaustuvė, 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207

V i r š e l y j e :

Dr. ČESLOVAS MASAITIS yra naujasis Lietuvių Krikščionių Demokratų Sąjungos centro komiteto pirmininkas. Iš profesijos matematikas, profesorius įvairiuose JAV universitetuose bei JAV balistikos tyrimo laboratorijų mokslininkas. Nuo jaunystės ateitininkas ir krikščionis demokratas. Rašo spaudoje įvairiais kultūriniais ir filosofiniais klausimais.

Nuotr. K. Kasulaitytės

TĖVYNĖS SARGAS

1990 Įsteigtas 1896 Nr. 1 (73)

NEUŽMIRŠTAMASIS MYKOLAS KRYUPAVIČIUS

Jo mirties 20 m. sukakties proga

DR. KAZYS ŠIDLAUSKAS

Nenoriu skaitytojų varginti su Krupavičiaus biografinėmis žiniomis, kurios daugumui turėtų būti maždaug žinomos. Noriu tik pastebėti, kad Mykolas Krupavičius savo žemišką karjerą pradėjo kaip mokytojas. Gimęs 1885 m. spalio 1 d., jis 1905 m. baigė Veiverių mokytojų seminariją ir maždaug tris metus mokytojavo, pirmiausiai jis buvo mokytojas Lomžos gubernijoje Lenkijoje, o tik paskutiniais metais buvo perkeltas mokytoju į Papilę Lietuvoje.

Metęs mokytojo profesiją ir pajutęs pašaukimą į dvasinį luomą, 1908 m. Mykolas Krupavičius įstojo į Seinų dvasinę seminariją, kurią baigė 1913 m., o po to pateko į Petrapilio dvasinę akademiją, kurią baigė 1917 m. Kunigu Mykolas Krupavičius buvo įšventintas vyskupo Ciepliako jau 1914 m. Baigęs Petrapilio dvasinę akademiją, kun. Krupavičius buvo paskirtas kapelionu į Martyno Yčo lietuvių vyrų gimnaziją Voroneže.

1. Krikščioniškos demokratijos veteranas

Mykolas Krupavičius, pats kilęs iš labai vargingos šeimos, jau nuo pat pradžių, dar savo mokytojavimo laikais, pradėjo domėtis socialinėmis problemomis, kodėl tie didžturčiai Lenkijos

ir Lietuvos dvarininkai gali leisti savo pinigus ištaiginguose vakarų Europos kurortuose, kuriuos jiems uždirba tie labai skurdžiai gyvenantieji dvarų kumečiai.

Tiek mokytojaudamas, tiek būdamas Seinų kunigų seminarijoje, tiek Petrapilio dvasinėje akademijoje kun. Krupavičius gilinosi į šiuos socialinius reikalus ir jis priėjo nuomonės, kad tik demokratinė santvarka valstybėje gali užtikrinti tiems vargšams geriausią aprūpinimą, kad jie galėtų naudotis laisvos valstybės ištekliais. Jis priėjo nuomonės, kad tik krikščioniška demokratija pagal Leono XIII 1891 m. išleistą encikliką "Rerum novarum" darbininkų klausimu ir 1901 m. encikliką "Graves de Communi" laisvosios valstybės turėtų tvarkyti savo reikalus, kad labiausiai ekkonomiškai nuskriausti tų valstybių gyventojai galėtų pasinaudoti laisvės atsiekimais.

Kaip kun. Vyt. Bagdanavičius savo įvade į Krupavičiaus palikimą, išleistą knyga "Visuomeniniai klausimai" rašo, kad popiežiaus "Leono XIII principai valstybiniu mąstu nebuvo pritaikinti gyvenime", išskyrus Lietuvą, "kad čia įvyko pirmasis krikščioniškosios demokratijos išbandymas gyvenime, kuris pasirodė praktiškai įvykdomas kraštutiniškai sunkiose sąlygose. Šita prasme Lietuvos krikščioniškoji demokratija yra pasaulinės reikšmės atsiekimas.[1]

2. *Lietuvos valstybininkas*

Pirmojo pasaulinio karo metu lietuvių krikščioniškoji demokratija jau buvo sukurta Rusijoje. Jos skyriai veikė Petrapilyje, Maskvoje, Šiaurės Kaukaze ir Minske, o vėliau veikimo centras atsidšrė Voroneže, kur kun. Mykolas Krupavičius su savo bendraminčiais tvarkė tą visą lietuviškos krikščioniškos demokratijos judėjimą.

Pirmąją lietuvių krikščionių demokratų partijos programą pagal Popiežiaus Leono XIII mintis, paruošė 1905 m. Petrapilio dvasinės akademijos profesoriai Pranciškus Būčys, Jonas Mačiulis-Maironis ir Adomas Jakštas-Dambrauskas.

Sugrįžus kun. Krupavičiui į Lietuvą 1918 m., po to, kai jam grėsė mirties bausmė iš lietuviškų bolševikų Voroneže, 1918 m. lapkričio 20 d. Vilniuje įvyko Lietuvos Krikščionių Demokratų Partijos konferencija, kurioje partijos centro komiteto pirmininku buvo išrinktas kun. Mykolas Krupavičius.

Prisistatęs pas Seinų vyskupą, po sugrįžimo iš Voronežo, kun. J. Staugaičiui prašant, kun. Krupavičius buvo paskirtas dirbti prie Lietuvos tarybos Vilniuje, o nuo 1919 m. sausio 2 d. Kaune. Pirmiausia kun. Krupavičius buvo paskirtas vidaus reikalų ministerijos socialinio skyriaus ypatingų reikalų valdininku, o vėliau žemės ūkio ministerijos žemės reformos komisijos sekretoriumi. Valstybės Taryboje būdamas ir eidamas savo pareigas ministerijose, kun. Krupavičius dirbo propagandos ir aukų rinkimo darbą, keliaudamas po Lietuvą ir keldamas prakalbomis lietuvių apsipsrendimą kovoti dėl nepriklausomybės.

Bet 1920 m. pradžioje kun. Krupavičius atsisakė iš valdiškų tarnybų ir atsidėjo Lietuvos Steigiamojo Seimo rinkimams, aplankydamas su savo prakalbomis daugybę vietovių, steigdamas Lietuvos krikščionių demokratų partijos skyrius. Todėl galima pasakyti, kad tik kun. Krupavičiaus pastangomis krikščionys demokratai Lietuvos Steigiamajame Seime buvo gavę absoliutinę atstovų daugumą. Į Steigiamąjį seimą buvo išrinkti 112 atstovų, iš kurių krikščionių demokratų blokas turėjo 59 atstovus. Tik gavę tokią daugumą atstovų Lietuvos Steigiamajame Seime, krikščionys dmeokratai, kaip sako kun. Vyt. Bagdanavičius, su savo partijos vadu kun. Mykolu Krupavičium priešakyje, galėjo bandyti įvesti krikščioniškosios demokratijos išbandymą naujai atsikūriusioje Lietuvos valstybėje.

3. Lietuvos žemės reformos vykdytojas

Steigiamajam Seimui priėmus Lietuvos 1922 m. konstituciją ir pagrindinius kitus įstatymus, tarp jų ir žemės reformos įstatymą, iškilo reikalas tą žemės reformą skubiai įvykdyti. Visos tuometinės Lietuvos politinės partijos pripažino žemės reformos reikalą, tik buvo nuomonių skirtumas, kaip tą žemės reformą pravesti. Steigiamojo seimo priimtas Lietuvos žemės reformos įstatymas buvęs labai radikalus. Net pats prezidentas Aleksandras Stulginskis, būdamas agronomas, buvo kiek skirtingos nuomonės nuo kun. Krupavičiaus dėl tos žemės reformos apimties.

Sakoma, kad prezidentas pasakęs Krupavičiui, kad jis pravedęs tokį radikalų žemės reformos įstatymą, tai jis turįs jį ir įvykdyti. Tokiu būdu kun. Krupavičiui teko pasidaryti žemės ūkio ministeriu.

Lietuvos žemės reforma jau buvo vykdoma nuo 1919 metų,

esant žemės ūkio ministeriais J. Tūbeliui ir J. Aleksai. Per jų keturių metų ministeriavimo laikotarpį, iki į tą žemės ūkio ministeriją atėjo kun. Krupavičius, buvo išparceliuota 64,676 hektarai žemės, o kun. Krupavičiaus ministeriavimo metu per nepilnus trejus metus buvo išparceliuota 462,538 hektarai.[2] Iš tų skaičių galima matyti, kas buvo tikrasis Lietuvos žemės reformos vykdytojas, turint galvoje faktą, pagal Lietuvių Enciklopediją, kad į žemės reformos fondą buvo patekę 541,000 hektarų žemės, išdalintų bežemiams ir mažažemiams.[3]

Reikia manyti, kad kun. Krupavičius, būdamas seimo daugumų arba koalicijų lyderis, galėjo savo žemės ūkio ministeriją ir tą visą žemės reformos pravedimą labai savarankiškai tvarkyti, todšėl galėjo atsiekti tokių stebinančių rezultatų.

Pasakojama, kad kartą pas ministerį Krupavičių atėjo kažkoks Lietuvos lenkas dvarininkas su prezidento Stulginskio rašteliu, kad žemės ūkio ministeris padarytų jam kažkokią malonę. Ministeris, tebesėdint tam lenkui dvarininkui jo kabinete, tuoj pats paskambino prezidentui ir turėjo su juo tokį kietą pasikalbėjimą, kad tas lenkas, pripratęs prie luomų santvarkos, niekaip negalėjo suprasti, kaip tas eilinis ministeris galėjo taip griežtai kalbėtis su valstybės prezidentu. Nežiūrint to, kun. Krupavičius buvo ir visą laiką išliko tikras demokratas. Kaip kun. Vyt. Bagdanavičius sako, "tol, kol ši (krikščionių demokratų) ideologija veikė, tol buvo gyva ir lietuviškoji demokratija. Kai Lietuvos politinį vadovavimą paėmė socialistai ir liaudininkai, pusiausvyros politiniame gyvenime pritrūko ir Lietuvos valstybinis gyvenimas pasidarė reikalingas vado".[4]

Dėl tokios radikalios žemės reformos Krupavičius buvo skundžiamas kitiems kunigams, Lietuvos vyskupams, popiežiaus atstovui ir pačiam Vatikanui, nes žemės reformos paliesti lenkų dvarininkai suorganizavo demaršus net į pačią Romos kūriją. Krupavičiui pavyko atsilaikyti prieš visus spaudimus, nes jis buvo įsigilinęs į Katalikų Bažnyčios mokslą apie žemės nuosavybę ir jam nepritrūko energijos ir ryžto atremti visus tuos puolimus.

4. Ilgametis Vliko pirmininkas

Numatydamas naują bolševikų okupaciją ir nenumatęs trauktis nuo bolševikų okupacijos į užsienį, VLIKas 1944 m. gegužės 25 d. paskyrė užsienyje savo delegatūrą, susidedančią

iš Vaclovo Sidzikausko, Rapolo Skipičio ir Mykolo Krupavičiaus.[5] Vokiečių kariuomenei kapituliavus, amerikiečių karininkas Antanas Vaivada Krupavičių iš Regensburgo nuvežė į Würzburgą, į ten atvežė ir kitus Vliko narius, išlaisvintus iš Bayreutho kalėjimo. Taip Würzburge susirinko visas VLIKas, kuris turėjo prof. Kaminsko pirmininkaujamą posėdį. Naujuoju Vliko pirmininku 1945 m. birželio 15 d. buvo išrinktas kun. Mykolas Krupavičius, šiose pareigose išbuvęs virš dešimties metų.

Vokietijoje atsikūrusį VLIKą pradėjo kamuoti jo grupių nesutarimai ir ginčai. Krupavičius imdavosi taikintojo vaidmens, bandydamas švelninti tokių nesutarimų aštrumą. Tuomet VLIKą sudarė penkios laicistinės grupės ir keturios krikščioniškos orientacijos grupės. Abu blokai buvo papildyti įjungiant į krikščionišką bloką Ūkininkų Sąjungą, o į laicistinį bloką Ūkininkų Partiją. Išjungus Nacionalistų Partiją, abiejose pusėse liko po penkis atstovus. Abu blokai savo viduje taip pat nebuvo vieningi.[6]

Kairiosios VLIKo partijos reikalavo tautininkus viešai atsiriboti nuo kitados praktikuotų nedemokratinių principų ir reikalavo VLIKą aiškiai aptarti, pagal kuriuos principus turės būti suorganizuota iš bolševikų okupacijos išlaisvintos Lietuvos vyriausybė. Dėl to reikalavimo susitarus, 1945 m. liepos 3 d. buvo surašytas ir priimtas vad. Würzburgo protokolas, kuris iš dalies pakeitė VLIKo 1944 m. vasario 16 d. atsišaukimą "Į Lietuvių Tautą". Tame atsišaukime buvo toks staipsnis: "Lietuvą iš okupacijos išlaisvinus ir toliau veikia 1938 m. Lietuvos konstitucija, kol ji teisėtu keliu bus atitinkamai pakeista".

Svarbiausias Würzburgo protokolo pakeitimas pagrindinės VLIKo deklaracijos buvo toks: kad iš okupacijos išlaisvinta Lietuva bus demokratinė valstybė, bet iki susirinks Seimas, laikinius konstitucinius nuostatus priims VLIKas, pagal 1922 m. Lietuvos Konstitucijos principus.[7]

Siekimas sumažinti kitų VLIKo srovių įtakas išvirto į kai kurių grupių kovą prieš patį Krupavičių. Laicistinis blokas išvystė akciją jam pašalinti iš VLIKo pirmininko pareigų. Krupavičiui, po kelerių metų sunkaus darbo ir ligų iškamuotam, kartais ir kildavo mintis pasitraukti, tik Krikščionių Demokratų centro komitetas nesutikdavo jo atleisti iš einamų pareigų.

VLIKo Lietuvos laisvinimo veiklą reikėjo suderinti su laisvajame pasaulyje išlikusių Lietuvos pasiuntinių, įgaliotų ministerių

ir kitų diplomatų veikla ir nustatyti jų santykiavimą. Šis klausimas iškilo anksčiau negu buvo galima susisiekti su pasiuntiniais ir su jais reikalą aptarti.

Nežiūšrint to, 1945 m. balandžio mėn. sąjungininkams nugalėjus vokiečių kariuomenę, Vokietijoje tada VLIKo vardu veikusi delegatūra užsienyje, kreipėsi į vyriausiąjį sąjungininkų vadą gen. Eisenhowerį, prisistatytdama kaip vyriausia lietuvių tautos politinė vadovybė ir ji rašė, kad jai subordinavosi Lietuvos pasiuntiniai vakarų valstybėse. Vėliau paaiškėjus, kad tokia pasiuntinių subordinacija VLIKui yra neįmanoma, VLIKas kreipėsi į buvusį Lietuvos pasiuntinį Italijoje Stasį Lozoraitį ir kitus Lietuvos pasiuntinius, pareikšdamas, kad VLIKas visiškai nesiekia Lietuvos pasiuntinių jam formalios subordinacijos, o tik nori su jais nuoširdžiai ir praktiškai bendradarbiauti.[8] Vienok, tik kai kurie diplomatai, kaip Balutis, Bačkis, Graužinis, Gylys ir Šaulys palaikė su VLIKu santykius, o kiti neatsakinėjo į jo laiškus ir apie jų veiklą VLIKui nebuvo viskas žinoma.[9]

Ir taip kai kurie Lietuvos pasiuntiniai, vadovaujami buv. Lietuvos užsienių reikalų ministerio Stasio Lozoraičio, pasišovė vadovauti visam Lietuvos laisvinimo darbui, nurašant VLIKą tik į "politinių organizacijų sambūrį", kaip min. Žadeikis buvo VLIKą kvalifikavęs,[10] nors tų Vakaruose išlikusių Lietuvos pasiuntinių politinė padėtis buvo labai nestipri.

Atrodo, lyg Lietuvos diplomatai su jų šefu Stasiu Lozoraičiu būtų buvę įsitikinę, kad per paskutinį Lietuvos nepriklausomybės dešimtmetį būtų pavykę visą lietuvių tautą sutelkti po Tautininkų Sąjungos vėliava ir kad nebūtų likę demokratinių laikų jokių politinių partijų narių, kurie kartu su tautininkais galėtų sudaryti Vakaruose tiems Lietuvos diplomatams veiklos užnugarį.

Trečią VLIKo veiklos trukdymą pirmininkaujant Mykolui Krupavičiui, šalia paties VLIKo grupių nesutarimų ir blogų santykių su diplomatais, sudarė antivlikinių organizacijų atsiradimas.

Lietuvoje, atsiradus pagrindiniam organizuotam veikimui, buvo sukurtas politinis organas — vyriausias Lietuvos atstatymo Komitetas — VLAKas ir karinė organizacija Bendras Demokratiñio Pasipriešinimo Sąjūdis — BDPS, o sutvarkius VLIKui santykius su šiais Lietuvos pogrindžio veiksniais, atsirado vakaruose kita VLIKui kokurencinė organizacija — Lietuvos Nepriklausomybės Talka.

Tautininkams palikus VLIKą, 1955 m. buvo įsteigta toji Talka, apjungusi tautininkų organizacijas, kurių supratimas apie Lietuvos laisvinimo bylos vedimą buvo skirtingas nuo VLIKo sampratos.[11] Užtruko, berods, virš 10 metų, kol į VLIKą pavyko sugrąžinti visas lietuvių pollitines grupes ir rezistencijos sąjūdžius, kurie jau virš 40 metų velka tą Lietuvos laisvinimo bylos naštą.

5. *Rašyto ir gyvojo žodžio meisteris*

Mykolas Krupavičius pradėjo savo kaip rašto žmogaus veiklą būdamas Seinų kunigų seminarijoje. Be korespondencijų ir straipsnių rašinėjimo lietuviškiems laikraščiams, Mykolas Krupavičius dar būdamas Seinų kunigų seminarijoje parašė knygelę "Idealas ir jaunuomenė", kuri buvo išleista jau jam esant Petrapilio dvasinėje akademijoje.[12] Vėliau Krupavčius nukreipė savo dėmesį į politinių brošiūrų rašymą apie Lietuvos žemės reformos problemas, Lietuvos mokyklas ir kitais krikščioniškosios demokratijos klausimais.

Savo straipsnius Krupavičius pasirašydavo įvairiais slapyvardžiais: Kruopelė, Taučius, Keršis, Kručius, Juodišius, Michelsonas ir kitais vardais.[13]

Krupavičiaus biografas Petras Meldeikis bandė sudaryti visų Krupavičiaus raštų bibliografiją, kuri apima apie 160 straipsnių, kuriuos Krupavičius parašė nuo kunigų seminarijos laikų iki savo mirties.[14] Vistiek Petras Maldeikis sako, kad neįmanoma suregistruoti visų Krupavičiaus straipsnių, spausdintų dar prieš I-ąjį pasaulinį karą, po karo Rusijoje ir nepriklausomybės laikais Lietuvoje.[15]

Kun. Krupavičius yra parašęs ir keletą didesnių veikalų jau būdamas išeivijoje, tai "Krikščioniškoji demokratija", "Lietuviškoji išeivija", "Kunigas Dievo ir žmogaus tarnyboje" ir jau po jo mirties išleisti "Atsiminimai" bei straipsnių rinkinys "Visuomeniniai klausimai". Kas juos esate skaitę, galėjote pastebėti, kokia dinamiška yra to Lietuvos krikščioniškosios demokratijos laikotarpio veterano kalba.

Kažkaip atsitiko, kad Jono Sako-Sakevičiaus knygoje "Kun. Juozas Vailokaitis" Krupavičiaus paminėjimai yra labai smulkūs.[16] Gali susidaryti klaidingas įspūdis Sako knygos skaitytojams, kad krikščioniškosios demokratijos kūrėjais Lietuvoje buvo tik broliai Vailokaičiai, o ne kun. Krupavičius.

Susirinkus Lietuvos Steigiamajam Seimui, kun. Krupavičius tuojau iškilo kaip pirmos eilės parlamentinis kalbėtojas. Seime krikščionys demokratai neturėjo gerų kalbėtojų, išskyrus kun. Krupavičių. Jam teko Steigiamajame Seime atsilaikyti seimo debatuose prieš visą eilę šmaikštaus žodžio ir aštrių protų oponentų iš opozicinių partijų. Kai išeidavo kalbėti kun. Krupavičius ir savo griežta logika triuškindavo visus opozicijos argumentus, vienas tokių jo oponentų, karšto temperamento socialistų atstovas prof. V. Čepinskis pašoko iš vietos ir pirštu rodydamas į Krupavičių, sako: "Jis panašus į žydą". Krupavičius ramiai atsakė: "O ponas Čepinskis panašus į mane". Abu jie turėjo juodas barzdas. Čepinskis tą visą posėdį išsėdėjo ramus.

Kitą kartą, kalbėdamas žemės reformos klausimu, Krupavičius savo tezes rėmė šv. Tomo Akviniečio mokslu. Čepinskis ir šį kartą, nepajėgęs kantriai išklausyti kalbos, iš vietos sako: "Kun. Krupavičius nori sekti šv. Tomu Akviniečiu, kad pagaliau jis kartu su juo būtų paskelbtas šventuoju". Krupavčius atsakė Čepinskiui: "Nenusimink, ponas Čepinski, latras ant kryžiaus paskutinę valandą buvo išganytas". Krupavičius buvo pasakęs pranašiškus žodžius. Kaip žinoma, prof. V. Čepinskis, pasitraukęs iš socialdemorkatų partijos ir atsidėjęs vien moksliniam darbui, kaskart labiau pradėjo krypti į dešinę.[17]

Nežiūrint kokių represijų Krupavičius buvo įsigijęs kaip parlamentinis kalbėtojas, jis net savo senatvėje visuomet sakydavo, kad jis negalįs kalbėti nepasiruošęs, nors ir visai nežymiam susirinkime. Iš tokio pasakymo mes matome, kokią atsakomybę jautė šis Lietuvos seimų oratorius prieš savo publiką.

Žvelgiant šia proga į šį Lietuvos valstybininką, krikščioniškosios demokratijos veteraną, Lietuvos žemės reformos vykdytoją, parlamentinį tribūną ir ilgametį tremties laikų kovotoją už Lietuvos laisvę, mes turime tik pasidžiaugti, kad palyginti nedidelė lietuvių tauta buvo mums išugdžiusi tokį vyrą, kurio mums gali pavydėti daug didesnės tautos.

Išnašos

1. Mykolas Krupavičius, *Visuomeniniai klausimai*, 1983 m., 12 psl. ir *Tėvynės Sargas* Nr. 2 (61), 1985 m., 84 psl.
2. Žiūr. *Valstybininkas politikos sūkuriuose*, 1980 m., 91 psl.
3. *Lietuvių Enciklopedija*, XXXV t., 243 p.

VASARIO 16-JI

VIKTORAS PETKUS

Viktoras Petkus yra Lietuvos laisvės kovotojas ir kankinys, sovietų kalėjimusoe ir stovyklose praleidęs virš 25 metus. Jis yra vienas iš Lietuvos ateitininkų ir Lietuvių Krikščionių Demokratų partijos atkūrėjas. Dabar gyvena ir veikia Vilniuje.

Red.

Didžiųjų Lietuvos vyrų 1918 metais vasario 16-osios testamentas Lietuvai mums tarsi įsakmiai liepia vertinti praeitį, susikaupti ties dabartimi ir pabandyti praskeisti ateities uždangą.

Žmonės, norintieji išlikti Maskvos glėbyje, ko tik dabar neprigalvoja, siekdami užliūliuoti tautą. Griebiasi net kazuistikos: girdi, niekas šiandien negali pasakyti, kas yra nepriklausomybė, nes to žodžio sąvoka įvairavusi (bet kodėl ji neįvairavo vasario 16-sios vyrams?). Girdi, jeigu atsiskirsime nuo Rusijos, neturėsime druskos, naftos, geležies; gali kažkas iš mūsų atimti net Klaipėdą ir Vilnių, stovės be žaliavų mūsų gamyklos ir fabrikai.

---

4. *Tėvynės Sargas*, Nr. 2 (61), 1985 m., 83 p.
5. Petras Maldeikis, *Mykolas Krupavičius*, 1975 m., 253 psl.
6. Ten pat, 264 psl.
7. *Lietuvių Enciklopedija*, XXXIV t., 284 psl.
8. Petras Maldeikis, *Mykolas Krupavičius*, 1975 m., 267 psl.
9. Ten pat, 373 psl.
10. Ten pat, 276 psl.
11. *Lietuvių Enciklopedija*, XVI t., 145 psl.
12. Petras Maldeikis, *Mykolas Krupavičius*, 1975 m., 464 psl.
13. Ten pat, 466 psl.
14. Ten pat, 480-484 psl.
15. Ten pat, 481 psl.
16. Jonas Sakas-Sakevičius, *Kun. Juozas Vailokaitis*, 1985 m., 161-162 psl., 260-261 psl.
17. *Valstybinikas politikos sūkuriuose*, 1980 m., 86-87 psl.

Pernai, metų pabaigoje teko lankytis Jungtinių Amerikos valstybių lietuvių bendruomenėse ne tik reprezentaciniais tikslais. Kažkodėl tam tikriems žmonėms atrodo, jog tik jie vieni tesidomi Lietuvos ekonomika. Nors nesu joks ekonomistas, bet teko ten susitikti ir su lietuviais biznio žmonėmis, dažniausiai iš mišrių lietuvių - vokiečių pramonininkų kompanijų. Nepriklausomos Lietuvos Aliaskoje laukia 4,5 milijardo magnetinės geležies rūdos atsargos, kuri daug geresnė ir pigesnė už tą, kurią dabar gauna Lietuva. Naftos poreikiai irgi nesudarys didesnių sunkumų, nes ji bus pristatoma pigesnė ir su paskola dešimčiai metų. Anglių klausimas taip pat išspręstas. Taigi tuos gąsdinimus skleidžia tie žmonės, kurie dėl vienokių ar kitokųi priežasčių negali ne tik siekti, bet ir pritarti Lietuvos nepriklausomybei. Tai tų žmonių jau ne drama, o tiesiog tragedija.

Žinoma, turėsime ir problemų: iš kur imsime finansininkus, ekonomistus, pramonininkus? Maskvos profilio specialistai be abejo jau nebetiks. Ką teks vystyti — žemės ūkį ar pramonę, ar abu kartu?

Žemės ūkio mašinas parduodančių išsimokėtinai 10-čiai, 15-kai metų atsiranda užtektinai. Trūksią žaliavų mūsų fabrikams. Jei fabrikas yra mūsų vergovės grandinė — tai, visiems aišku, kad ją reikia nukirsti, jog viso kūno neapimtų gangrena, atiduodama nupjauti net dešinioji ranka ar koja.

Iki pat paskutinių dienų garsiai ir įkyriai trimituojama apie kai kurių politinių partijų bei organizacijų tariamąjį atsiskyrimą nuo Maskvos. Bet jie tėra tik nominalūs, deklaratyvūs, kadangi nuo jų mūsų Lietuvėlėje niekas nepasikeitė, nes mūsų gyvenimėlis tebeteka sena vagele. Dar daugiau; šimtus kilometrų važiavę į Vilnių kviečiami žmonės patyrė ne tik didelį nusivylimą, bet ir paispiktinimą, nes katedros aikštėje juos saikdino pritarti ponui Gorbačiovui. Koks šiaudadūšiškumas ir bestūburiškumas, koks Lietuvos pažeminimas! Kaip skaudžiai pergyvenome, kai per televizorių ekranus pamatėme, jog mūsų inteligentijos atsiminimuose su p. Gorbačiovu nemažai jos daliai labai ir labai stinga drąsos, paprastos savigarbos.

Labai jau išgarsinta, kad viskas turį vykti žingsnelis po žingsnelio, permanentiškai. Bet peršamas parlamentinis būdas — jau archaizmas, ką įrodė įvykiai Vengrijoje, Rytų Vokietijoje, Čeko-

slovakijoje. Rumunijoje. Tik politinis vaikas nūnai šito dar vis nesupranta.

Ir ko tik neprigalvoja įvairiuose kabinetuose iš neturėjimo ką veikti! Vilniaus, Žvėryno raj. gyventojai pradėjo skųstis, kad apie jų namukus įkyriai ėmė suktis valdiškos mašinos. Pasirodo, kad jų šeimininkai jau ieško nedidelių katedžių, kuriuose esą reikės įkurdinti svetimų valstybių diplomatus. Kieno nurodymu žūtbūt norima sulikviduoti Lietuvos diplomatinę tarnybą laisvajame pasaulyje, kad ji jau daugiau nebegalėtų ginti Lietuvos ir jos žmonių?

Tos užmačios tarpusavyje visiškai išderintos. Kai kas tiek sujžūlėjo, kad bando rimčiausiai įrodinėti, jog Lietuvoje turinti pasilikti rūsų kariuomenė būtent Lietuvai ginti. Nuo ko ji gintų Lietuvą? Nuo latvių, nuo vokiečių, bet jie nuo mūsų labai toli, tad gal nuo lenkų, bet lenkams ir patiems bėdų per akis. Dukart Lietuvos valstybę sulikvidavo Maskva. Tai galbūt rusų garnizonai Lietuvoej mums reikalingi idant mus gintų nuo Rusijos imperijos? Ar begalima sugalvoti dar piktesnį pokštą? Juk dabartinė Europa visiškai kitokia, nei buvo prieš paskutinį karą. Ten dabar niekas jėga nesprendžiama. Taigi į nepriklausomą Lietuvos valstybę iš Europos niekas nebesiųs tankų žmonėms traiškyti ir kareivių su kastuvėliais. Arba atsiranda tokių naivuolių, kurie dar vis rašinėja apie Lietuvą, kaip demilitarizuotą zoną. Lankantis pas Amerikos senatorius ir kongresmanus vienas iš mūsų tokį dalyką jiems su pasididžiavimu primindavo. Pamatydavome nusistebėjimo šypseną ir mandagų priminimą, kad esant dabartinei karo technikai demilitarizuotas ne tik trijų šimtų kilomterų pločio lopinėlis, bet ir visa Rusija iki Uralo nieko nereiškianti, jei pauraly būsianti sutelkta dabartinė karo technikos galybė.

Galima priimti įvairiausias rezoliucijas, aktus, nutarimus, pav.: skelbiančius Lietuvos nepriklausomybę, valstybės atkūrimą, — kas iš to, jeigu jos nebus įgyvendinamos, kaip kad ir Molotovo - Ribentropo pakto pasmerkimas, jeigu jo pasekmės tebėra nelikviduotos.

Jeigu iš tikrųjų norima, ne vaidmainiaujama, žengti bent šiek tiek į Lietuvos valstybės atkūrimą, pirmiausia kompartija turėtų parodyti gerą valią, pasitraukdama iš valdžios ir išeidama į užtarnautą poilsį. Turi būti, nieko nelaukiant, sudaryta koalicinė vyriausybė. Saugumas ir policija privalo būti pavaldūs tik tokiai

GALUTINIS TIKSLAS — VISIŠKA KRAŠTO LAISVĖ

Pokalbis su prof. dr. Č. Masaičiu

— Mielas Pirmininke, sveikiname Jus su naujomis ir garbingomis pareigomis. Kokie uždaviniai šiandien lietuviams krikščionims demokratams yra svarbiausi iš centro komiteto taško?

— Dabar svarbiausias mūsų Sąjungos uždavinys — pasiruošti veiklai naujose sąlygose, kurios kasdien keičiasi kartu su nesulaikomais politiniais pasikeitimais visame pasauly, o ypač Rytų Europoje. Iki šiol, atrodo, mums užteko veikti pagal nustatytą dabo planą: remti išeivių politines organizacijas, aktyviai dalyvauti jų darbe, palaikyti ryšius su tarptautinėmis politinėmis organizacijomis, kaip Krikščionių Demokratų Internacionalas, Europos Krikščionių Demokratų Sąjunga ir kitomis Krikščionių Demokratų institucijomis. Dabar nebeužtenka vien tik šios veiklos. Nepaprastai greiti ir radikalūs visuomeninio gyvenimo pasikeitimai iškelia naujus veiklos uždavinius, kurių negalima iš anksto užplanuoti, ir gali būti net sunku laiku juos tinkamai įvertinti. Taigi, reikia ruoštis netikėtumams. Į juos tinkamai reaguoti neužtenka vien tik Centro Komiteto veiklos. Todėl vienas iš svarbiausių uždavinių yra suaktyvinti mūsų bendraminčių dalyvavimą Krikš čionių Demokratų veikloj. Tam reikia atgaivinti Sąjungos skyrius arba židinius įvairiose vietovėse, palaikyti su jais nuolatinį ryšį.

---

vyriausybei. Įsteigtina Krašto apsaugos ministerija. Ji privalo atkurti Lietuvos ginluotąsias pajėgas, paskirdama apskrityse karo komendantus.

Pertvarkytina taip pat ir Lietuvos administracija, panaikinant rajonus ir sudarant mažiau trisdešimties apskričių. Miestuose reikėtų taip pat panaikinti rajonus, atkuriant magistratą savivaldybės teisėmis.

Ko reikia, kad šitikie žingsniai būtų žengti? Tik pilietinės drąsos, ryžto ir kompetencijos.

Vilnius, 1990 m. sausio 28 d.

Tai padės sekti pasaulio įvykius ir rasti naujų idėjų, kaip į juos reaguoti, neapsiribojant vien tik mažo būrelio, kaip Centro Komiteto mintimis, nes toks apsiribojimas lengvai gali vesti į stagnaciją.

Kitas nemažiau svarbus uždavinys yra užmegsti tinkamus ryšius su mūsų bendraminčiais Lietuvoje ir derinti savo veiklą su jų rūpesčiais bei darbais. Tarp kitko, į šiuos ryšius reikia įtraukti ir mūsų bendraminčių Lietuvoje bendradarbiavimą Tėvynės Sarge ir KD Biuletenyje.

— *Šiandien pavergtoji Lietuva eina labai viltingu tam tikro laisvėjimo keliu. Lietuvos Laisvės Lyga ir Lietuvos Persiotvarkymo Sąjūdis atrodo yra apjungę visą lietuvių tuatą kovai už laisvę. Kaip LKDS žiūri į visa tai?*

— Mums visiems reikia džiaugtis, kad Lietuvos Laisvės Lyga, Persitvarkymo Sąjūdis ir daug kitų organizacijų skelbia krašto nepriklausomybę, kaip galutinį savo veiklos tikslą. Visai natūralu, kad įvairiose šiose organizacijose yra skirtingų nuomonių, kuriom priemonėm siekti šio tikslo. Tuo reikia džiaugtis, nes tik diktatoriai, kaip Stalinas ar Leninas, "neklaidingais" keliais veda tautas į materialinį ir dvasinį skurdą. Demokratijoj niekas neturime skelbtis esą neklaidingi, nors ir būtume įsitikinę, kad mūsų pasirinktos priemonės yra vienintelės, suderintos su mūsų principais, su kuriais negali būti jokių kompromisų. Todėl nuomonių įvairumas, kaip siekti galutinio — laisvės — tikslo, yra džiuginantis reiškinys, nes tarp daugelio bandomų priemonių greičiau rasis bent vienas efektingas būdas, negu tuo atveju, kai visi bandytų bėgti tuo pačiu keliu.

— *Lietuvoje jau atsikūrė krikščionys demokratai, socialdemokratai, demokratai, tautininkai, yra ir žaliųjų partija. Kaip Jūs žiūrite į tokį politinį aktyvumą?*

— Man atrodo, kad politinis aktyvumas rodo, kad Lietuva yra pribrendusi prie tikros demokratijos — joje ne tik reiškiasi nuomonių ir pažiūrų įvairumas, kurį bando pasmaugti kiekviena diktatūra, bet ir noras jungtis su bendraminčiais ir kartu siekti savo pažiūrų įgyvendinimo.

— Lietuvos Laisvės Lyga ir Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdis atrodo nesutaria strateginiais klausimais. LPS siekia laisvės vaidinamuoju parlamentiniu keliu, o LLL tarptautinės teisės būdu. Kokia Jūsų pažiūra?

— Kaip jau sakiau, mano manymu, nuomonių skirtumas apie priemones tikslui siekti yra teigiamas reiškinys. Atrodo, tėra tik du keliai Lietuvai siekti laisvės: parlamentarinis ir tarptautinės teisės. Manau, kad naudodami vieną iš šių priemonių, paremiam pastangas eiti ir antruoju keliu. Jei naudotume tik vieną iš šių priemonių, kažin, ar pasiektume tikslo. Reikia džiaugtis Lietuvos gyventojų vieningumu, kurį jie parodė ir rinkdami parašus po reikalavimu pasmerkti ir atšaukti dviejų istorijoje niekšingiausių tironų — Hitlerio ir Stalino — suokalbį, ir sujungdmai rankas Baltijos Kely, ir panaikindami konstitucijos straipsnį, kuris garantavo komunistų partijos primatą. Tai yra teisingi parlamentariniai žingsniai. tačiau ar jų vienų užteks laisvei siekti? Argi Maskvoje nėra stalinistų, kurie jaučiasi esą "vyrensieji broliai", ir todėl kiti turi jiems paklusti ir vergauti? Argi Gorbačiovas neieško būdų išlaikyti savo trupančią Blogio Imperiją? Lietuviai, keldami tarptautinės teisės reikalavimus, gali prisidėti prie pažabojimo šių "vyresniųjų brolųi" noro panaudoti smurtą.

Iš kitos pusės, ar laimėtume laisvę, vien tik keldami tarptautinę teisę? Atsiminkime kunigo A. Svarinsko pastabą, pasakytą pasikalbėjime su Vakarų Vokietijos laikraščio Der Fels korespondentu: "Vienas dalykas man nesuprantamas: kodėl Vakarai, būdami patys laisvi, nenori tos laisvės mums pripažinti?" Ar galime pasikliauti vien tik tarptautine teise, jei vieni ją nutyli, o kiti netgi iškraipo jos prasmę? Argi George Bush atsakė bent dviprasmiškais žodžiais į laišką, pasirašytą daugelio senatorių ir raginantį jį iškelti Baltijos kraštų laisvės klausimą Maltos pasitarime su Gorbačiovu, arba bent paminėjo jį gavęs? Ar Prancūzijos prezidentas Mitterrand nekartoja, kad "perestroikos" pasisekimui reikia pastovumo sovietų imperijoj? Štai, Amerikos Universiteto (American University) "istorijos" profesorius Amos Perlmutter spalio 10 d. laikrašty The Washington Post, nagrinėdamas pasikeitimus Baltijos kraštuose, šitaip iškraipo tautų apsisprendimo teisę: "... Mes, žinoma, galime sutikti, kai girdime laisvės šauksmą, bet turime taip pat paklusti — laisvė kokiai akcijai? ...

Nesumaišykime laisvos rinkos su norais politinės laisvės..." Taigi, šitam teisių "gynėjui", atrodo, patiktų pasipelnyti laisvojoj rinkoj, bet, gink Dieve, ne politinė laisvė, nes toliau jis rašo: "Kas atsitiks su jėgų pusiausvyra ir tarptautiniu stabilumu, jei sovietų viešpatavimą, norom nenorom, pakeis potencijalinių tiranijų staigus subruzdimas, kiekvienos su nuosavu, nors mažu, tačiau fataliniu arsenalu?" Taigi, kiek pagarbos tarptautinei teisei šiuose nutylėjimuose ir pareiškimuose? Ką laimėtume, jei šiems asmenims bandytume priminti Helsinkio paktą ir kitas tarptautines konvencijas, garantuojančias tautų apsisprendimo teisę? Tiktai kai lietuviai ima traukyti juos prie Maskvos pririšusias grandines, tada tarptautinės teisės "specialistai" prisimena lietuvių aspiracijas. Todėl atrodo, visuotinis Lietuvos gyventojų laisvės siekių pabrėžimas, jų kultūringos ir drausmingos demonstracijos griauna tokių "išminčių", kaip ką tik cituotas Perlmutter, "būsimų tironijų" pranašystes ir, bent šiuo metu, turi daugiau reikšmės kelyje į laisvę, negu tarptautinių teisių linksniavimas, nors ir ši antroji priemonė taip pat reikalinga. Ja turi naudotis išeivių organizacijos ir ad hoc sudaryti sambūriai, o ypač įvairių Lietuvos visuomeninių organizacijų atstovai, besilankantys laisvame pasauly.

— *Ar LKDS centro komitetas turi tiesioginius ryšius su vienminčiais Lietuvoje? Ar susitikote su Amerikoje viešėjusiu Viktoru Petkum?*

— Komiteto vicepirmininkas tarptautiniams reikalams ponas Adolfas Venckus palaiko telefoninius ryšius su mūsų aktyviaisiais bendraminčiais Lietuvoje. Centro Komitetas savo posėdyje praėjusių metų rugsėjo mėnesį nutarė pasiųsti sveikinimo laiškus Petkui į Vilnių ir Gražuliui į Kauną. Tuose sveikinimuose buvo pabrėžtas vieningumo reikalas, kadangi Lietuvoje susidarė dvi krikščionių demokratų grupės su kiek skirtingomis nuomonėmis apie veiklos priemones. Atrodo, pagrindinis nuomonių skirtumas buvo apie dalyvavimą deputatų rinkimuose. Petkaus vadovaujama grupė, pasivadinusi Krikščionių Demokratų Sąjunga, ragino boikotuoti šiuos rinkimus, o kita grupė, Krikščionių Demokratų Partija, pritarė Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio pažiūroms į šiuos rinkimus. Kadangi tuo metu centro Komitetas neturėjo nei Petkaus, nei Gražulio adresų, tai šie laiškai buvo perduoti asmens, tuo metu važiavusio į Lietuvą.

Praėjusių metų lapkričio 19 d. teko susitikti su ponu Petkumi Ilgoje Saloje (Long Island, NY) ir pasikalbėti bent tris valandas. Šių dviejų grupių susidarymas buvo plačiau diskutuotas. Ponas Petkus patiekė savo adresą, bet atsisakė paminėti pavardes kitų asmenų, aktyviai dalyvaujančių šioje grupėje. Taip pat ir kitos grupės jis paminėjo tik poną Bogušį, bet sakė, nežinąs jo adreso. Jisai paminėjo, kad Sąjungoje dalyvauja 11 vadovaujančių asmenų. Tai nesąs joks formalus komitetas ar valdyba. Šie žmonės karts nuo karto susirenka pasitarti, bet jokie protokolai nerašomi ir narių sąrašai nesudaromi. Eilė kitų asmenų yra pareiškę norą įsijungti į šią grupę, bet jis manąs, kad tuo tarpu Sąjungai labiau reikalingi, jo žodžiais tariant, "karininkai" negu "kareiviai", t. y. aktyvūs veikėjai, o ne vien tik grupės nariai. Kitaip esą su Krikščionių Demokratų partijos grupe — jie priimą ir "kareivius". Kaikuriems asmenims, norintiems įsijungti į KD Sąjungą, jisai pataręs kreiptis į KD Partiją, kuri pritaria Persitvarkymo Sąjūdžio veiklai. Nors jis yra už krikščionių demokratų veiklą, visiškai nepriklausomą nuo Sąjūdžio, tačiau jo pažiūros į nuomonių skirtumus — tolerantiškos. Kalbėdamas apie Krikščionių demokratų prtiją, jis pasakė: "... Žmonės galvoja, kad jų kelias teisingesnis — tegu veikia!"

Reikia pažymėti, kad šių metų sausio 27 - 28 dienomis Kaune šaukiama Krikščionių Demokratų Partijos atkuriamoji konferencija. Esu gavęs organizacinio komiteto kvietimą dalyvauti šioje konferencijoje. Tikiuos, kad atsikūrusi partija atsiųs mums savo vadovybės adresą, ir galėsime palaikyti tarpusavio ryšius.

Negalėdamas šiuo metu ten nuvykti, pasiunčiau Centro Komiteto vardu sveikinimą konferencijos dalyviams, vėl paminėdamas tarpusavio susiklausymo svarbą. Taip pat parašiau laišką vienam iš būsimų dalyvių, prašydamas pasiūlyti konferencijos rengėjams tam tikrus konkrečius veiksmus, kurie galėtų labiau suartinti šių dviejų grupių veiklą. Vistiek, ar norime siekti laisvės tarptautinės teisės pagrindu, ar parlamentariniu keliu, visų lietuvių sutarimas yra labai svarbus. Juo labiau mūsų bendraminčiai, nepaisant susidarančių nuomonių skirtumų, turėtų tarti kits kitam aukščiau cituotus pono Petkaus žodžius: "... galvoja, kad jų kelias teisingesnis — tegu veikia!" Ir ne tik tą pasakyti "tegu veikia", bet, kur galėdami, ir paremti kits kito kelią į galutinį tikslą — visišką krašto laisvę.

LAISVĖJIMO KONFERENCIJA

XVII Lietuvių Krikščionių Demokratų Sąjungos suvažiavimas Čikagoje, 1989 m. rugsėjo 2-3 d.

1989 m. Lietuvai ir jos išeivijai yra tam tikra prasme istoriniai. Lietuva, nors pamažu, bet aiškiai žengia laisvėjimo keliu. Komunistinės priespaudos varžtai kiek atleisti. Burnos daugiau atvertos, spauda atviresnė ir drąsesnė, mintys aiškesnės, sapnai didesni, lūkesčiai viltingesni. Lietuvoje plevėsuoja trispalvės, skamba Kudirkos himnas, bažnyčiose viešiau garbinamas Dievas. Net prieš pora metų pavergtas lietuvis apie tokią šiandieną net sapne nesapnavo. Negalvojo apie tokią situaciją ir išeivis lietuvis besigrumdamas lietuviškojo darbo vagose. Šiandien ryšiai su tėvyne laisvesni ir gausesni, svečiavimasis vienų pas kitus gausesnis ir dažnesnis.

Lietuvoje šalia kitų tradicinių partijų jau praeitą žiemą (1989 m.) atsikūrė ir Lietuvos Krikščionių Demokeatų Sąjunga, kuri jau plačiai ir aktyviai veikia. Su jos vienu iš atkūrėjų ir pirmininku, buvusiu kaliniu ir tremtiniu tamprius telefoninius ryšius palaiko LKDS centro komiteto vicepirmininkas inž. Adolfas Venskus ir VLIKo pirm. dr. Kazys Bobelis. (V. Petkus praeitą rudenį svečiavosi Amerikoje ir susitiko su eile vienminčių. Red.).

1989 m. istoriniai ir komunizmo žlugimo pradžios prasme. Po 70 metų gyvavimo tarptautinis monolitinis komunizmas pagaliau pradėjo braškėti ir byrėti. Lenkiją po 45 m. pradėjo valdyti nekomunistinė krikščioniška vyriausybė. Vengrijos komunistų partija išvirto į socialistų partiją. Šiais metais čia bus pirmieji daugpartiniai demokratiški rinkimai. Pačios Sovietų sąjungos rinkimuose papūtė nors maži, bet demokratiniai vėjeliai. Kinijoje milijonai studentų, inteligentų ir darbininkų demonstravo ir žuvo reikalaudami laisvės ir demokratijos.

Šio demokratinio laisvėjimo metu pernai vasaros gale Čikagoje vyko XVII-ji trimetė Lietuvių Krikščionių Demokratų Sąjungos konferencija. Nuo prraeitosios konferencijos trys metai prabėgo labai greitai.

Rugsėjo 2 - 3 d. savaitgalis buvo labai gražus. Čikaga buvo aplieta šiltais saulės spinduliais. Tautinių Namų salė jauki ir pilna dalyvių. (Posėdžiuose abi dienas dalyvavo apie 90 asmenų).

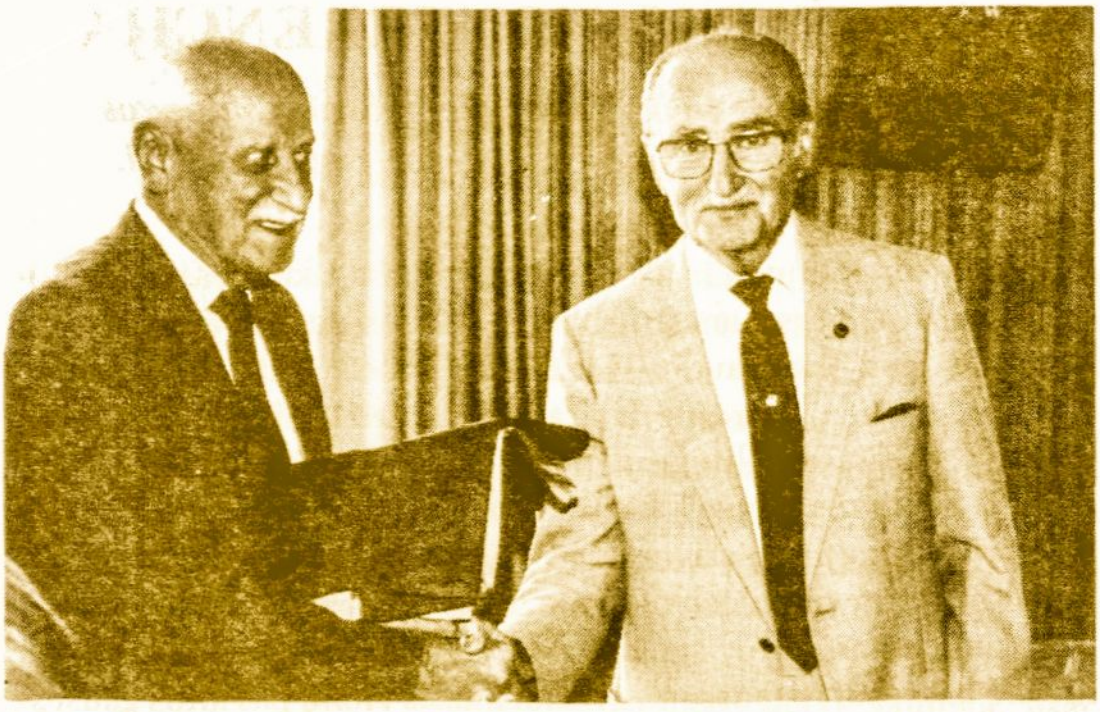

LKDS konferencijos prezidiumo pirm. inž. Pranas Razgaitis perduoda M. Krupavičiaus Lietuvos vėliavą naujajam LKDS centro komiteto pirm. prof. dr. Česlovui Masaičiui. Nuotr. J. Šidlausko

Dalis LKDS konferencijos dalyvių. Iš kairės naujasis LKDS ck pirm. Dr. Česlovas Masaitis, Clevelando skyr. delegatė Kristina Kasulaitytė, ALTo centro valdybos pirm. Grožvydas Lazauskas, "Tėvynės sargo" redaktorius A. J. Kasulaitis, prancūzų kalba ELTOS redaktorė Birutė Venskuvienė iš Paryžiaus, Europos LKD tarybos pirm. ir VLIKo atstovas prie Europos parlamento inž. Adolfas Venskus, KDI atstovas Vašingtone Dr. Andres Hernandez ir buvęs LKDS pirm. inž. Antanas Rudis. Nuotr. J. Šidlausko

Po rinkimų žodį taria naujasis LKDS centro komiteto pirmininkas prof. dr. Česlovas Masaitis. Nuotr. K. Kasulaitytės

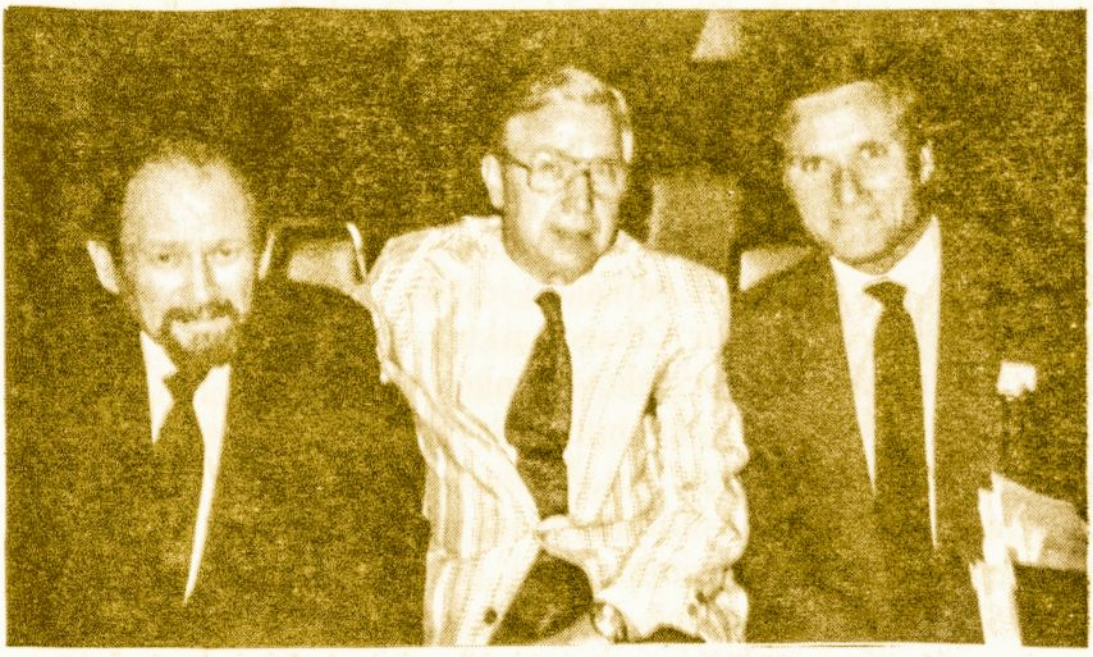

LKDS konferencijos darbų eigą seka "Tėvynės Sargo" red. A. J. Kasulaitis, VLIKo pirm. Dr. Kazys Bobelis ir LKDS gen. sekret. Pranas Povilaitis. Nuotr. K. Kasulaitytės

LKDS konferencijos prezidiumo pirm. inž. Pranas Razgaitis. Nuotr. K. Kasulaitytės

Po registracijos ir malonių pasisveikinimų su seniau nematytais vienminčiais, lygiai 10 val. ryto pagal darbotvarkę konferenciją atidarė jos šeimininkas Čikagos skyriaus pirm. dr. Petras Jokubka, pakviesdamas ją oficialiai pradėti centro komiteto pirm. inž. Antaną Rudį. Šis šiltu žodžiu pasveikinęs konferencijos dalyvius, pakvietė kun. V. Mikalaitį invokacijai, kuris savo ruožtu perdavė konferencijai ir Čikagos arkivyskupo kardinolo Bernardin šiltus sveikinimus ir sėkmės linkėjimus.

Ilgamečiui LKDS pirmininkui ir praeitosios kadencijos vicepirmininkui Vladui Šoliūnui, kuris buvo ir šios konferencijos rengimo komisijos pirmininkas, vadovaujant buvo sudaryti konferencijos organai. Pirmininkauti pakviestas buvęs ilgametis LKDS vicepirmininkas inž. Pranas Razgaitis iš Clevelando, kuris savo ruožtu savo padėjėja pakvietė čikagietę teisininkę ir žurnalistę Ramunę Tričytę - Kelečienę. Konferencijai sekretoriavo Liudvika Dubauskienė ir Antanina Repšienė. Į rezoliucijų komi-

LKDS konferencijos metu iš kairės "Tėvynės Sargo" redaktorius A. J. Kasulaitis ir VLIKo pirm. dr. Kazys Bobelis. Nuotr. K. Kasulaitytės

siją išrinkti prof. dr. Česlovas Masaitis (N. Anglija), dr. Juozas Meškauskas ir dr. Kazys Ėringis (abu iš Čikagos), Algirdas J. Kasulaitis (iš Clevelando) ir inž. Adolfas Venskus (iš Paryžiaus).

Žodžiu konferenciją sveikino Vliko pirm. dr. Kazys Bobelis, ALTo pirm. Grožvydas Lazauskas, PLB valdybos vicepirm. dr. Vyt. Dambrava, Lietuvių Tautinės Sąjungos atstovė M. Marcinkienė, BALFo centro valdybos pirm. Marija Rudienė, Lietuvių Fondo pirm. Marija Remienė.

Buvo labai gausių sveikinimų raštu, tarp kurių Lietuvos atstovas Vašingtone ir Vatikane Stasys Lozoraitis, Jr., vyskupas Vincentas Brizgys, PLB valdybos pirm. dr. Vytautas Bieliauskas, socialdemokratų delegatūros užsienyje pirm. M. Pranevičius, Ateitininkų Federacijos vadas J. Polikaitis, Tautos Fondo ir Lietuvos Ūkininkų sąjungos pirm. Juozas Giedraitis, ALTS centro valdybos pirm. dr. Leonas Kriaučeliūnas (VLIKo valdybos narys), "Varpo" redaktorius Antanas Kučys, RLB vardu A. Juškevičius,

Lietuvos garbės konsulas Čikagoje Vaclovas Kleiza, JAV LB centro valdybos pirm. dr. A. Razma ir kt.

Toliau inž. A. Rudis konferencijai pristatė svečią dr. Andres Hernandez, kuris atstovauja Krikščionių Demokratų Internacionalą Vašingtone. Jaunas ir laisvai angliškai kalbąs pietų amerikietis diplomatas konferenciją nuoširdžiai pasveikino internacionalo vienminčių vardu. Internacionale dabar dalyvauja 54 krikščionys demokratai. Jis kartu perdavė sveikinimus ir KDI pirmininko Slavinio Piccoli bei senatoriaus Cardoso (Venecuela), kuris atstovauja Krikščionių demokratų Internacionalą Vašingtone.

Buvo pateiktas ir kiek su pataisymais priimtas praeitosios konferencijos protokolas. Inž. A. Rudis savo ruožtu padarė išsamų trijų metų centro komiteto veiklos pranešimą. Jame jis iškėlė veiklą ir ryšius su internacionalu, bet nutylėjo gana menką veiklą sąjungos viduje.

Centro komiteto iždininkas Justinas Šidlauskas pateikė visai neblogą iždo pranešimą, kuris apėmė ir Leono XIII Fondo bei M. Krupavičiaus šimtininkų fondo reikalus. Trumpą "Tėvynės Sargo" redaktoriaus pranešimą perskaitė Kristina Kasulaitytė.

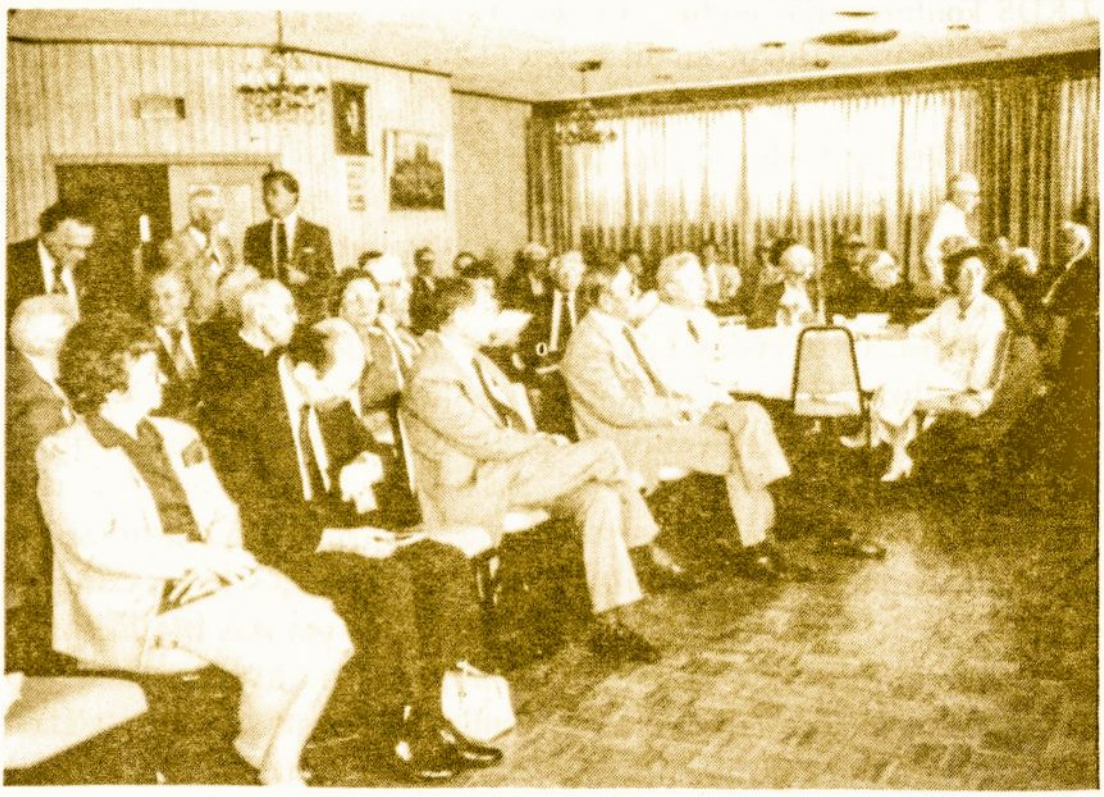

Dalis LKDS konferencijos dalyvių. Nuotr. K. Kasulaitytės

Trys pirmininkai daro pranešimą Čikagos visuomenei LKDS suvažiavimo išvakarėse. Iš kairės dr. Kazys Bobelis, VLIKo pirmininkas, Adolfas Venskus, LKD Europos tarybos pirm. ir VLIKo atstovas prie Europos pralamento ir Juozas Giedraitis, Tautos Fondo valdybos pirmininkas. Nuotr. J. Šidlausko

Jame redaktorius skundžiasi bendradarbių stoka ir ragina visus tokiais tapti. Irgi trumnpą LKDS biuletenio pranešimą padarė jo redaktorius P. Povilaitis.

Leono XIII Fondo valdybos ir VLIKo taryboj atstovavimo klausimais trumpai kalbėjo buvęs ilgametis LKDS pirmininkas, o dabar vicepirm. Vladas Šoliūnas. Trumpą pranešimą padarė ir Amerikos LKDS atstovas ALTe inž. Stasys Dubauskas.

Dr. Vytautas Dambrava perskaitė išskirtinai šiltą buv. Venecuelos prezidento, o tuo metu KDI gen. sekretoriaus Luis Herrera Campins sveikinimą. Jame p. Campins entuziastiškai pasisako už lietuvių tautos laisvę ir valstybės nepriklausomybę, žada savo paramą kovoje už laisvę ir linki lietuviams nenusilenkti vergijai. Dr. Dambrava taip pat perskaitė nuoširdų sveikinimo laišką nuo Venecuelos parlamento politinės komisijos pirm. Accosta. Dr. Dambrava taip pat atskleidė žinią, kad prez. Campins

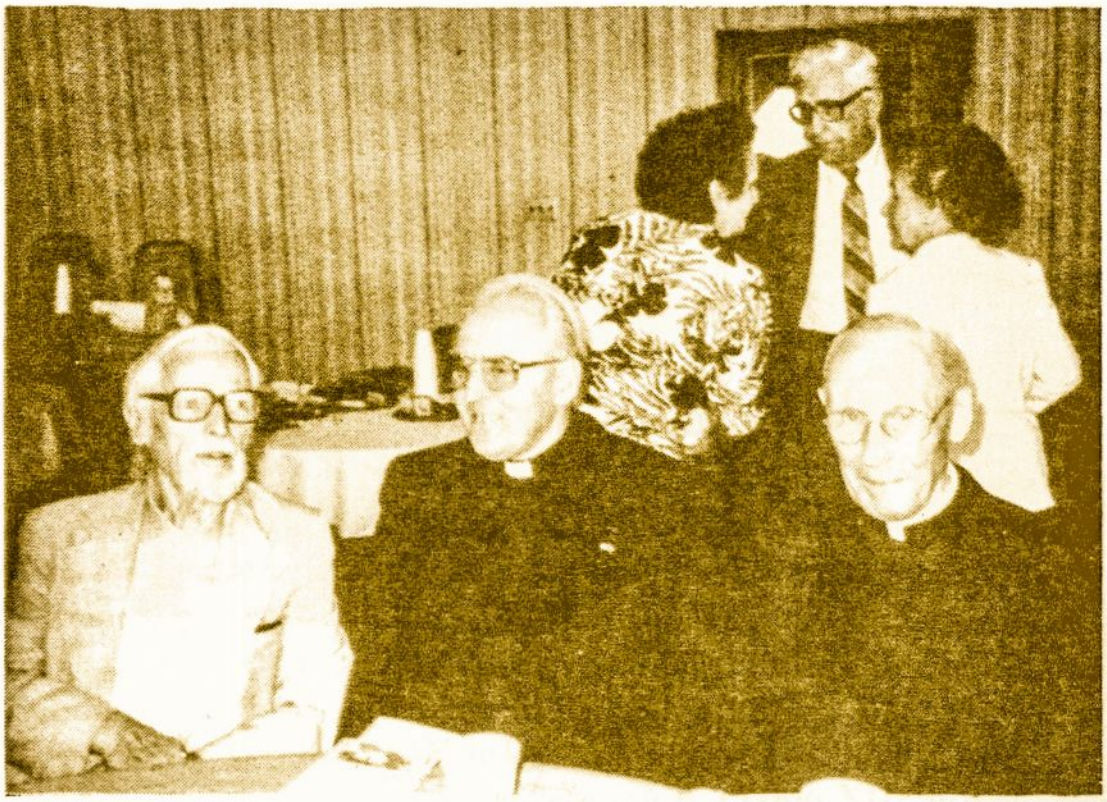

LKDS konferencijos dalyviai: iš kairės į LKDS garbės narius pakeltas nuo jaunystės metų M. Krupavičiaus bendradarbis Bernardas Žukauskas, kun. Alfonsas Svarinskas ir kun. Kuzminskas. Užpakalyje su poniomis kalbasi Tautos Fondo valdybos pirm. Juozas Giedraitis. Nuotr. K. Kasulaitytės

Kremliuje lankymosi proga jis asmeniškai kreipėsi į gen. sekret. Michailą Gorbačiovą, kad būtų iš kalėjimo paleistas Viktoras Petkus.

Skyrių pranešimus padarė Clevelando, Čikagos ir St. Peters burgo atstovai. Dr. Petras Jokubka padarė kontrolės komisijos pranešimą, o Bernardas Žukauskas — garbės teismo.

Toliau konferencija iškilmingai pakėlė į garbės narius už nuopelnus lietuvių krikščioniškajai demokratijai Bernardą Žukauską ir prelatą Ladą Tulabą, PA. A. Kasulaitis trumpai pristatė primąjį kaip artimą Mykolo Krupavičiaus bendradarbį dar Voronežo laikais, o inž. Adolfas Venckus — prelatą Tulabą, kaip didžiai nuopelningą lietuvių krikščioniškosiso demokratijos ideologą.

Su dideliu dėmesiu buvo išklausytas juostelėje telefonu į Paryžių perduotas Viktoro Petkaus sveikinimo žodis. Jis buvo kviestas šioje konferencijoje dalyvauti, bet negavo leidimo išvažiuoti. V. Petkus kalbėjo Lietuvos Krikščionių Demokratų Są-

LKDS konferencijoje viašių metu kalbą sako Lietuvos kankinys kun. A. Svarinskas. Nuotr. J. Šidlausko

jungos vardu ir linkėjo vienminčiams išeivijoje ištvermės ir geriausios sėkmės.

(V. Petkus pagaliau buvo išleistas ir viešėjo Amerikoje, kur jis kartu su Antanu Terlecku, Jonu Mugevičium ir prof. Buraču dalyvavo ALTo kongrese Los Angeles ir VLIKo seime Baltimorėje. Ta pačia proga V. Petkus susitiko su vienminčiais Čikagoje, Clevelande, New Yorke ir kt.).

A. Kasulaitis pasidžiaugė svečiais iš užsienio: p. Birute Venskuvienė iš Paryžius, kuri labai gyvai veikia tarptautinėse moterų organizacijose ir yra ELTOS prancūzų kalba redaktorė. Taip pat dr. Vytautu Dambrava, kuris labai gyvai gina Lietuvos interesus Pietų Amerikoje.

Iškilus kelioms mintims apie VLIKo ir jo pirmininko veiklą, A. J. Kasulaitis trumpame tvirtame žodyje tarė savo ištikimybę, pritarimą ir pagalbą Vlikui ir jo pirmininkui dr. Kaziui Bobeliui, kurie kovoja visomis galimomis priemonėmis už Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę. Konferencija ovacijomis tam šiltai pritarė.

Turbūt išsamiausią pranešimą konferencijai padarė iš

Išsamų pranešimą konferencijai padarė LKD Europos tarybos pirm., LKDS ck vicepirmininkas ir VLIKo atstovas prie Europos parlamento inž. Adolfas Venskus. Nuotr. K. Kasulaitytės

Paryžiaus atvykęs inž. Adolfas Venskus. Tai labai šviesi lietuviška asmenybė visą savo gyvenimą paaukojusi Lietuvai ir krikščioniškajai demokratijai. Jis ilgametis LKDS centro komiteto narys, įvairių tarptautinių KD junginių vadovybių narys, daugelio tarptautinių kongresų, suvažiavimų, konferencijų kalbėtojas, VLIKo atstovas prie Europos prarlamento. Jo pranešimas buvo dalykinis ir reikšmingas. (Jo tekstą spausdiname atskirai. Red.).

Konferencijos pirmoji diena buvo užbaigta vakariene — puota pagerbti Lietuvos kankinį ir kovotoją kun. Alfonsą Svarinską. Jis savo kalboje iškėlė Lietuvos kančias, kovas ir tikėjimą į šviesią ateitį. Vakarienės metu žodį tarė ir asmeninis p. Rudžių svečias dr. Nicholas Goncharoff. Buvo neaišku, ką jis atstovavo ir j. perdėm internacionalistiška kalba paliko kontroversinį įspūdį.

Vakarienės meninę dalį išpildė sol. Algirdas Brazis, akompo-

nuojant p. Aldonai Brazienei. Abu mnininkai buvo sutikti ir palydėti kuo šilčiausiomis katutėmis.

Antroji konferencijos diena buvo pradėta šv. mišiomis Švč. Marijos Gimimo parapijos bažnyčioje, kurias aukojo ir labai prasmingą pamokslą pasakė kun. A. Svarinskas. Po pamaldų ir pus ryčių Tautiniuose namuose konferencija vyko toliau.

Pirmuoju čia vėl kalbėjo konferencijos garbės svečias kun. A. Svarinskas. Jis kalbėjo apie ateities Lietuvos viziją, kuri klausytojų buvo priimta kaip sava, artima, jauki ir šviesi. Tačiau kalbėtojas priminė, kad tokia Lietuvos ateitis gali pareikalauti dar daug darbo ir aukos.

Po kun. Svarinsko kalbos dr. Kazys Ėringis pasiūlė konferencijai rezoliucijų projektą, kuris buvo priimtas su keliais pakeitimais ir pataisymais.

Galiausiai žodį tarė naujasis centro komiteto pirmininkas prof. dr. Česlovas Masaitis. Tarp kitko jis kalbėjo, kad "mes išrinkom centro komitetą ne valdyti, bet tarnauti. Padėti mūsų atstovams VLIKe, ALTe, padėti mūsų vienminčiams okupuotoje Lietuvoje. Ieškoti būdų, kaip pasiekti tikslą. Krikščioniui žmogus yra aukščiau už viską. Žmogus demokratijoje yra aukščiau už organizaciją. Mūsų tikslas yra atgauti laisvę. Manau, naujajam komitetui reikėtų kiekvieną dieną prašyti Dievą apsaugoti nuo klaidų. Bet dar labiau prašyti Dievo netapti neklaidingu. Prašau jūsų visų palinkėti mums neklaidingumo".

Konferencijos pabaigoje trumpą, prasmingą žodį tarė jos pirmininkas inž. Pranas Razgaitis, pasigaudamas Lietuvos kardinolo arkivyskupo Vincento Sladkevičiaus minties "kalbėkim, kad žodis taptų kūnu ir kad pabėgtų velnio naktys nuo dangaus dienos. Kad ilga sunki vaidilos Valiūno kelionė laisvon tėvynėn grįžtų nenutrūkus svetimuose kalnuose. Pagal tradiciją jis perdavė naujajam pirmininkui Lietuvos vėliavą, kuri pridengė mūsų kūrėjo kun. Mykolo Krupavičiaus karstą jo laidotuvėse.

Paskutinį žodį tarė dr. Petras Jokubka, padėkodamas visiems, prisidėjusims prie jos konferencijos ruošimo: Vladui Šoliūnui, J. Kavaliauskui, dr. J. Danilevičienei, A. Katelienei, A. Repšienei, J. Jaciūnienei, šeiminikėms Paleckienei, Pocienei, Mikalauskienei ir Jokubkienei. Padėkojo taip pat iš toliau atvykusiems dalyviams bei svečiams ir meninės programos atlikėjams.

D. K.

Praeitais metais vykęs Lietuvių Krikščionių Demokratų Sąjungos XVII suvažiavimas trejų metų kadencijai išrtinko naujus valdomuosius organus.

Centro komitetas

Dr. Česlovas Masaitis — pirmininkas
Dr. Alfonsas Stankaitis — narys
Inž. Adolfas Venskus — vicepirmininkas tarptautiniams reikalams
Pranas Povilaitis — generalinis sekretorius
Justinas Šidlauskas — iždininkas
Antanas Razgaitis — vicepirmininkas
Vladas Šoliūnas — atstovas VLIKe
Alfonsas Dzikas — narys
Bronė Kuodienė — narė
Stasė Škėrienė — narė

Kontrolės komisija

Inž. Kazys Pabedinskas
D. Ručinskis
J. Mačėnas
D. Tričienė

Garbės teismas

Dr. K. Ėringis
A. Žukauskas
Ig. Petrauskas

LIETUVOS KRIKŠČIONIŲ DEMOKRATŲ SVEIKINIMAS VIENMINČIAMS IŠEIVIJOJE

Savo mintimis skrendame per Atlantą į LKDS suvažiavimą norėdami ne vien tik pasveikinti suvažiavimą ir gerbiamus jo svečius, bet ir jame dalyvauti. Tikėdami į Dievo galingą Apvaizdą tikimės, jog sekantį suvažiavimą suruošime visi kartu. Mes prašytume, kad ateityje būtume su Jumis viena Sąjunga ir nuo šio suvažiavimo vadintumėmis LIETUVOS KRIKŠČIONIŲ DEMORKATŲ SĄJUNGA. Kadangi Tėvynėje Lietuvoje visos mūsų egzistencijos nėra stabilios, manytume, jog visa LKDS vadovybė turėtų pasilikti išeivijoje. Lietuvoje dabartiniu metu tebūtų tik Sąjungos vidinė dalis. Būtų labai gera, jei šį mūsų pageidavimą apsvarstytumėte ir priimtumėte. Gražiausios kloties suvažiavimui. Linkėjimai tebūna pareikšta mūsų lietuviškuoju Dieve padėk.

Vilnius, 1989 m. rugpiūčio 23 d.

LKDS vardu — D. Bulota,
G. Bulota, A. Macijauskas
E. Paulionis, V. Petkus

Lietuvių Krikščionių Demokratų Sąjungos Konferencijos, vykusios 1989 m. rugsėjo mėnesio 2 - 3 dienomis Čikagoje

REZOLIUCIJOS

1. Lietuvių Krikščionių Demokratų Sąjungos konferencija vyksta Stalino — Hitlerio pakto ir jo slaptų protokolų penkiasdešimtmečio prisiminimo ir atgimstančios Lietuvos nepriklausomybės siekimo ženkle. Konferencija didžiai brangina atmintį visų brolių ir seserų žuvusių kovose už laisvę. Su gilia pagarba ir susižavėjimu žvelgia ir visuotinu ryžtu jungiasi į pavergtos Tautos kovą už valstybinę nepriklausomybę ir žmogaus laisves. Reikalauja, kad okupantas, sutinkamai su 1986 m. Lisabonoje priimta Krikščionių Demokratų Generalinės Asamblėjos priimta rezoliucija "Dėl dabartinės padėties Lietuvoje", ginančia Lietuvos valstybingumą, pasiremiant tarptautine teise, atitrautkų karines ir kitas okupacines jėgas iš okupuotos Lietuvos.

2. Konferencija sveikina savo bendraminčius okupuotoje Lietuvoje, atkūrusius Lietuvos Krikščionių Demokratų Sąjungą. Ragina LKDS Centro Komitetą sudaryti komisiją, kuri rūpintųsi informacija krikščionims demokratams Tėvynėje, palaikytų ryšius ir pagal pageidavimus teiktų patarimus ir nuomones pritaikant LKDS programą dabartiniams laikams.

3. Konferencija dėkoja centro Komitetui ir jos pirm. inž. Antanui Rudžiui už ryšių palaikymą su Krikščionių Demokratų Internacionalu ir su oficialiais pareigūnais. Dėkoja už okupuotos Lietuvos laisvės reikalo iškėlimą ir prašo, kad šie ryšiai būtų ir toliau naudojami Lietuvos laisvinimo reikaluose.

4. Konferencija didžiai vertina Jungtinių Amerikos valstybių George Bush raginimną M. Gorbačiovui Pabaltijo klausimą spręsti "protinga ir tikrai bet kokiu būdu ne militariška" politika. Didžiai vertina JAV Senato respublikonų vado Bob Dale perduotus Estijos, Latvijos ir Lietuvos žmonėms giliu supratimu pagrįstus žodžius, "sprendžiant likusius gąsdinančiai sunkius uždavinius". Konferencija didžiai vertina JAV senatorių Jesse Helms, Dennis DeConcini ir Donald W. Riegle, Jr. pristatant

Senatui rezoliuciją Pabaltijo valstybių reikalu, kurios trečiame straipsnyje be kita ko pareikšta, kad "Sovietų Sąjunga turi paskelbti negaliojančiu 1939 m. Nacių - Sovietų Paktą ir atsisakyti visų slaptaisiais protokolais paremtų pretenzijų į Pabaltijo valstybes".

Lietuvių Krikščionių Demokratų Sąjungos konferencija prašo naują LKDS Centro Komitetą rūpintis, kad Jungtinėse Tautose būtų iškeltas Pabaltijo tautų teisių ir penktą dešimtmetį besitęsiančios okupacijos užbaigimo klausimas.

6. Konferencija sveikina ilgai kentėjusį sovietų kalėjimuose LKDS Lietuvoje atkūrimo iniciatorių Viktorą Petkų ir siunčia jam kuo geriausius linkėjimus tęsti Sąjungos veiklą Tėvynės reikalų ir tarpusavio supratimo dvasioje.

7. Konferencija sveikina Lietuvos kardinolą Vincentą Sladkevičių, vyskupą Julijoną Steponavičių ir vyskupą Antaną Vaičių už priejautą krikščioniškosios demokratijos idėjai.

8. Konferencija dėkoja Krikščionių Demokratų Internacionalui, jo vadovybei ir dalyvavusiam LKDS Konferencijoje jos atstovui Andres Hernandez, taip pat Europos Krikščionių Demokratų Sąjungai ir Europos Liaudies Partijai už priejautą, dėmesį ir visokeriopą paramą Lietuvos Laisvės bylos pastangoms.

9. Konferencija atkreipia LKDS centro Komiteto dėmesį į reikalą stuvarkyti Sąjungos archyvą ir globoti Sąjungos narių išliekamos reikšmės dokumentus ir raštijos palikimą.

Kryžius nėra praeities atsitikimas, nukryžiavimas yra šiandienos vyksmas. Jis randamas bet kur bet kurią valandą žmonijoje.

Vysk. F. Sheen

VIKTORAS PETKUS "TĖVYNĖS SARGO" REDAKCIJOJE

Besilankydamas Amerikoje vienas iš Lietuvos krikščionių demokratų Sąjungos atkūrėjų, tautos kankinys ir laisvės kovotojas Viktoras Petkus lankėsi ir Clevelande. Nors jis buvo užimtas įvairiais vizitais, visuomenės susirinkimu, kuriame jis padarė labai reikšmingą ir įdomų pranešimą bei asmeniniais reikalais, jis keliais atvejais susitiko ir su "Tėvynės Sargo" redaktorium. Pokalbiai su senai lauktu vienminčiu truko apie aštuonias valandas, kurių metu buvo smulkiai aptarti svarbūs ir abu dominą Lietuvos ir krikščioniškosios demokratijos klausimai.

V. Petkus visų pirmiausiai painformavo apie dabartinę padėtį pavergtojoj Lietuvoj, kuri yra kiek kitokia negu ją nušviečia išeivijos periodinė spauda. Lietuva tebėra okupuota Sovietų Sąjungos ir joje dar daug kas nėra pasikeitę. Tiesa, sumažinti varžtai Bažnyčiai, spaudai, minčių išraiškai. Tiesa, kad Lietuvoje plevėsuoja trispalvės, Vytis, Gedimino stulpai ir skamba Lietuvos himnas. Tačiau visi įstatymai yra nepakeisti. Lietuvoje stovi šimtai tūkstančių sovietų kariuomenės, krašto ekonomijoje ir švietime nėra jokių pasikeitimų ir t.t.

V. Petkus smulkiai painformavo apie krikščionių demokratų atsikūrimą pavergtoje Lietuvoje. Ilgėliau kalbėjomės apie krikščioniškąją demokratiją laisvajame pasaulyje per pastaruoius 40 metų, kuri ypač Vakarų Europoje yra pasiekusi milžiniškų ir net istorinių laimėjimų.

Lietuvos krikščionių Demokratų Sąjunga atsikūrė 1989 m. žiemą (vasario mėn.) Vilniuje. Pagrindinis jos nusistatymas — kovoti už laisvą ir nepriklausomą Lietuvos valstybę. Savo veikloje ji vadovaujasi pirmąja krikščionių dmeokratų programa, kurią 1904 m. parengė vysk. Pr. Būčys, MIC, prel. Aleksandras Jakštas - Dambrauskas ir prel. Jonas Mačiulis - Maironis bei vėlesnėmis programomis.

Abu apgailestavome krikščionių demorkatų Lietuvoje suskilimą. Sąjungai atsikūrus, netrukus nuo jos atskilo būrelis vienminčių (daugiausiai kauniškių), nes nesutarė dėl priklausymo ir veiklos Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdyje. V. Petkus apie sąjūdį atsiliepia labai pozityviai ir net draugiškai. Tačiau krikščionys demokratai ir eilė kitų organizacijų, apsijungę Lietuvos Neprik-

Besisvečiuojant Clevelande. Iš kairės Kristina Kasulaitytė, Viktoras Petkus ir A. J. Kasulaitis. Nuotr. D. K.

lausomybės Sąjungoje, nepritaria LPS užimtai linijai siekti Lietuvos laisvės vadinamuoju parlamentiniu būdu. Krikščionys dmeokratai ir kitos politinsė grupės — Lietuvos Laisvės Lyga, Lietuvos Demokratų Partija, Lietuvos jaunalietuviai, Helsinkio grupė, socialdemokratai, apsijungę Lietuvos Nepriklausomybės Sąjungoje, laikosi nuomonės, kad yra tik trys keliai siekti Lietuvos nepriklausomybės: ginklų kova, parlamentinis kelias ir kelias paremtas tarptautine teise.

Ginklų kovai niekas nepritaria. Parlamentinis kelias iki šiol nedavė jokių apčiuopiamų rezultatų ir ateityje neduos. Lietuvos balsas Sovietų Sąjungoje yra mažareikšmis. Lietuva sudaro tik truputį virš 1% sovietijos gyventojų. Toks procentas jų yra ir sovietų aukšsiausioje taryboje. Iš kitos pusės sovietų režimas yra gryniausia priešprieša parlamentarizmui. Tokioje situacijoje rinkimai, balsavimai ar derybos yra mažereikšmės. Lieka tik vienas kelias — tartautinės teisės kelias. Iš tikrųjų prašosi ir derasi tik

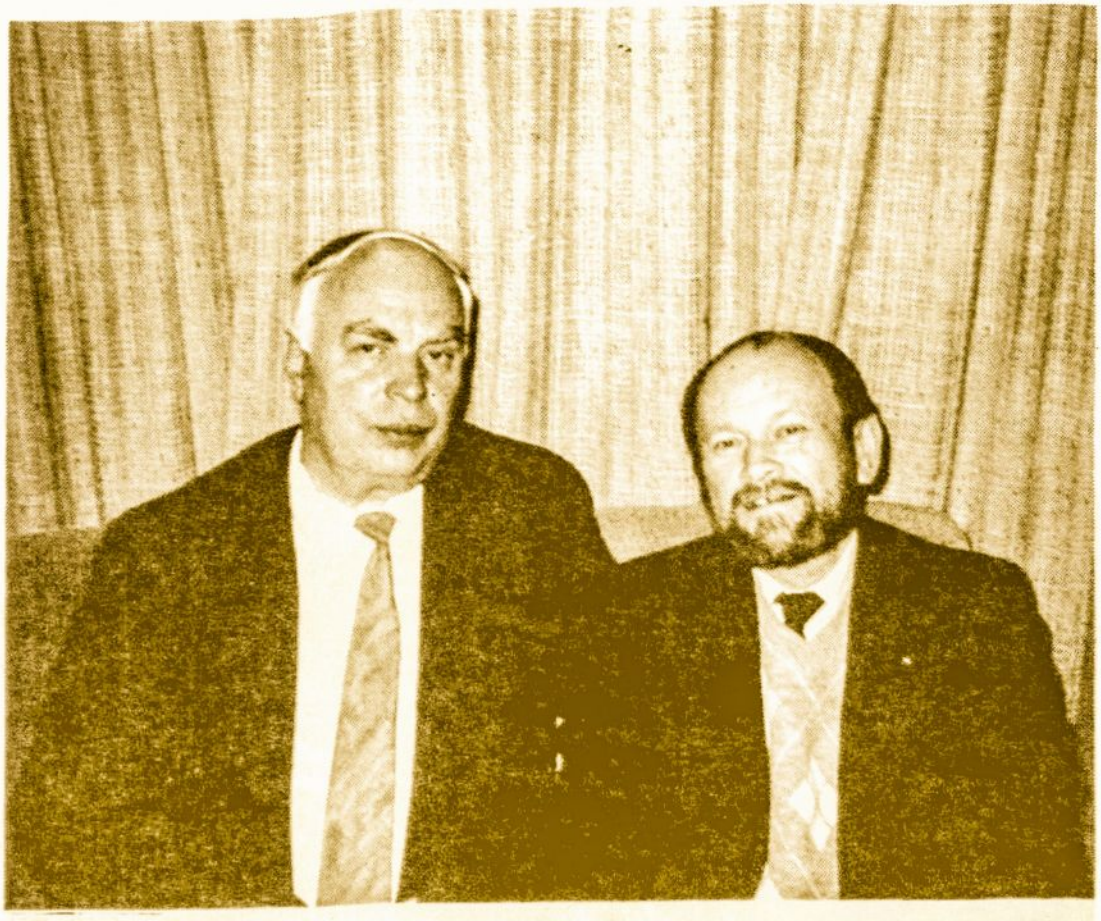

Pirmosios viešnagės Amerikoje metu. Iš kairės Viktoras Petkus ir "Tėvynės Sargo" redaktorius A. J. Kasulaitis. Nuotr. K. Kasulaitytės

vergas ar elgeta, laisvas (širdyje) žmogus, kurio pusėje yra tiesa ir teisė — reikalauja. Mes Lietuvai laisvės ir nepriklausomybės ne prašome, bet reikalaujame, — sako Petkus.

Iš čia ir krikščionių demokratų suskilimas. Atskilusieji šliejasi prie LPS, o LKDS laikosi atsargiau, ypač, kad sąjūdyje yra dar apie 30% komunistų partijos narių. (Jų pradžioje buvo apie 50%).

"Tėvynės Sargo" redaktorius plačiai painformavo Lietuvos krikščionių demorkatų lyderį apie išeivijos 40 metų politinę veiklą, sustodama prie VLIKo, ALTo, politinių partijų ir t.t. Jis taip pat buvo painformuotas apie katalikų politinę padėtį, apie krikščionių demokratų ir fronto bičiulių santykius, nevienybę bei abiejų veiklą.

Ilguose pokalbiusoe buvo aptarti ir daugelis kitų religinių, kultūrinių bei politinių klausimų.

A.J.K.

TU MUMS BRANGI, TU MUMS ŠVENTA

Ištraukos iš Viktoro Petkaus kalbos Amerikos Lietuvių kongrese Los Angeles 1989.X.21

Mano supratimu, šiandien Lietuvoje yra trys jegos. Pagrindinė jėga, kuri turi kumštį Lietuvoje, ir dar tebeturi šiandien, yra komunistų partija, stovinti tarp Maskvos ir tautos. Jos padėtis yra nepavydėtina, sunki. Mes negalime žiūrėti į visus komunistus šiandien Lietuvoje, kaip į visiškai blogus žmones. Be abejo, jų tarpe yra ir dorų žmonių. Ir va, jiems, šitiems doriems, išlaviruoti ir daryti kažką yra sunku. Taip pat noriu pabrėžti, kad šitie žmonės yra Maskvai tiesioginiai pavaldūs, nes savarankiškos komunistų partijos nėra. Kalbama, kad gal ją pavyks Lietuvoje sukurti. Eina į priekį. Tada kita kalba bus. Ir tas pats Brazauskas, kuris čia šiandien buvo linksniuojamas, viešai jau kalba apie pliuralizmą. Viešai kalba apie tai, kad gali būti ir kitos politinės partijos Lietuvoje ir jos gali veikti. Reiškia, pats Lietuvos gyvenimas, net komunistų partijoj, nestovi vietoje, vystosi dinamiškai greitai. Jums čia gal net sunkiai suvokiama, kaip greitai viskas vystosi. Tai tiek apie juos. Jūs neblogiau už mane žinote.

Kokia ta padėtis mūsų Lietuvoje? Pirmiausia geografiniu istoriniu ar dar kaip pavadinus, atžvilgiu mūsų padėtis labai bloga. Ne bloga, bet *labai bloga*. Kadangi mūsų užnugary buvusioje Prūsijos dalyje, Maž. Lietuvoje, šiandien gyvena rusai. Tai Kaliningrado sritis, Karaliaučiaus žemės. Ir įsivaizduokit, jeigu Lietuva, Latvija ir Estija atsikurtų kaip nepriklausomos valstybės. Šita kolonija, gėdingai 20 amž. viduryje įsteigta išvarant jos gyventojus, yra pasišaipymas prieš visą pasaulį, kad sovietai eina už "kolonijinių tautų išlaisvinimą". Kokia gėda! Pasaulis tyli ir būk tai šito nemato... *Pasaulis kovoja už Afrikos tautų išlaisvinimą, o ką jūs čia padarėte vidury Europos, 20-to amžiaus viduryje?* Taigi. Šita mūsų nelaimė. Ji už mūsų nugaros. Rusai niekada nesutiks, kad su šita žeme būtų susisiekimas tik per Baltijos jūrą, kaip kadaise vokiečiai prieš karą per Dancigo koridorių, tiesiai negalėjo. Reikėjo su Rytprūsija per Baltijos jūrą susisiekti. Čia yra mūsų rūpestis, kurį turbūt bus sunku įveikti ateityje.

Amerikos lietuviams, ačiū čia susirinkusiems, noriu priminti kad mes turim senus kelius į Ameriką. Pirmiausia, iš istorinės Lietuvos, Didžiosios Lietuvos Kunigaikštystės čia atvykę žmonės buvo iš mūsų istorinių žemių. Čia buvo Tadas Kosčiusko, užsipelnęs generolo laipsnį, paskui dalyvavęs sukilime. Ir visa eilė kitų žmonių. Jūs geriau žinot, kurie žmonės čia dirbo kaip lietuviai, organizavosi i t.t. Bet štai ką noriu pasakyti: atsidūrę čia lietuviai niekada nebuvo abejingi Lietuvos likimui. Aš prisimenu tą milijoną parašų, kurį jie surinko prašydami, kad Amerika pripažintų Lietuvą *de jure*. Norėčiau pabrėžti ir šiandien tą nepripažinimą. Kad yra *de facto* tai turbūt daugelis kraštų gali pripažinti: faktas įvykęs. Bet kitas dalykas, ar jis yra teisinis ar jis *de jure*. Amerika šito niekada nepripažino.

Dėl mūsų šiandieninės pažiūros į čia esančias organizacijas: *Vyriausias Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas, įsikūręs Lietuvoj, turi visus teisinius pagrindus atstovauti Lietuvai*. Jis yra iš tenai atėjęs ir čia, sveikinime išvardintos organizacijos, visos jos besąlyginiai remia VLIKą ir j Lietuvos atkūrimo įdėja. (Plojimas).

Ne žemės derlumu, ne drabužių įvairumu, ne šalies gražumu, ne miestų ir pilių tvirtumu gyvuoja tautos, bet daugiausiai išlaikydamos ir vartodamos savąją kalbą, kuri didina ir palaiko bendrumą, santaiką ir brolišką meilę. Gimtoji kalba yra bendrosios meilės ryšys, vienybės motina, pilietiškumo tėvas, valstybės sargas.

Kun. Mikalojus Daukša
1599 m. Postilės prakalboje

SULAUKSIME AUŠTANČIOS LAISVĖS RYTO

Iš Antano Terlecko pranešim Čikagos lietuvių visuomenei 1989.X.28

Mes čia atvykom jums pasakyti, kad ji yra pavergta, kad ją ir toliau trypia batas. Daugelis jūsų palikote Lietuvą trypiamą kaustyto vokiško bato. Šiandien tą šventą Lietuvos žemę trypia rusiškas batas. Aišku, nekaustytas, kadangi Rusijoje trūksta vinių ir muilo. Tačiau jei jūs skaitote okupacinę spaudą ir taip vadinamą laisvą spaudą, jūs žinote, kad rusiškas okupantas buvo gerokai žiauresnis už vokiškąjį. Ir mums šiandien to aiškinti, manau nereikia.

Dar kartą jums ačiū, kad jūs išvykote, išgelbėjote save ir daug padėjote išgarsinti Lietuvos vardą. Jei ir neišgarsinot, tai nors priminėt pasauliui jo kaltę, kad iki šiol Lietuva, kartu su Latvija ir Estija, tebėra okupuota. Privertėte JAV ir kitas valstybes iki šiol nepripažinti Lietuvos inkorporavimo į Tarybų Sąjungos sudėtį.

Būna tokių momentų tautos gyvenime, kad niekas neturi laisvės o tik pareigas. Ir tas supratimas, kas yra pareiga, sukėlė Lietuvoje partizaninį įšdėjimą. Tas supratimas ir tęsė kovą iki paskutiniųjų dienų. Šį jūdėjmą drįstu vadinti *tautos sąjūdžiu*. Prašau nesumaišyti ir nesuplakti jų su Persitvarkymo Sąjūdžiu.

Persitvarkymo Sąjūdis pernai atėjo iš Maskvos į Lietuvą. Anksčiau jis atėjo į Estiją ir į Latviją. Ir ne Sąjūdis prikėlė tautą, o tauta iššaukė ir šitą persitvarkymo sąjūdį ir suteikė jam ne tą kryptį, kokį norėjo suteikti tie, kurie jį organizavo. Latvijoje ir Estijoje jis nuėjo daugiau su valdžia su kompartija, nes ten ir tautinio sąjūdžio pasipriešinimas buvo silpnesnis.

Lietuvoje kitos sąlygos, ir dėl to sąjūdį įjungus į Persitvarkymo Sąjūdį, jis neįgavo visiškai provaldišką arba prokompartišką, prokomunistinį veidą. Jeigu kalbama apie atgimimą, apie tautos prisikėlimą, tai drįstu pasakyti visiems, kad tai didelė netiesa. *Atgimimas įvyko gal tiems žmonėms, kurie ruošėsi užimti vietas komjaunime, partijoj, tapti mokslinių darbų kandidatais, daktarais, profesoriais*, bet va, prasidėjus didesniam dabartiniam

judėjimui, jie būtent, ir turėjo atgimti. Ir, ačiū Dievui, tarp jų buvo kas atgimė. Ir į Peresitvarkymo Sąjūdį vykstantį Lietuvoje, šiandien reikia žiūrėti su tam tikra pagarba. Žinoma, ką jie kalba ir ką jie daro, 100% mes negalime priimti.

Pernai priimtų Sąjūdžio įstatų programoje yra parašyta, kad jie už "lenininių principų įgyvendinimą", kad *Persitvarkymo Sąjūdis už Lietuvos pasilikimą SSSR sudėtyje. Mes niekada su tuo nesutikome ir niekada nesutiksime!* (Stiprus, entuziastingas klausytojų plojimas).

Čia kalbant, man norėtusi linkėti ir tikėti, kad lauksim, aušt-ančios laisvės ryto. Kol kas tėvynėje ne rytas, gal ir ne tokia tamsi naktis, kaip Stalino laikais. Bet tamsus rūkas, ir šitame rūke, vietoj kad broliui ranką padavus, mes kardą tiesiam ir pasiklystam. Bet žinom, kad visi sutelkę jėgas turime eiti į priekį. Turim siekti to, kas yra svarbu *kiekvienam subrendusios kultūros, sąmoningos tautos nariui: tai savos valstybės atkūrimas, atstaty-mas. Čia mes nepripažįstame jokių kompromisų, jokių savivaldų. Mes tik už visišką Lietuvos Nepriklausomybę* (entuziastingas visos salės plojimas).

Taip pat turime omenyje ir tai, kad ta tautos dalis, kuri buvo priversta savarankiškai pasirinkti tremtį, t.y. pasitraukti į Vaka-rus, arba ir ta tautos dalis, kurių tėvai kadaise pasirinko išeivio dalią, bet jų vaikai ar ainiai, vaikaičiai norėtų grįžti į Lietuvą, bet šiandien negali nes kraštas tebėra okupuotas — šita tautos dalis taip pat yra krašto ateities sprendėja ir rėmėja, kaip ir visa tauta!

Tai keletas minčių, kuriomis norėjau pasidalinti su jumis ir pasakyti, kad dėl šių dalykų teks mums visiems bendrai kovoti. Jau nekalbant apie tai kiek dar reikės kovoti, kad matytume laisvą ir nepriklausomą Lietuvą. Baigiant tebūna man leista priminti mūsų dainiaus Maironio žodžius:

"Kas tiki į Dievo apvaizdą galingą,
tas baimės vaikų nepažįsta silpnos.
Mums teko per amžius dalia nelaiminga,
bet niekas nežino rytojaus dienos".

52 TAUTOS PASISAKO UŽ NEPRIKLAUSOMĄ LIETUVĄ

Krikščionių demokratų internacionalo kongresas Gvatemaloje

PR. POVILAITIS

"Sunkiuose momentuose mes nesame vieni. Su mumis yra pasaulio demokratinės bendruomenės. Mes pasitikime krikščioniškąja demokratija, pasitikime savimi ir tikime į Dievą". Citata iš Gvatemalos prezidento Marco Vinicio Cerezo Arevalo kalbos, pasakytos atidarant krikščionių demokratų internacionalo kongresą rugsėjo 18 d.

Krikščionių demokratrų internacionalo kongresas įvyko rugsėjo 18 - 20 d. Gvatemalos mieste, Gvatamaloj. Kongresai susirenka kas treji metai. Jie šaukiami įvairiuose pasaulio kraštuose, tuo pabrėžiant, kad krikščioniškoji demokratija yra pasaulinio masto judėjimas, jautrus žmonijos problemoms, pasisakąs už žmogaus teises, laisves, teisingumą, gerovę ir taiką. Šiuo metu internacionalą sudaro 58 kraštų krikščionių demokratų partijos ir judėjimai, kurie apima visus žemės kontinentus. Šių metų kongrese Gvatemaloj dalyvvo 158 atstovai iš 52 kraštų. Stebėtojų tarpe buvo Socialistų internacionalo atstovas.

Pavergtųjų tautų atstovai KDI (Krikščionių Demokratų Internacionale) turi lygų balsą su visų kitų kraštų atstovais. Tuo norima pabrėžti, kad krikščionys demokratai nepripažįsta smurto veiksmų ir okupacijų. Lietuviams šiame kongrese atstovavo Vyriausiojo Lietuvos Išlaisvinimo Komiteto pirm. dr. Kazys Bobelis, Dalia Bobelienė ir LKDS gen. sekr. Pranas Povilaitis. Dr. Kazys Bobelis turėjo tarsi dvigubas pareigas, kaip VLIKo atstovas ir kaip lietuvių krikščionių demokratų delegatas. Kur buvo naudinga ir tinkama, jis buvo pristatytas kaip VLIKo pirmininkas. Delegatų tarpe buvo matyti daug parlamentarų, partijų pareigūnų, eilės valstybių ministerių, buvusių prezidentų ir t.t.

Jau iš pat pradžių kongresas darė labai mielą ir jaukų įspūdį. Kiekvienas delegatas turėjo prisisegęs kortelę, kurioj buvo pažymėtas vardas ir pavardė, kraštas, kuriam atstovauja ir atstovaujamos partijos inicialai. Nebuvo jokių titulų, turbūt

pabrėžiant, kad čia vyksta kongresas visų lygių atstovų. Tai buvo tarsi pasas, kuris visus jungė. Visi šypsojomės, sveikinomės, susipažinome, kaip po ilgo nesimatymo susitikę vienos šeimos nariai.

Iškilmingas kongreso atidarymas įvyko rugsėjo 18 d. 9 val. ryto nacionalinio teatro patalpose. Autobusais, lydimais policijos eskortų, buvom nugabenti į teatrą kitoj miesto pusėj. Policijos eskortai lydėjo ne tiek dėl saugumo, bet kaip priimta visose valstybėse, taip palydimi aukšti valstybių pareigūnai, o tokių mūsų tarpe buvo.

Teatras didžiulis, modernus, statytas majų — ispanų kultūrų įtakoje. Kongresą atidarė KDI pirmininkas Flaminio Piccoli, išrinktas internacionalo pirmininku 1986 m. Lisabonoj. Į garbės prezidiumą buvo pakviesti įvairūs internacionalo, Europos parlamento, regionalinių susigrupavimų pareigūnai, iš viso 23 asmenys. Paskirtu laiku grojant orkestrui, su savo palyda atvyko Gvatemalos prezidentas. Gvatemala turi pirmą demokratiškai išrinktą prezidentą, kurio kadencija baigiasi 1990 m. Prezidentas renkamas vienam terminui., Prezidentas, krikščionis demokratas, turįs daugumą parlamente. Turbūt dėl to čia ir vyko kongresas.

Savo sveikinimo kalboje prezidentas, pabrėžė krikščioniškosios demokratijos idealus. Pasinaudojant jais ir kitų kraštų krikščionių demokratų patirtimi, Gvatemala daro pažangą, siekdama žmonių gerovės ir užtikrindama žodžio, galvojimo susirinkimų išraiškos ir tikėjimo laisves. Kalba tęsėsi daugiau kaip pusvalandį ir būtų verta atskiro įvertinimo. Po kalbos, palydint muzikai ir palydovams, prezidentas apleido salę, o delegatams buvo suruošti pietūs, erdviuose teatro prieškambariuose.

Po pietų toje pat teatro salėje, nuo 3 iki 7 val. vyko KDI pareigūnų kalbos ir pranešimai iš paskutinių trejų metų veiklos. Ypatingai išsamus, akademinis pranešimas buvo KDI generalinio sekretoriaus, buvusio Venecuelos prezidento Luis Herrera Campins. Savo kalboje jis palietė visus kontinentus ir jų problemas. Kaip vieną iš KDI naujų pasiekimų, prelegentas minėjo jaunųjų krikščionių demokratų internacionalo vadinamą "Paris Rally" suruoštą Prancūzijos revoliucijos 200 m. sukakties proga. Į šį parengimą buvo pakviesti ir kiti trys jaunimo internacionalai (socialistų, konservatorių ir liberalų). Dalyvavo 8000 jaunų žmonių pasisakančių už demokratiją ir geresnį teisingesnį pasaulį. Šiame su-

sibūrime dalyvavo apie 20 jaunų žmonių iš okupuotos Lietuvos. Penki buvo pakviesti ir visos išlaidos apmokėtos KDI. Dalyvavo ir N. Sadūnaitė. Apie šį įvykį šiek tiek minėjo A. Venskus lietuvių krikščionių demokratų konferencijos metu rugsėjo 1 - 2 d. Chicagoje. Šis reikšmingas įvykis kažkaip pradėjo be jokio atgarsio išeivijos lietuvių spaudoje. Campins rekomendavo 1992 m. su kviesti visų keturių jaunimo internacionalų atstovus į Ispaniją, prisimenant 500 m. sukaktį nuo Amerikos atradimo 1492 m. Šių metų jaunimo susibūrime daugiausia nuopelnų turįs KDI gen. sekretoriaus asistentas Andre Louis, su kuriuo daugiausia A. Venskaus dėka mes turėjom ir tebeturim labai nuširdžius santykius.

Toliau Campins savo kalboje palietė įvairias pasaulio problemas: terorizmą, narkotikus, pasikeitimus socialistiniame pasaulyje, įskaitant Sovietų Sąjungą ir Kiniją, įvykius Centro ir Pietų Amerikose. Palietė reikalą sumoderninti krikščioniškosios demokratijos idealus šių dienų įvykių šviesoje. Kalbos tekstas, kuris buvo išdalintas visiems delegatams, apėmė 31 puslapį, todėl tenka pasitenkinti tik keliomis pastabomis, kiek plačiau sustojant prie jo pastabų apie Lietuvą, Latviją ir Estiją. Sovietų Sąjunga, kalbėjo jis, kaip yra pasakęs Aleksandras Solženicin, "sunaikino visa per savo 70 m. viešpatavimą: žmonių gyvenimus, jų ideologijas, ekonomijos ir ekologijos pagrindus. Todėl yra natūralu, kad žmonės atsigrįžta į praeitį, ieškodami atsakymo ir konstruktyvių idėjų". Kalbėdamas apie demokratizaciją, ir žmonių troškimus Campins sakė: "Tautiniai sentimentai pasirodė Gruzijoje, Ukrainoje, o autonomijos reikalavimai Pabaltijo valstybėse, kurios buvo prijungtos prie Sovietų Sąjungos pasinaudojant slaptu Hitlerio-Stalino (arba Ribbentropo-Molotovo) 1939 m. paktu, kuris dabar yra pasmerktas ir kritikuojuamas. Šis Pabaltijo motyvas ir galimybė atsiskirti nuo Sovietų Sąjungos turi būti labai rūpestingai išstudijuoti ir negalima praleisti pro pirštus. Čia yra daug gyvenimiškai svarbių klausimų, o Sovietų Sąjunga vis dar vertina savo poziciją kaip imperija".

Tos pačios dienos vakare KDI pirmininkas Flaminio Piccoli visus Kongreso delegatus pakvietė pietums į viešbučio, kuriame vyko kongresas, pokylių salę. Prie kokteilių teko arčiau susipažinti su Ugandos užsienių reikalų ministeriu ir viceprezidentu Paul Ssemogerere, kuris yra ir KDI vicepirmininkas Afrikos reikalams. Tai labai gražios iškalbos ir didelės erudicijos žmogus. Mus ste-

bino jo plačios žinios apie padėtį Lietuvoje, lietuvių kovas atgauti prarastą nepriklausomybę. Ministeris mus užtikrino, kad visada rems okupuotų Pabaltijo valstybių aspiracijas į pilną nepriklausomybę. Vakarienės metu arčiau susipažinom su delegatais iš Airijos, Prancūzijos, Panamos ir Libano.

Antradienį, rugsėjo 18 d. visi posėdžiai vyko viešbutyje Camino Real. Salė buvo atitinkamai paruošta. Kiekviena delegacija turėjo paskirtą vietą alfabetine tvarka, kur ant lentelės buvo atžymėta atstovaujama valstybė. Kalbos ir diskusijos tuoj pat buvo verčiamos į penkias kalbas — anglų, ispanų, italų, prancūzų ir vokiečių. Užsidėjus atitinkamus ausinius, buvo galima sekti kongreso eigą bet kuria minėta kalba ir dalyvauti diskusijose. Pirmoji paskaita buvo Vokietijos viceprezidento Heine Geissler tema "Demokratinė ir socialinė rinkos ekonomija kaip sąlyga ekonomijos kilimui ir socialiniam teisingumui". Po to buvo narpliojamos kelios kitos temos, kurių konspektai raštu buvo jau anksčiau įteikti kongrese dalyviams.

Pietums kvietė Belgijos ambasada. Prie įėjimo stovėjo pats ambasadorius su žmona ir sveikino atvykstančius delegatus. Taip iš palengvo plėtėm savo pažintis, diskutavom vieni antrų problemas ir pasižadėjom remti vieni kitus. Papietavę atsisveikinom belgus, padėkojom už vaišingumą ir prašėm padėti lietuviams, latviams ir estams atgauti nepriklausomybę. "Žinoma" tvirtai atsakė ambasadorius. Belgijos sostinėje Briuselyje yra KDI būstinė, o belgas André Louis, internacionalo generalinis sekretorius, turi didelį vaidmenį KDI.

Popietinėj sesijoj pirmininkavo Panamos vieprezidentas Ricardo Arias Calderon. Diskusijų temos buvo "Regionalinė integracija ir regionalinė kooperacija". Tos dienos vakare, visi delegatai buvo pakviesti Gvatemalos konstitucinės respublikos prezidento ir žmonos į prezidento rūmus kokteiliams ir pietums. Tai didžiuliai puošnūs rūmai, be abejo statyti dar Ispanijos gubernatorių ar karalių. Prie įėjimo teko praeiti pro radaro vartus patikrinimui ir parodyti pakvietimą, nors mūsų registracinis ženklas švarko atlape buvo geriausias pasas.

Priėmimų salėje buvome vaišinami gėrimais ir supažindinami su įvairių valstybių ambasadoriais, kurie buvo pakviesti į priėmimą ir pietus. Tarp svečių maišėsi ir pats prezidentas. Prie mūsų stalo susipažinom su Ekvadoro ambasadorium, keletu vie-

tinių politikų ir kolegų delegatų krikščionių demokratų.

Trečiadienio rytą buvo svarstomos kongreso rezoliucijos. Delegatai kurie nebuvo surišti su rezoliucijomis galėjo vykti į Antigvą, seną Gvatemalos sostinę. Dalia Bobelienė išvyko ten, o taip pat dalyvavo moterų posėdyje. Mudu su dr. K. Bobeliu sėdėjom konferencijų salėj ir sekėm rezoliucijų eigą. Lietuvių delegacija pasiūlė savo rezoliuciją, kuri buvo priimta.

Rezoliucijos tekstas: Kadangi KDI gen. asamblėja sutinka su Vakarų valstybėm, kad Hitlerio-Stalino paktas ir jo slapti protokolai 1939 m. buvo viena iš antrojo pasaulinio karo priežasčių, privedusių prie nelegalaus Pabaltijo valstybių — Estijos, Latvijos ir Lietuvos okupacijos, Kadangi KDI gen. asamblėja remia Tautų ir žmogaus teises, Kadangi KDI kongresas remia pabaltiečius ir žino, kad estai, latviai ir lietuviai siekia laisvės ir nepriklausomybės, Kadangi KDI remia žmonių likimą ir pasirinkti savo valdymosi formą, Todėl KDI pasmerkia Sovietų Sąjungos Pabaltijo valstybių okupaciją ir nuolatinius žmogaus teisių pažeidimus ir solidarizuodamas su vakarų valstybėmis ir Europos parlamentu, reikalauja išvesti Sovietų Sąjungos okupacines jėgas iš Pabaltijo valstybių ir atstatyti nepriklausomą Estija, Latviją ir Lietuvą.

Po pietų, kuriuos davė Gvatemalos krikščionių demokratų partijos gen. sekretorius, rezoliucijos buvo patvirtintos kongreso pilnaties posėdyje. Nauju KDI pirmininku buvo išrinktas Eduardo Fernandez, venecuelietis, 49 metų, studijavęs JAV ir turįs didelę patirtį valstybės parlamento ir partijos darbuose. Generaliniu sekretoriumi išrinktas mums jau žinomas André Louis, belgas. Jo padėjėju išrinktas Bryan Palmer iš Urugvajaus. Įvairiems regionams ir sritims išrinkti 10 viceprezidentų iš Panamos, Urugvajaus, Italijos, Prancūzijos, Vokietijos, Libano, Ugandos, Filipinų, Naujosios Zelandijos ir Lenkijos.

Trečiadienio vakare Gvatemalos krikščionių demokratų partijos gen. sekretorius ir kandidatas į Gvatemalos prezidentus Alfonso Cabrera Hidalgo iškėlė iškilmingus pietus viešbučio salėje, vėl dalyvaujant diplomatiniam korpusui ir visai valdžiai. Folklorinis baletas atliko meninę programą, o šeimininkas pasakė kalbą.

Ketvirtadienį delegatus nuvežė kariniu lėktuvu į Tikal. Tai atkastas vietinių gyventojų miestas, kurio piramidės stebina savo

aukščiu ir dydžiu. Kai kurių pastatų amžius siekia beveik tris tūkstančius metų.

Kiekvieną kongreso dieną buvo skirta laiko delegatams pasisakyti rūpimais klausimais. Laikas buvo ribojamas, bet tomis progomis buvo iškelta daug minčių ir pageidavimų. Buvo proga pasireikšti ir lietuviams. Apie Lietuvą kalbėjo dr. K. Bobelis.

Savo žodyje dr. Bobelis trumpai prisiminė Lietuvos istoriją ir krikščionių demokratų įnaša kuriant demokratinę Lietuvą. Priminė, kad Lietuva buvo Tautų Sąjungos narė ir tik Hitlerio-Stalino sandėrio dėka, pasiremiant jų slaptais paktais, Lietuva buvo Sovietų Sąjungos okupuota, pabaltiečių noras būti laisvais ir nepriklausomais niekad nebuvo palaužtas ir privedė prie šių dienų pastangų atstatyti nepriklausomas valstybes", kalbėjo dr. Bobelis. Toliau priminė, kad ekonominės problemos Sovietų Sąjungą privedė prie krizės. Kongresui priminė delegato, Ugandos užsienio reikalų ministerio mintį, kad "mūsų taikingas įsikišimas, remiąs demokratinius procesus, būtų suintensyvintas". Todėl mes prašome, kad Krikščionių demokratų internacionalas užimtų labiau matomą poziciją ginant žmonių ir tautų teises, paneigtas diktatorinių jėgų, ateinančių iš kairės ir dešinės. "Kviečiame visus KDI narius susikabinti rankomis, kaip tai įvyko Pabaltijo valstybėse prieš maždaug tris savaites, sudarant žmonių grandinę nuo Vilniaus Lietuvoj iki Rygos Latvijos ir Talino — Estijoj, pademonstruojant pasauliui, kad tragiškos Hitlerio-Stalino pakto pasekmės vis dar neatitaisytos" užbaigė prelegentas. Ugandos ministeris Paul Ssemogerere padėkojo dr. Bobeliui, kad jis pasinaudojo mintimis.

Dalyvavo ir JAV delegacija, nors oficialiai krikščionių demokratų partijos čia nėra. Amerikos delegacijai vadovavo buvusi kandidatė į viceprezidentus G. Ferraro. JAV vertinančios KDI darbus siekiant demokratijos, gerovės, teisingumo ir taikos. Pabrėžė savo ir visos delegacijos sąryšį su demokratų partija.

Domininkonų respublikos atstovas krikščionių demokratų internacionalo darbuose mato pavasarį. Daugėja partijų ir narių skaičius. Jis matąs pavasarį ir Lietuvoje. Po ilgų priespaudos metų, ten rodosi pavasario ženklai, ten gyvuoja krikščioniškoji demokratija. Ragino visus padėti, kad pavasaris virstų vasara ir neštų geru vaisių.

Hanja Maj-Wegges, olandė, Europos parlamento krikščio-

nių demokratų frakcijos viceprezidentė, darydama pranešimą, taip pat priminė Pabaltijį. Minėjo, kad šiuo metu konkretesnė pagalba jau duodama Lenkijai ir Vengrijai. Tikimasi, kad netolimoje ateityje galės daugiau padėti Lietuvai, Latvijai ir Estijai. Su ja teko ilgiau pasikalbėti ir padėkoti už paramą Pabaltijui. Dr. K. Bobelis turėjo atskirą pasikalbėjimą VLIKo atstovybės reikalais, nes ten nuotaikas vis dar drumsčia A. Klimaitis.

Delegatai buvo susodinti alfabetine tvarka. Šalia mūsų sėdėjo Liuksembourgo min. pirmininkas ir Europos Krikščionių demokratų partijos pirm. Jacques Santer. Jis, kaip ir daugumas delegatų, puikiai žinojo padėtį okupuotoj Lietuvoje. Sakė, kad daug informacijos gauna iš Europos spaudos ir ELTos. Tą pat pasakė Europos krikščionių demokratų unijos gen. sekretorius Thomas Jansen. Suminėjus Petkų paklausiau iš kur jis turi tiek daug informacijos. "Ponia Venskus, atsakė Jansen. Ji man siuntinėja Elta". Apie Eltos reikšmnę teko patirti iš kelių kitų delegatų.

Filipinų atstovas, susipažinus su juo, sakė, kad meldžiasi, kad Lietuva ir jos kaimynės Latvija ir Estija susilauktų taip laukiamos nepriklausomybės.

Kongrese dalyvavo ir jaunųjų krikščionių demokratų internacionalo pirmininkas ir keli valdybos nariai. Labai domėjosi Lietuva ir Lietuvos jaunimu. Vienas iš jų, Luigi Mazzarino, pereitą vasarą buvo Lietuvoj ir buvo sutikęs V. Petkų, atkurtos lietuvių krikščionių demokratų sąjungos iniciatorių grupės pirmininką. Vėlyvą rudenį jaunimo atstovai vėl žada važiuoti į Lietuvą ir Gruziją.

Paskutinį vakarą Gvatemaloj praleidom su Naujosios Zelandijos krikščionių demokratų partijos gen. sekr. Tom Weal ir Estijos krikščionių sąjungos pirm. Illar Halaste. Viktoras Petkus vėl negavo leidimo išvykti iš okupuotos Lietuvos. Prieš dešimtį metų buvom išsiuntinėję Altos knygutę apie Hitlerio-Stalino paktus visom krikščionių demokratų partijoms. Naujoji Zelandija pirmutinė atsilipė į mūsų raštus.

Ankstyvą penktadienio rytą vaišingi gvatemaliečiai išlydėjo daugumą delegatų į aerodromą. Skridom vienu lėktuvu iki Miami, o iš čia pasklidom po visus pasaulio kontinentus, sustiprėję dvasia pasiryžę kovoti už žmogaus teises siekiant teisingumo, gerovės ir taikos.

KRIKŠČIONIŲ DEMOKRATŲ INTERNACIONALO KONGRESO REZOLIUCIJA LIETUVOS KLAUSIMU

K a d a n g i Krikščionių Demokratų Internacionalo generalinė asamblėja sutinka su Vakarų valstybėmis, kad Hitlerio - Stalino paktas ir jo slapti protokolai 1939 m. buvo viena iš antrojo pasaulinio karo priežasčių, privedusių prie nelegalios Baltijos vastybių — Estijos, Latvijos ir Lietuvos okupacijos,

K a d a n g i KDI generalinė asamblėja remia tautų ir žmogaus teises,

K a d a n g i KDI kongresas remia pabaltiečius ir žino, kad estai, latviai ir lietuviai siekia nepriklausomybės,

K a d a n g i KDI remia žmonių teisę kontroliuoti savo pačių likimą ir pasirinkti savo valdymosi formą,

T o d ė l Krikščionių Demokratų Internacionalas pasmerkia Sovietų Sąjungos Baltijos valstybių okupaciją ir nuolatinius žmogaus teisių pažeidimus ir solidarizuodamas su Vakarų valstybėmis ir Europos parlamentu reikalauja išvesti Sovietų Sąjungos okupacines jėgas iš Pabaltijo valstybių ir atstatyti nepriklausomas Estijos, Latvijos ir Lietuvos valstybes.

EUROPOS KRIKŠČIONIŲ DEMORKATŲ KONGRESAS MALTOJE

Šie metai yra labai aktyvūs tarptautinėje krikščionių demokratų veikloje. Be įvairių simpoziumų, iš kurių mums reikšmingiausias buvo apie krikščioniškąją demokratiją Vidurio ir Rytų Europoje š. m. gegužės mėn. Vienoje, po Krikščionių demokratų internacionalo suvažiavimo rugsėjo mėn. Guatemaloje, lapkričio 5 - 7 d. Maltoje įvyko XXVIII-sis Eruopos Krikščionių demokratų unijos (UEDC) kongresas.

Šiame kongrese dalyvavo 24 Europos kraštų krikščionių demokratų partijų delegatai, kurių tarpe matėsi įvairių valstybių vyriausybių nariai, parlamentarai ir senatoriai.

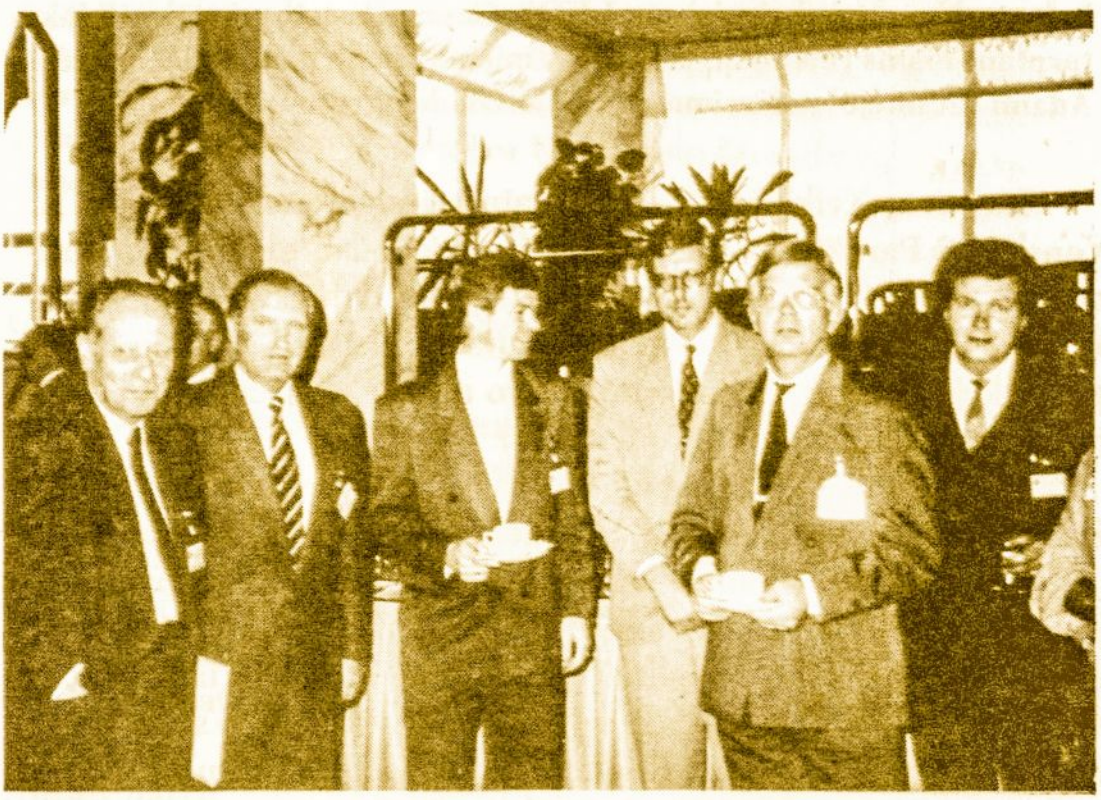

UEDC XXIII-sis kongresas Maltoje. Iš kairės į dešinę: A. Louis — Krikščionių Demokratų Internacionalo gener. sekretorius, A. Venskus — LKDS vicepirmininkas tarptautiniams reikalams, K. M. Bondewik — Norvegijos Užsienio Reikalų ministeris ir Krikščionių Demokratų Partijos lyderis, M. Odell — Švedijos Krikščionių Demokratų Partijos atstovas tarptautiniams ryšiams, A. Svenson — Švedijos Krikščionių Demokratų Partijos pirmininkas, I. Hallaste — Estijos Krikščionių Demokratų Sąjungos pirmininkas

Inž. A. Venskus (kairėje) — LKDS Centro K-teto vicepirmininkas tarptautiniams reikalams su Maltos ministeriu pirmininku E. Fenech-Adami (dešinėje) priėmimo metu UEDC kongreso proga

Lietuvių Krikščionių demokratų sąjungai atstovavo inž. A. Venskus iš Paryžiaus, LKDS valdybos vicepirmininkas tarptautiniams ryšiams. Iš Pabaltijo kraštų taip pat dalyvavo Estijos Krikščionių demokratų sąjungos pirmininakas Illar Halaste ir sąjungos valdybos narė Karin Jaani. Buvo atvykę krikščionių demokratų partijų delegatai iš Vengrijos ir Lenkijos.

Pagrindinė UEDC kongreso tema "Tarpeuropiniai ryšiai". Paskaitos lietė kultūrinę šio kontinento plotmę: "Žmogaus teisių įgyvendinimas Europoje — bazė kultūriniam bendradarbavimui" (skaitė K. M. Bondewik, Norvegijos užsienio reikalų ministeris, to krašto Krikščionių demokratų partijos pirmininkas ir "Europos krikščionių demokratų atsakomybė kultūrinio dialogo suaktyvinimui" (skaitė Kai-Uwe von Hassel, UEDC vicepirmininkas, buvęs V. Vokietijos parlamento pirmininkas ir Kršato apsaugos ministeris). Taip pat paskaitose buvo liečiami Europos politiniai ir ekonominiai klausimai, krikščionių demokratų įnašas Europos susivienijimui.

Ypatingas kongrese dėmesys buvo skirtas Vidurio ir Rytų Europai. Tarp kitų įvairių kraštų kalbėtojų, platų pranešimą apie šių dienų pavergtos Lietuvos padėtį padarė Lietuvių Krikščionių demokratų sąjungos (LKDS) atstovas inž. A. Venskus.

UEDC XXIII-čio kongreso metu Maltoje. Iš kairės į dešinę: A. Venskus — LKDS vicepirmininkas tarptautiniams reikalams, K. Jaani — Estijos Krikščionių Demokratų Sąjungos delegacijos narė, I. Hallaste — Estijos Krikščionių Demokratų Sąjungos pirmininkas, M. Odell — Švedijos Krikščionių Demokratų Partijos atstovas tarptautiniams ryšiams, A. Svenson — Švedijos Krikščionių Demokratų Partijos pirmininkas

Be esminių tamprių ryšių su V. Europos krikščionių dmeokratų partijų atstovais, užmegzti labai artimi ryšiai su Švedijos ir Norvegijos delegacijomis.

UEDC kongreso pabaigoje tarp eilės kitų rezoliucijų priimta taip pat speciali rezoliucija, kurioje pasmerktas 1939 m. Molotovo - Ribbentropo paktas, ryšium su juo susidariusi dabartinė okupuotų Pabaltijo kraštų padėtis ir pabrėžta jų teisė į laisvą, neprikląusomą gyvenimą.

Be Pabaltijo kraštų atstovų pastangų minimai rezoliucijai pravesti, ypatingai daug pasidarbavo Švedijos ir Norvegijos delegatai. Taip pat Europos parlamento Krikščionių demokratų grupės nariai.

Europos Krikščionių demokratų unijos kongreso dalyvius labai gražiai globojo Maltos Krikščionių demokratų partija. Iškilmingus priėmimus ta proga suruošė Maltos prezidentas Vincent Tabone prezidentūros rūmuose, Maltos ministeris pirmininkas Edward Fenech-Adami, UEDC pirmininkas Emilio Colombo ir Europos parlamento Krikščionių demokratų grupės pirmininkas dr. Egon Klepsch.

POLITINIO GYVENIMO ETIKA

III. KRIKŠČIONIS, BAŽNYČIA IR POLITIKA

RODGER CHARLES, S.J.,
su
DROSTAN MCCLAREN, O.P.

Praeitame numeryje buvo nagrinėjami politinių galių tikslas, požiūris į jas ir tinkamas jų naudojimas. Šiame numeryje svarstymas tęsiamas toliau. **Red.**

A. INDIVIDAS KRIKŠIONIS IR POLITIKA

Krikščionio angažavimosi politinei sferai klausimas yra visų pirmiausiai liečiąs atskirą krikščionį pilietį kaip politinės bendruomenės (body politic) narį. Yra ir kitų klausimų, politinių ir moralinių, kurie kyla ryšium su jo kaip bažnyčios nario padėtim (Bažnyčios, kuri yra valstybėje), tačiau jie negali būti atsakyti tol, kol nėra aiškus jo kaip individo, kaip asmens ryšys su valstybe. Santaryba keliais atvejais nurodo teisingą krikščionišką nusistatymą politinės santvarkos ir valstybės atžvilgiu. *Pirma,* krikščionys turi būti patriotiški, bet tuo pačiu metu atsiminti visos žmonių bendruomenės vienybę; *antra,* politikoje jie turi siekti viešosios gerovės, *trečia,* jie turi gerbti tuos, kurie skiriasi nuo jų politiškai; *ketvirta,* jie turi atsiminti, kad partinė politika, nors priimtina, niekuomet neturi stovėti prieš viešąją gerovę.[128]

"Piliečiai didžiadvasiškai ir ištikimai teugdo savyje tėvynės meilę, tačiau ne siaurą, o tokią, kad visuomet drauge būtų siekiama gerovės visai žmonių šeimai, apjungiančiai įvairiais ryšiais tarp savęs susijusias rases, tautas ir kraštus.

Visi krikščionys tejaučia jiems tenkantį ypatingą pašaukimą politinėje bendruomenėje. Tas pašaukimas reikalauja savo pavyzdžiu rodyti, kaip sąžiningai vykdytinos pareigos ir tarnautina bendrosios gerovės kėlimui, kad savo darbais būtų nušviečiama, kaip autoritetą derinti su laisve, asmeninę iniciatyvą su solidarumu visuomenei bei atsižvelgimu į jos reikalus, būtiną vienybę su praturtinančia įvairybe. Laikinųjų dalykų tvarkymo klausimais krikščionys tepripažįsta teisėtas, nors ir

skirtingas nuomones ir tegerbia piliečius, kurie jas nuoširdžiai gina, net susibūrę į grupes. O politinės partijos privalo siekti to, ko jų įsitikinimu reikalauja bendroji gerovė, niekuomet nevalia savo naudos statyti aukščiau bendrojo gėrio".

Savo tautiečių meilė yra krikščioniška vertybė pilniausia prasme, nes Kristus parodė, kad jis turėjo šią vertybę.[129] Tačiau tikslas turėtų būti tikrą patriotizmą jungti su tikru universalumu ir pagarba kitoms tautinėms tradicijoms ir būdams. Žmogiškosios kultūros įvairumas yra viena iš žmonijos vertybių ir šis Santarybos dokumentas kaip tik paliečia kultūrinių ypatybių vystymąsi ir išsipildmą, kuris yra atskirų žmogiškų bendruomenių bendroji tėvystė.[130] Šioje šio dokumento dalyje kultūra yra suprantama daug platesne prasme negu tik tautinė ar rasinė charakteristika, nors ji tai ir apima. Dokumentas labai stipriai pabrėžia ir mums tai atsimintina, kad Bažnyčios misija yra nukreipta į visus žmones ir visus visuomet, ir ji neturi kokių specialių ryšių su kokia nors rase ar tauta, ar gyrnai žmogiškų senų ar naujų papročių kodekso.[131]

Svarbiausias krikščioniško angažavimosi politikai klausimas yra tokio angažavimosi motyvas. Šis motyvas neturi būti pirmiausiai bažnytinis, bet turi būti tarnavimas viešajai gerovei — Bažnyčios teisių gynimas yra tokio tarnavimo dalis. Kadangi politinė santvarka turi savo dieviškai grįstą autonomiją ir vaidmenį, nuoširdus viešosios gerovės siekimas politinės akcijos priemonėmis yra Dievo akyse geras. Bažnytinės, asmeninės ir organizuotos krikščioniškos akcijos politikoje implikacijos yra svarbios ir yra diskutuojamos žemiau, tačiau žmogiškosios prigimties ir žmogiškosios visuomenės logika reikalauja krikščionių įsijungimo į politiką ir tik šioje perspektyvoje bažnytinės krikščionio implikacijos yra svarstomos.

Ryškindami savo specifinį politinį angažavimąsi krikščionys noroms nenoroms turi prisiimti savo krašto tradicijas ir papročius, kiek jie sutampa su moraliniu įstatymu. Vadinamoji "partijų" sistema yra išdirbta kai kuriuose kraštuose kaip praktiškiausias būdas vyriausybėms keisti taikiomis priemonėmis.[132] Ar tokia partinė politika yra priešprieša principui, jog ji negali būti priimta? Pagal Santarybą partija ir valstybė egzistuoja viešajam gėriui ir todėl viena kitai neprieštarauja. Tačiau pačia savo aptartimi šios dvi institucijos — partija ir viešasis gėris visuomet kurs

tarpusavę įtampą. Magisteriumo sprendimas šiuo partinės politikos klausimu nėra techniškas, jis nesako, kad tai pats geriausias būdas tvarkyti politinį gyvenimą, bet tik paprastai sako, kad krikščionims galima juo naudotis ir su juo dirbti. Galimas dalykas, kad laikui bėgant bus surastos priemonės, kurios geriau tarnaus politinio gyvenimo reikalams. Tačiau iki to meto, vėl naudojantis vidine žmogaus politinio gyvenimo, kuriame krikščionis dalyvauja, politinės autonomijos logika, kol tokis metodas išsivystys ir bus patiektas kaip galimybė krikščioniškai sąžinei, krikščionis gali gyventi ir dirbti su politinėmis sistemomis, siekdamas padaryti krikščionišką įtaką efektyvia kaip individas politinio sprendimo natūraliame vystymęsi.

Kadangi valstybės tikslas yra viešasis gėris, todėl visos jos instiutcijos, įskaitant ir partinę politiką, turi dirbti tam tikslui. Šis gėris yra pasiektas, kai kiekvienas visuomenės narys ir narė turi visas žmogaus teises ir priima su tuo susijusią atsakomybę.

Santaryba žmogaus teisių smulkiai nekomentuoja, bet Jonas XXIII Pacem in terris [131] enciklikoje apie jas kalba išsamiai. Sekantis jų sąrašas yra paremtas enciklikos tekstu. Vyrai ir moterys turi:

1. Teisę į gyvenimą, kūno integralumą ir priemones išlaikyti reikiamą gyvenimo lygį. Todėl reikia iš anksto rūpintis nesveikatos, našlystės, senatvės, nedarbo ir panašiais reikalais.
2. Teisę būti gerbiamam ir turėti gerą vardą.
3. Teisę į tiesos ieškojimo laisvę ir moralinio įstatymo bei viešojo gėrio ribose — žodžio laisvę.
4. Teisę praktikuoti bet kokią profesiją, taip pat viešojo gėrio poreikių ir moralinio įstatymo ribose.
5. Teisę į viešų įvykių teisingą informaciją.
6. Teisę dalintis kultūros laimėjimais, į bendrąjį švietimą ir techninį bei profesinį auklėjimą sutampantį su krašto švietimo išsivystymu ir pažengusias studijas tiems, kurie yra tam pajėgūs.
8. Teisę pasirinkti gyvenimo statusą — vesti ar nevesti. Šeima yra žmogiškosios visuomenės pagrindinė celė ir visuomenės pareiga yra žiūrėti, kad ji būtų stiprinama. Vaikų auginimas ir mokymas yra visų pirmiausiai tėvų teisė.
9. Teisę į darbą ir asmeninės iniciatyvos darbe naudojimą; į jo ar jos žmogiškų poreikių sąlygas ir atlyginimą, kuris yra pakankamas šeimai išlaikyti.
10. Teisę turėti nuosavybę įskaitant gamybinius įrankius.

11. Bendravimo teisę kartu su iniciatyvos ir atsakomybės teisėmis.
12. Teisę į judėjimo laisvę ir gyvenimą savo krašte bei teisę emigruoti į kitus kraštus ir ten apsigyventi, kai tam yra gera priežastis.
13. Teisę dalyvauti viešajame gyvenime ir prisidėti prie visų piliečių viešosios gerovės.
14. Teisę į teisių legalinę protekciją ir teisingumą.

Enciklika pabrėžia[134] katalikų socialinės etikos normą, kuri sako, kad teisės yra susijusios su pareigomis. Reikalauti savo teisių ir ignoruoti savo pareigas, ar tik pusiau jas vykdyti, tai lyg statyti namą viena ranka, o kita jį griauti. Pvz., teisė į gyvenimą suponuoja gyvenimo būdą, kuris yra tinkamas žmogui ir teisė į tiesos ieškojimą pareigą ją dar giliau ir uoliau studijuoti. Sveika visuomenė reikalinga atsakingo teisių priėmimo ir jų siekimo, o taip pat ir laisvai prisiimtų ryium su tuo pareigų. Tik ant šio pagrindo atsirėmusi gali laisva visuomenė, venintelė verta žmogaus, būti kuriama.

Popiežius Jonas Paulius II žmogaus teises ir jo orumą iškėlė savo pirmojoje enciklikoje Redemptor Hominis,[135] nurodydamas, kaip tampriai šios abi idėjos yra susijusios su mūsų pažinimu žmogaus, kurį atpirko Kristus, su kuriuo mes dalinmės ta pačia prigimtimi ir tuo pačiu Kristaus atpirkimu.[136] Šita perspektyva teikia Bažnyčiai, Kristaus mistiniam kūnui, teisę ir pareigą šį orumą skelbti ir ginti.[137] Popiežius Jonas Paulius atskleidžia kai kurių naujų įžvalgų, liečiančių žmogaus teisių pavojus. Žmogus yra ne tik prislėgtas ir jo teisės paneigtos persekiojimu ir teroru, bet jis bijo savo paties galios technologinėje vartotojų visuomenėje, kuri lygiai grąso jo esminiam žmogiškumui.[138] Džiaugdmasis pasaulinių organizacijų, ypač Jungtinių Tautų,[139] žmogaus teisių samprata ir reikalu jas ginti, enciklika, tačiau, mums primena, kad krikščionis geriausiai tarnauja savo artimui siekdamas dvasinių vertybių ir atskleisdamas savo asmeniniam gyvenimui, kuris yra tikriausias Dievo malonės ir vadovavimo kanalas.

B. BAŽNYČIA IR POLITIKA: TEORIJA

Krikščionys, kiekvienas išeidamas iš savo padėties, turi susirasti būdą angažuotis viešajai gerovei per politinę veiklą. Jei mes prisiimame tai kaip mūsų perspektyvą ir prisiimame politinės

tvarkos autonomijos teisėtą sferą, mums darosi lengviau atsakyti į daug painesnį klausimą — santykio tarp bažnyčios kaip organizuotos bendruomenės ir politinės santvarkos prigimties. Kasdangi politiniai sprendimai yra kolektyviniai sprendimai, kurie dažnai savyje kaupia įvairių teisių konfliktus ir prielaidas apie ateities nežinomuosius, yra reta, kad krikščioniška sąžinė kiekvienam diktuotų tos pačios akcijos reikalingumą.[140] Taigi kiekvienas privalo nuoširdžiai spręsti apie savo veiklą įvairiose situacijose, vadovautis savo principais kasdieninėje veikloje ir prisiimti tokios veiklos implikacijas. Teisingumo principai dažnai yra aiškūs, tačiau individai retai gali teigti, kad tik jie žino, kaip geriausiai tuos principus pritaikinti gyvenime, tik jo nuomonė yra toji, kurią geras krikščionis turi turėti. Todėl Bažnyčios uždavinys nėra patarti kiekvienam kaip elgtis bet kurioje situacijoje; jos užadvinys yra patarti žmonėms, kad dvasinės vertybės turi būti visuomet bojamos, o jų pareiga elgtis pagal savo išmonę ir poreikius tarnaujant viešajam gėriui.

Kalbėdama šiais komplikuotais klausimais Santaryba kalba labai primygtinai. Krikščionybė politinės pozicijos turi išsitekti Bažnyčios oficialinio mokymo ribose ir jie neturi vartoti Bažnyčios vardo nei jos autoriteto savo nuomonėms pagrįsti ten, kur geravaliai žmonės nesutaria. Tačiau tik teisėtas bažnytinis autoritetas gali kalbėti jos vardu ar ją angažuoti kaip instituciją politiką liečiančiuose reikaluose. Kaip tokia Bažnyčia nėra užsiangažavusi jokiai politinei sistemai, bet yra virš jų; ji ir valstybė yra nepriklausomos ir autonomiškos ir tai jos yra gavusios iš Dievo ir jos turi respektuoti viena kitos teises, siekdamos bendradarbiauti žmonių gerovei, nes ir Bažnyčios, ir valstybės tikslas yra tenkinti žmonių poreikius skirtingais vardais ir skirtingose plotmėse.[141]

"76. Labai svarbu, ypač pluralistinėje visuomenėje, kad būtų tesingai žiūrima į politinės bendruomenės ir bažnyčios santykius. Krikščionių veiksmai, kuriuos jie pavieniui arba bendrai atlieka savo vardu, kaip piliečiai, vadovaudamiesi krikščioniškąja sąžinę, turi būti aiškiai skiriami nuo tų, kuriuos drauge su savo ganytojais atlieka Bažnyčios vardu.

Bažnyčia savo uždaviniu ir kompetencija jokiu būdu nesutampanti su politine bendruomene ir nesurišta su jokia politine sistema yra žmogaus asmens tanrscendentiškumo rodytoja ir drauge saugotoja.

Politinė bendruomenė ir Bažnyčia savo srityse yra viena nuo kitos nepriklausomos ir savarankiškos. Tačiau jos abi, nors skirtingu pagrin-

du, tarnauja tų pačių žmonių asmeniniam ir visuomeniniam pašaukimui".

Teigimas, kad politinė bendruomenė ir Bažnyčia savo srityse yra laisvos ir autonomiškos, ir kad Bažnyčia nėra angažuota jokiai politinei sistemai, bet yra virš jų, liečia niekuomet nepraeinančią Bažnyčios ir valstybės santykių problemą, kurią čia bandome prabėgomis svarstyti. Teorija sako, kad politinė ir ekonominė santvarkos yra įkurtos Dievo žmonių poreikiams tarnauti ir jei šios politinės ir ekonominės sistemos neprieštarauja nei principiniai nei praktikoje žmogaus amžinajai paskirčiai ir jo teisėms, Bažnyčiai nėra reikalo įsikišti. Ji taip pat gali sugyventi su bet kokia politine ar socialine struktūra; ją nusprendžia pasaulinės istorijos dinamika pagal žmonių išsivystymo laipsnį. Nors dėl daugelio priežasčių miestų civilizacija[142] ir konstitucinė valdžia[143] pagrįsta valdomųjų sutikimu, yra ypatingai tampriai susijusi su krikščioniška socialine etika, tokios sistemos gali išsivystyti tik tam tikrose aplinkybėse — o Bažnyčia, iš tikrųjų, gali sugyventi su bet kuria valdymo forma, nežiūrint kaip paprasta ir kaip stokojančia demokratijai reikalingo rafinuotumo. Politinės ar ekonominės struktūros tipas nėra svarbiausias dalykas. Svarbiausias dalykas yra, kad toks tipas atliepia savo laiko žmonių poreikius pagal Dievo valią, nežiūrint koks jis yra.

Tai sakydama Bažnyčia teigia savo santykio su politine santvarka normą idealioje visuomenėje. Ji preziumuoja, kad ji pati turės laisvę atsiliepti į savo pašaukimą ir kad pasaulinė santvarka neužsklęs jos teisėtų prerogatyvų savo pačios naudai. Ji taip pat prileidžia, kad jos vadai ir jos paprastieji nariai — vyrai ir moterys yra pajėgūs principe priimti šią teoriją ir ją vykdyti praktikoje. Nereikia nei sakyti, kad praeityje niekuomet nebuvo meto, kada visos šios sąlygos ar net jų dauguma egzistavo ir todėl Bažnyčios ir valstybės santykių istorija niekuomet nebuvo išlyginta.

Ankstyvoji Bažnyčia buvo efektyviai angažuota Romos imperijos struktūrai, nors praktikoje jos organizacija ir veikla tos struktūros pagrindus griovė. Viduramžiuose Bažnyčia buvo giliai įsitvirtinusi feodalinėse politinėse ir ekonominėse struktūrose, kas išplaukė iš jos vaidmens civilizuojant Europą, kai ši kūrė naują savitą kultūrą. Iš tikrųjų ji neturėjo čia pasisekimo. Istorija užtikrino, kad ji didele dalim laikui bėgant buvo cementu, kuris

po romėnų žlugimo laikė Europą nuo sugriuvimo. Vėliau taip pat įvykiai, bet ne pasirinkimas teikė jai įtakingą vaidmenį Europos atkūrime po barbarų invazijos. Ji nepasirinko vaidmens, kurį istorija iš jos reikalavo, jai jis buvo primestas. Tačiau ir tokioms aplinkybėms egzistuojant, daugelis bažnyčios vyrų savo vaidmenis atliko net per entuziastiškai.

Moderniais laikais Bažnyčios patirtis ryšium su besikeičiančia XX a. politika buvo labai įvairuojanti.[144] Vokiečių, italų ir ispanų fašistinė patirtis ir Pietų Amerikos patirtis XIX a. yra dar nepasenusi, bet kas šiandien vyksta Lenkijoje mums rodo, kad tik todėl, kad Bažnyčia pripažįsta dominuojančią politinę struktūrą, nereiškia, kad ji ją išpažįsta. Ji tik su ja gyvena. Jei tokioje situacijoje dauguma valstybės piliečių katalikų kaip individai yra politiniai palinkę priimti dominuojančią sistemą ar partiją, tuomet atrodo, kad ir Bažnyčia tai priima. Jei kai kurie tos sistemos aspektai yra prieš Bažnyčios tikėjimą ir praktiką, tuomet vyksta skandalas, kai Bažnyčia angažuojasi tokiai sistemai (kaip sociologiniam faktui). Iš kitos pusės, jei daugumas Bažnyčios narių kaip individai nėra nusistatę politiškai priimti dominuojančios sistemos nusistatymus, tuomet jie kaip individai turi teisę siekti tokios sistemos nuvertimo vadovaujantis anksčiau aptartais principais. Bet tokia galimybė, tokis nusitarimas nebūtų Bažnyčios deklaracija, jos mokymas, dvasinė eucharistinė padėtis priešpastatyta egzistuojančiai struktūrai, tik būtų individualių krikščionių kolektyvinis sprendimas imtis teisėtos jiems atviros akcijos tokio mokymo ribose ir, žinoma, įvykiai gali patvirtinti, kad tokia akcija buvo klaidinga.

Kaip šiandien yra, teigimas, kad Bažnyčia nesiidentifikuoja savęs su jokia politine bendruomene ir neturi ryšių su jokia politine sistema, yra teigimas idealios situacijos, bet ne istorinio fakto, kaip mes tą gerai žinome. Mes turime dabar atskleisti svarbiuosius Bažnyčios patirties elementus, kad galėtume geriau suprasti Santarybos direktyvą.

C. BAŽNYČIA IR POLITIKA: VIDURAMŽIŲ PATIRTIS

Prieš 313 mūsų Viešpaties metų, kai romėnų valdžia ją pripažino, Bažnyčia koncentravosi prie savo gyvenimo ir nebandė

įtaigoti politinės santvarkos kokiais viešais veiksmais. Ji mokė savo žmones klausyti imperatoriaus ir civilinės valdžios, net kai valstybė persekiojo ir kankino jos narius. Ne dėlto, kad ji neturėjo galios efektyviai priešintis. Trečiojo šimtmečio pradžioj jos galia kaip socialinės organizacijos buvo tokia didelė, kad niekas jai, išskyrus kariuomenę, neprilygo visoje imperijoje, o valstybė pati toje galioje matė paramą savo silpnybėms. Todėl tuo metu ji jau kontroliavo viešąją opiniją daugiausiai apgyventoje imperijos dalyje ir savo rankose turėjo vadus, karius, buvusius vergus, užgrūdintus kančioje, kitais žodžiais, viską, kas reikalinga aktyviai rezistencijai — ir ji jos nevykdė.

Romos imperijai priėmus krikščionybę, dviejų kardų, arba Gelažiaus [145] teorija preziumavo, kad valstybė yra stipri, gerai organizuota, nepriklausoma ir galinti tvarkyti pasaulinius reikalus. Vakarų Romos imperijos silpnumas V a., kai teorija buvo išvystyta, atrodė kaip laikinas nenormalumas. Iš tikrųjų, vėlesni įvykiai rodė, kad tai buvo visiško griuvimo pradžia. Iki feodalinės valstybės iškilimo pilnai organizuotoje formoje XII a. Europoje nebuvo tokios gerai organizuotos valstybės, kuri rūpintųsi pasauliniais reikalais, išskyrus Karlemano viešpatavimą ir Alfredo Anglijos kai kuriuos periodus.

Šis vakuumas, atsiradęs sugriuvus efektyviai pasaulinei valdžiai, efektyviai valstybei, ir vertė Bačžnyčią iš vienos pusės imtis daug pasaulinės valdžios uždavinių, o iš kitos — tapti vienintėliu kultūros ir mokslo tradicijos tęsėju. Ji taip pat buvo vienintėlis tarptautinių santykių agentas ir vienintėlė socialinė organizacija, turinti savą santvarką Vakarų pasaulyje. Nesulaikoma ji buvo stumiama užimti pasaulinį vaidmenį ir kadangi žemvaldystė buvo vienintėlis turto ir pastovios tvarkos šaltinis šiame periode, tai reiškė, kad ir Bažnyčios institucija, ir dvarai, kurie buvo su žeme sujungti, tapo pasaulinių troškimų objektu ir per dažnai buvo perkami ir parduodami kaip ir kitokios nuosavybės.

Šis Bažnyčios ir pasaulio susimaišymas reiškė daug per didelio skaičiaus žmonių, kurie buvo neverti, susijungimą į Bažnyčios institucijas, nuo žemiausio parapijos kunigo iki aukščiausių hierarchijos poaukščių. Korupcija ir skandalas pasiekė savo viršūnę vikingų, muzulmonų ir vengrų invazijos metais IX a. ir X a., kai bažnyčios centralizuota santvarka buvo beveik sugriuvusi. Net pats Popiežiaus sostas, pati institucija buvo lyg korupcijos pa-

graužta feodalinė pavaldystė, dėl kurios vaidėsi ir ginčijosi vietinė aristokratija.[146] Grigalius VII pabandęs įkalbėti imperatorių padėti jam Bažnyčią reformuoti, pagaliau nutarė tai pats vienas padaryti, kaip jis tai išmanė ir taip uždraudė leidimus feodaliniams didikams teikti kunigams jų pareigybės insignijas[147] Kai kurie investitūros praktikos elementai buvo apeinami ir išnaudojami ir Grigaliaus puolimas buvo kaip tik prieš tokius iškrypimus nukreiptas. Imperatoriaus Henriko IV ekskomunikacijos metu[148] buvo sunku pramatyti, kokios bus tos implikacijos ir tik palaipsniui paaiškėjo to toli siekiančios pasėkos. Rezultate Bažnyčios per didelis įsivėlimas, ypač Popiežiaus dvaro, į pasaulinius reikalus ir jos vaidmens kaip dominuojančios jėgos tarptautiniuose santykiuose sutvirtinimo, iki XVI a., prisidėjo prie jos korupcijos, kuri nuvedė į reformaciją.

Kontroversijos tarp Bažnyčios ir valstybės kryptis sekančiuose trijuose šimtmečiuose po Grigaliaus VII mirties buvo diktuojama Popiežiaus galios kilimo ir smukimo, nacionalizmo vystymosi ir krikščionijos disintegracijos. Popiežiaus institucijos kilimas rėmėsi centralizuotos administracinės mašinerijos kilimu ir komplikuotais krikščioniškojo pasaulio savitarpio ryšiais: Popiežiaus institucija reformavo Bažnyčią, pastūmėjo ją į intelektualinį atgimimą pagerėjusiame kunigų švietime, kuris savo ruožtu įgalino universitetų augimą; taip pat padėjo Europai pasiekti tam tikrą identiteto jausmą jai vadovaujant kryžiaus karams.

Vadovauti tokios didžios organizacijos, kokia Bažnyčia buvo tapusi, reikalams reikalavo iš Popiežiaus aukštos klasės diplomatinių ir politinių sugebėjimų. Tokių sugebėjimų ji rado Inocente III[149], kurio auklėtiniui Frederikui II tapus imperatorium 1214 m.[150] atrodė, kad galų gale popiežija ir imperija dirbs harmoningai. Tačiau Inocentui III mirus 1216 m., Frederikas iki pat savo mirties 1250 m. buvo su Bažnyčia konflikte, iš kurio bažnyčia išėjo laimėtoja.[151] Tačiau kai Bonifacas VIII (1294 - 1303) bandė patvirtinti senus reikalavimus prieš Pilypą iš Prancūzijos *Unam Sanctam* bule, jis buvo pagrobtas ir netrukus mirė. Po to Popiežiai buvo tremtiniai Avignone; ironiška, kad vokiečių elektoriams protestuojant prieš prancūzų įtaigojimą Avignone Popiežiaus Jono XXII (1316 - 1334)[152] reikalavimą turėti balsą imperatoriaus rinkimuose, šis protestas po ilgos kovos privedė prie to, kad Inocentas VI (1352-1362) nuo tokios teisės atsisakė.[153]

Popiežiai, kurie buvo įsivėlę į konfliktus su imperatoriais ir prancūzų karalium, neatstovavo tam nuosmūkiui, kuris buvo apėmęs popiežiaus intituciją renesanso laikotarpyje. Jie buvo absoliučiai švarūs savo asmeniniame gyvenime ir teisingi savo politikoje ir jos motyvacijoje.[154] Tokie nevisuomet buvo jų priešininkai, pvz. Henriko IV ėjimas į Kanosą 1077 m. nebuvo nuoširdus. Netrukus jis atsisakė savo žodžių ir dalino abatijas ir vyskupijas kaip ir anksčiau.[155] Pilypas, nors pamaldus ir praktikuojąs asmeniniame gyvenime, politikoje ir bažnytinėje veikloje buvo negailestingas, suktas ir apsistatęs neskrupulingais ministeriais. Metodai, kuriuos jis naudojo sugniuždyti Templarų ordinui, susimokęs su silpnavaliu Popiežium Klemensu II, atskleidė jo brutalumą ir grobuoniškumą pačioj blogiausioj šviesoj. Templarai, nors ir neturėjo ankstesnio užsidegimo bei buvo arogantiški, tačiau kaip ordinas buvo nekalti.[156] Tačiau tai Pilypui nieko nereiškė — jis troško jų turtų ir kiekviena priemonė jiems gauti jam atrodė tinkama.

Tad kaip institucijos bei jos motyvų ir veiksmų, Popiežiaus institucijos negalima apkaltinti pasaulietiniais potroškiais tik dėl jų pačių, nors Avignono periode Popiežiaus dvaro prabanga ir buvo skandalinga. Toliau, nežiūrint kiek Popiežiai asmeniniai buvo nekalti, šimtų metų Bažnyčios įsivėlimas į pasaulinius reikalus sumažino jos autoritetą dvasiniuose reikaluose. Šis perįsivėlimas teikia gerą pamoką ir šiandienai. Popiežiai nekantravo nešdami tvarką į netvarkingą pasaulį. Profesoriaus Hollister žodžiais:[157]

nesitenkindami sudrausti visuomenės nekenksmingais moralizavimais iš pašalės, pasinėrė į pasaulį jo pašventinti. Tragiškai, galbūt nesulaikomai, jie susidirbo sau rankas.

Lygiai nesulaikomai, jiems susidirbant sau rankas pasauliniais reikalais, nukentėjo Bažnyčios gyvenimas. Bažnyčia ir Popiežiai visų pirmiausiai atsiekė galios ir įtakos dėl savo moralinio ir dvasinio vadovavimo. Su civilinės valdžios griuvimu ankstyvuose viduramžiuose ir naujos politinės ir ekonominės santvarkos nesibaigiančiais vargais vėlesniuose viduramžiuose, jos stabilumas, ištekliai ir gabumai tiekė jai pasaulietinį vaidmenį, kuris jos vadams nepramačius, ją nuvedė nuo jos pirminių kitapasaulinių uždavinių. Vatikano II Santarybos priimtas nusistatymas,

liečiąs pasaulinius reikalus, apspsręstas dar kelių šimtų metų patirtimi, yra dabar vengti tiesioginio įsivėlimo kaip institucijai į politinius reikalus. Toks buvo jos Viešpaties Kristaus mokymas, kurį ji atmetė ar bent užmiršo, tik civilinei santvarkai, po Romos imperijos sugriuvimo, sužlugus. Kiek modernus pasaulietis skolingas jai už jos prievartinį vadovavimą, rodo Europos istorija. Galima sakyti, kad ji atmetė savo pasaulietinį vaidmenį, nes ji neturi daugiau galios jo vykdyti. Įvykiai galėtų tokį požvilgį paremti — tačiau jie paremtų ir čia teikiamą požvilgį, kad Banžyčia yra pasimokiusi iš istorijos.

D. BAŽNYČIA IR POLITIKA: NUO RENESANSO IR REFORMACIJOS IKI ŠIANDIEN

Po-reformacinis politinės Europos likimas buvo dominuojamas absoliučių monarchijų; "protestantų" kraštuose Bažnyčia buvo visiškai pajungta valstybei, "katalikų" kraštuose valdovai lygiai norėjo ją kontroliuoti kiek galima daugiau.[158] Todėl yra klaida galvoti, kad Bažnyčia lyg "pasirinko" absoliutinę monarchiją savo sąjungininke — absoliutinės monarchijos buvo esamos situacijos faktai, su kuriais Bažnyčia turėjo gyventi. Teigimas, kad katalikiškuose kraštuose Bažnyčia ir tikėjimas buvo statomi pirmoje vietoje ir politika antroje, yra toli nuo tiesos. Jei tie kraštai būtų norėję susijungti, jie būtų galėję "išsaugoti" Europą katalikybei[159] — preziumuojant, kad taip išsaugota katalikybė būtų verta savo misijos: tačiau jie to nepadarė. Krašto politiką ir jos nutarimus jie statė pirmon eilėn. Bažnyčios gerovė buvo antraeilė.

"Katalikiškose" Prancūzijos, Austrijos ir Ispanijos valstybėse Bažnyčios ir valstybės santykiai įvairavo pagal krašto tradiciją. Ispanijoje katalikybės identifikacija su tautine dvasia atkovojant kraštą nuo arabų ne tik padarė katalikybę vastybine religija, bet religija, be kurios nei valstybė, nei žmonės negebėjo savęs įsivaizduoti. Nežiūrint to, karaliai, nors save laikė gerais katalikais, vis daugiau buvo konflikte su šventuoju Sostu dėl savo bandymų kontroliuoti Bažnyčią.[160]

Prancūzijoje Liudvikas XIV[161] siekė pajungti savo kontrolei tiek katalikų Bažnyčią, tiek hugenotus. 1682 m. dokumentu, kuris žinomas "keturių skyrių deklaracijos" vardu, jis atmetė

Popiežiaus kišimąsi į pasaulinius reikalus ir patvirtino Santarybos viršenybę virš Popiežiaus bei Galų Bažnyčios teisių ir papročių neliečiamumą. Karalius vėliau buvo įtaigotas nevykdyti savo paties nusitarimų, bet gališkumas pasiliko problema.

1763 m. Triero vyskupas augziliaras, naudodamasis Februarijaus slapyvardžiu, išleido De Statu Ecclesiae, kurioje dėstė dar kraštutinesnes temas negu gališkumas.[162] Jis ginčijo, kad Popiežius tėra pirmasis tarp lygiųjų; jo galios turi būti sumažintos, o vyskupų padidintos. Savo ruožtu, vyskupai yra tikinčiųjų bendruomenės atstovai, o toje bendruomenėje glūdi Bažnyčios galia. Šis požiūris susilaukė plataus pritarimo, ypač iš Koelno, Triero ir Mainzo kunigaikščių vyskupų, kurie 1786 m. suorganizavo visą sukilimą prieš Šventąjį Sostą. Tik prancūzų revoliucija sustabdė jų veiklą ir galimą chaosą, kurį jie bandė sukelti.

Tačiau pilniausią Katalikų Bažnyčios subordinacijos planą valstybei paruošė Austrijos Habsburgai Juozapo II asmenyje (1741 - 1790). Juozapas II buvo susirūpinęs savo imperijos problemomis bei Prūsijos grąsa ir savo valstybei stiprinti programos dalimi jis norėjo Bažnyčią padaryti tik paprasta imperijos administracijos mašinerija. Romos įtaka turėjo būti sumažinta iki minimumo, Popiežiui paliktos šiokios tokios teisės dogmų srityje, o disciplina ir administracija buvo valstybės reikalas.[163] Turint galvoje Bažnyčios patirtį galynėjantis su galikanizmu, Februarijum ir Juozapizmu, nesunku tarti, kad Bažnyčia neturėjo priežasties gailėtis absoliučiam monarchizmui nykstant, kas prasidėjo su prancūzų revoliucija.

Senojo režimo panaikinimas Prancūzijoje įvykęs 1789 m. pasėkoje buvo visuotinas ir kaip sociologinis faktas Bažnyčia buvo persiėmusi bendra revoliucijos nuotaika. Žemesnioji dvasiškija nusprendė pasidaryti revoliucijos šalininkais ir tai buvo pirmas žingsnis į karališkojo autoriteto nepaisymą (1789 m. birželio mėn.), kai tautinė Asamblėja atmetė savo mandatų apribojimą ir nusitarė neišsiskirstyti iki paruoš Prancūzijai konstituciją.[164] Sąjunga išliko iki 1790 m. liepos mėn., kai antiklerikalinių jėgų verčiama Tautinė Asamblėja priėmė "Civilinę konstituciją liečiančią dvasiškiją", kuri sutraukė naujus Bažnyčios ir valstybės ryšius. Konstitucija turėjo specifinę intenciją pajungti Bažnyčią valstybės autoritetui: vyskupai ir kiti dvasiškiai turėjo būti renkami kaip ir visi kiti valstybės pareigūnai ir bet kokios Popiežiaus

galios virš Bažnyčios turėjo būti panaikintos.[165] Nuo to momento bet koks bendradrbiavimas su revoliucija nebuvo įmanomas, nors Romai trūko dar keli mėnesiai, kol ji, bijodamasi konfrontacijos išdavų viešai konstutuciją ir jos implikacijas pasmerkė. Teroras prieš Banžyčią ir tikinčiųjų ginkluotas sukilimas[166] jungėsi į bendrą sąmyšį ir kraujo praliejimą, kuris perėjo per eilę revoliucijos fazių iki Napoleono iškilimo į pirmuosius konsulus.

Bažnyčios patirtis Europoje XVII ir XVIII amžiuose pirma valdant katalikiškoms absoliučioms monarchijoms, vėliau siaučiant revoliucijai, nebuvo linksma ir maloni. Ypač kentėjo nuolat puolama Popiežiaus institucija. Kai kurių katalikų, pasigavusių tuolaikinę filoosfinę dvasią, Popiežiaus įtikinimas uždaryti Jėzaus draugiją — 1773 m. — tebuvo dar vienas stebinantis katalikų monarchų neapykantos bet kokioms organizacijoms ar institucijoms pavyzdys visam tam, kas grąsė jiems ar jų prerogatyvoms. Jų įtaka Popiežiaus kūrijai labai skaudžiai atspindėjo jos silpnumą, kuris buvo išdava vidinio puldinėjimo. Nelaimingasis Klemensas XIV, kuris draugiją panaikino, vylėsi, kad tuo veiksmu prisitaikys prie pasaulinių autoritetų, tačiau iš tikrųjų panaikinimas tebuvo ženklas naujiems puolimams prieš jį ir jo kūriją.[167]

Tad Bažnyčia neturėjo daug reikalo pasitikėti absoliučiomis monarchijomis, tačiau jos patirtis rodė, kad ji dar mažiau gali pasitikėti revoliucionieriais ir jų sąjungininkais. Popiežius ir Bažnyčia turėjo pasirinkti tarp dviejų blogybių tą, kuri mažiau norėjo ją sunaikinti, nors ir ši siekė ją surakinti ir sumenkinti; monarchijose ji matė mažesnę jos sunaikinimo grėsmę. Žinoma, pirmu žvilgsniu neatrodė, kad prancūzų revoliucija bus antikatalikiška ar ateistinė. Tik kai dalis revoliucinio sąjūdžio nutarė duoti eigą savo anti-katalikiškiems nusistatymams dengdamiesi revoliucija, įvyko rimtas sankirtis su Bažnyčia.

Bažnyčios patirtis sprendžiant revoliucijos ir nacionalizmo klausimus kituose kraštuose įvairavo, Lenkijoje ir Airijoje ir kiek mažiau Belgijoje vietinė Bažnyčia buvo nacionalistinių nuotaikų centre. Pietų Amerikoje jos ryšys su kolonializmo era nustatė revoliucijos vadus prieš ją. Tačiau jos patirčiai daugiausiai įtakos turėjo prancūzų revoliucijos išgyvenimai ir kova už Italijos susivienijimą. Pastaroji buvo ypatingai svarbi dėl savo efekto liečiančio Popiežiaus valdas ir reikšmės Bažnyčios dvasinei laisvei.

Kai Napoleonas paskutinėse 1799 m. savaitėse buvo nubal-

suotas pirmuoju konsulu, jis grąžino Bažnyčiai tikėjimo praktikos laisvę. Tai buvo dalis jo plano nuraminti ir reorganizuoti dešimties metų smurto ir anarchijos nuniokotą valstybę. Jis taip pat pradėjo derybas su Šventuoju Sostu, kurios baigėsi 1801 m. konkordatu.[168] Tačiau sąjunga su imperatorium suniveliavo prancūzų Bažnyčią (savanoriškai) iki tarno vaidmens, nemažesnio tarno, kokiu ji buvo senajam režimui viešpataujant. Konkordatas įvėlė Popiežių ir jo valdas į Napoleono karus nežiūrint visų Pijaus VII pastangų to išvengti. 1809 m. imperatoriaus kariuomenė aneksavo Popiežiaus valstybes, areštavo patį Popiežių ir apgyvendino jį mažam miesteltyje prie Genujos. Tik po pralaimėjimo Rusijoje Popiežius galėjo grįžti į Romą, įsitikinęs daugiau negu bet kada, kad politinė nepriklausomybė, laisvė nuo didelės valstybės įtakos buvo esminė popiežiškai dvasinei laisvei vykdyti.[169]

Vienos kongrese 1815 m.[170] didelė dalis Popiežiaus valdų teritorijos buvo grąžinta ir jos administracija tapo problema. Prieš 1809 m. tų žemių administracija nepripažino nei apsisprendimo teisės, nei galių devoliucijos. Buvo tokių, kurie norėjo padėti atstatyti padėtį tokia, kokia buvus, o kiti, tarp jų ir valstybės sekretorius kardinolas Consalvi, norėjo pakeitimų. Grynas konstitucinis režimas buvo neįmanomas, nes jis statytų Popiežių į labai keblią padėtį, jei atstovų susirinkimas balsuotų ar elgtųsi kitaip negu jis nori tuose reikaluose, kurie liečia Bažnyčios gerovę. Eventualiai pasiektas kompromisas nepatenkino nei konservatorių, nei liberalų: žydėjo slaptos draugijos ir įvyko net trys sukilimai — 1816 m., 1817 m. ir 1820 m.[171] Pijaus VII įpėdinis Leonas XII (1823 - 1829) vedė daugiau konservatyvią politiką. Popiežiaus valdų kontrolė buvo grąžinta dvasiškijai ir kilmingiesiems, kas sukėlė nepasitenkinimą liberaluose, virtusį revoliuciniu įkarščiu. Savo užsienio politikoje Leonas lygiai siekė senojo režimo sugrąžinimo ir priešinosi liberalams.

Prancūzijoje grįžę burbonai[172] vedė sąjungos su Bažnyčia politiką, kuri turėjo stiprinti dinastijos poziciją ir laikyti Bažnyčią jos vietoje, teikiant jai privilegijų — kas vėl vedė liberalus į kovą už kaitą. 1830 m. Prancūzijos revoliucija atvedė Liudviko Pilypo buržuazinę monarchiją, kuri buvo nusiteikusi pozityviai priimti revoliucijos politinius efektus ir padėti pagrindus moderniai demokratinei valstybei. Pijus VIII taip priėmė 1830 m. įvykius, nes suprato sugyvenimo su nauja tvarka reikalingumą. Tačiau

1831 m. jis mirė ir jo įpėdiniui Grigaliui XVI teko grumtis su įvairiomis problemomis kaip pasauliniam valdovui, tarp jų su nacionalizmo ir politinio liberalizmo, kurie palaipsniui įgavo nesulaikomo veržlumo. Šios idėjos buvo jam teikiamos ne tik Italijos apsijungimo išdaovų, bet ir per prancūzų Bažnyčią iš tų, kurie matė reikalą priimti kaitą, užmiršti "sosto ir altoriaus" sąjungą ir susidėti su tuo, kas liberalizme yra gero. Tačiau Grigaliui užėmus Popiežiaus sostą, jo valdoms grėsė pavojus iš liberalų sukeltų neramumų. Tuo pačiu metu katalikai lenkai kovojo prieš rusų vergiją už savo laisvę. Grigalius matė, kad jis negali padėti lenkams ir tuo pačiu metu kovoti su savo valstybės oponentais, siekiančiais to, ko lenkai siekė. Kitais žodžiais jis nesugebėjo atskirti savo vaidmens kaip pasaulinio valdovo nuo dvasinio vadovo vaidmens ir jis patarė lenkams paklusti savo teisėtam valdovui carui.[173] Vėliau supratęs, kad rusai jį apgavo, jis bandė skriaudą atitaisyti, tačiau jo postovio dilema ir tragedija tik ryškina XIX a. popiežijos prisitaikymo sunkumus.

Prancūzijoje Katalikų Bažnyčios akcijai susiderinti su liberalizmu vadovavo Lammenais.[174] Jis norėjo baigti galikanizmą, išskirti Bažnyčios ir valstybės galias ir galutiniai sunaikinti valstybės įtaką Bažnyčiai, nes jis galvojo, kad toji įtaka praeitame šimtmetyje buvo Bažnyčios didžioji problema.[175] Didelė dalis jo anbalizės buvo tiksli ir daugelis jo receptų šiandien nėra kvestijonuojami. Tačiau jo vyzdis nepakankamai pramatė vyro ir laiko ribotumą. Grigalius XVI buvo pasaulinis valdovas, išstatytas prieš sukilimą jo paties valstybėse; sukilimą, kuris buvo vedamas liberalizmo vardu, kuris išpažino daug tų pačių idealų, kuriuos siūlė Lammenais, bet kurie praktikoje buvo anti-klerikaliniai ir antikrikščioniški, kurių Lammenais, atrodo, nesuprato. Todėl Grigalius nebuvo simpatiškas klausytojas ir savo enciklika Singulari nos (1834 m.)[176] jis pasmerkė ir Lammenais ir jo idėjas. Popiežius negalėjo priimti valstybės indiferentiškumą religiniuose klausimuose ar leisti sąžinės laisvę ryšium su anti-klerikališkais ir antikrikščioniškais nusiteikimais. Lygiai buvo atmesti spaudos laisvė ir Bažnyčios - valstybės atskyrimas, nes tai turėjo pasaulinių implikacijų. Tai buvo Popiežiaus dilemos esmė: Popiežiai, kaip Kristaus vikarai, juk negalėjo rekomenduoti politikos, kuri, jei vykdoma jų pačių valdose, jungtų juos su žmonėmis ir idėjomis, kurios būtų anti-klerikališkos ir anti-religinės. Ir tik kai Popiežių

pasaulinių galių klausimas buvo išspręstas ir kai tapo aišku, kad italų laisvės ir tautinės vienybės reikalavimai nebuvo užmaskuoti puolimais prieš pačią religiją ir Bažnyčios teises, tik tuomet situacija buvo patenkinamai sutvarkyta.

Pijus IX, kuris buvo Popiežium po Grigaliaus XVI mirties 1949 m.[177] pradžioj priėmė liberalų nusistatymą Italijos nacionalizmo klausimu, įkurdamas patariamąją asemblėją talkinti Popiežiaus žemių valdymui, o 1848 m. konstitucija suteikė jai teisę vetuoti Popiežiaus pasiūlymus. Taip darydamas jis išstatė save jau minėtam pavojui — būti priverstas veikti kaip pasaulinis valdovas rinktai asamblėjai reikalaujant, prieš savo kaip Bažnyčios galvos nusistatymą. Šito fakto išdavoje: italų nacionalizmo nore nusikratyti Asutrijos įtaka, Pijus IX turėjo savo pirmą konfliktą su liberalais, kai šie jį spaudė angažuoti mažą Popiežiaus kariuomenę prieš austrus. Tą jis atsisakė padaryti ir jo populiarumas tarp liberalų dingo per naktį. Galutinis nuotrūkis įvyko, kai buvo nužudytas atstovų rūmų narys (tai padarė savanoriai, grįždami iš šiaurės) ir kiti atstovai ne tik nekreipė dėmesio į žmogžudystę, bet dargi išjuokė nužudytojo našlę. Kurį laiką Popiežius buvo apsuptas Quirinale, o 1948 m. turėjo iš ten bėgti. Garibaldi ir Mazzini buvo nusistatę padaryti Romą respublika ir tik prancūzų jėgos grėsmė juos nuo to sulaikė. Kai Popiežius eventualiai grįžo į Romą (1850 m.), jis valdė be asamblėjos pagalbos. Karaliaus Emanuelio ministeris pirmininkas Cavour pradėjo pozityvų Italijos apjungimo darbą po Paryžiaus kongreso 1856 m. — su prancūzų kooperacija ir 1861 m. Piedmonto karalius buvo paskelbtas Italijos karalium.[178] Prancūzų kariuomenės atitraukimas 1870 m. ir karas su Vokietija galutinai palaidojo Popiežiaus pasaulinės galios viltis ir Popiežiai pasidarė "Vatikano kaliniais".[179]

(Bus daugiau)

IŠNAŠOS

128. *Gaudium et spes*, 75 par.
129. Šv. Lukas 13:34.
130. *Gaudium et spes* (53 - 62 par.) aptariama "tinkamas kultūros vystymasis".
131. "Bažnyčia buvo siųsta visiems amžiams ir tautoms ir todėl nėra išskirtinai ir neatskiriamai surišta su jokia rase ar tauta kokiu

vienu specialiu gyvenimo stiliumi ar paprotine praktika — senoviška ar moderniška". (58 par.).

132. V. O. Key, *Politics, Parties and Preassure Groups* (New York, 1964). L. D. Epstein, *Political Parties in Western Democracies* (London, 1967). Besivystančio pasaulio politinė kryptis yra pateikta J. Y. Calvez, *Politics and Society in the Third World* (New York, 1973).

133. *Pacem in terris*, 1963.IV.11, 11 - 27 par. Apie žmogaus teises apskritai — I. Brownlee, *Basic Dopcuments on Human Rights* (O.U.P.), 19712), ypatingai 106 ir kt. psl.; Visuotinė žmogaus teisių deklaracija (1948.XII.10).

134. Ibid., 28 par. ir toliau.

135. Jonas Paulius II, *Redemptor Hominis*.

136. Ibid.

137. Ibid.

138. Ibid.

139. Ibid.

140. Kaip anksčiau pastebėta asmeniniai moraliniai sprendimai, iš kitos pusės, yra mažiau priklausą šių nežinomybių. Juose aš suvokiu savo asmeninę atsakomybę už gerą ir blogą, už kokį specifinį veiksmą ir dažniausiai suvokiu jo tiesiogines išdavas. Tačiau politikoje (i.e. balsavime) mano vieno balso išdava yra paprastai minimali. Negaliu aš išsiaiškinti ir įvairių politinių programų implikacijas, kai už jas balsuoju. Savo ruožtu politiniai vadai priklauso nesukontroliuojamų aplinkybių bet kurioje politinės akcijos srityje.

141. *Gaudium et spes*, 76 par.

142. Žr. 185 psl. (knygoje).

143. Žr. 187 psl. (knygoje).

144. H. Daniel Rops, *A Fright for God*, 296 psl. ir toliau. A. Rhodes, *The Vatican in the Age of Dictators* (Londonas, 1973). M. Power, *Religion in the Reich* (Londonas, 1939). R. Aubert, *The Church in a Secularized Seciety*, 321 psl. ir toliau. J. N. Moody, *Church and Society* (New Yorkas, 1958), 325 psl. ir 731 psl. ir toliau. T. Prittie, *Germans Against Hitler* (Londonas, 1964).

145. Žr. 22 psl. ir toliau (knygoje). Popiežius Gelažius (492-496), siekdamas sulaikyti imperatoriaus Anastazijaus I kišimąsi į Bažnyčios reikalus rytinėje Imperijoje, teigė, kad pasaulis visų pirmiausiai yra valdomas šventojo kunigystės autoriteto ir karalių autoriteto — kiekviena ši, gi, galia esanti dieviškosios kilmės. Ir nors kiekviena yra autonominė, jos yra viena kitai priklausančios ir kiekviena turi galios kiekvienai, k.a. Bažnyčia yra paklususi civilinei

teisei ir imperatorius — Bažnyčios dvasinei jurisdikcijai. Carlyle and Carlyle, op. cit. 1:188 psl. ir toliau. Sabine, op. cit. (194 psl. ir toliau) teigia, kad ši teorija apskritai yra reprezentatyvi Bažnyčios tėvų mokymo.

146. C. Dawson, Religion and the Rise of Western Culture (Londonas, 1950), 143 psl. ir toliau. H. Daniel Rops, The Church in the Dark Ages, 534 psl. ir toliau. C. W. Hollister, Medieval Europe. 178 psl. ir toliau.

147. Knowles and Obolensky, op. cit. 165 psl. ir toliau. *Cambridge Medieval History*, 5:1 psl. Heer, op. cit. gregorinę reformą vadina "moderniosios Europos istorijos svarbiausia akcija ir sąjūdžiu" (70 psl.) M. Chambers et al., *The Western Experience* (256 psl.) pastebi, kad reforma pagerino dvasiškių luomo kvalitetą ir sumažino ano meto smurto veiklą, sumažindama privačių didikų karvedybą. Jie taip pat taria, kad gregorinio sąjūdžio nemeluota reformistinė dvasia turėjo išliekančios įtakos vakarų kultūrai ir kultūrinėms nuotaikoms.

148. Ekskomunika nuo imperatoriaus buvo nuimta garsiojoje Kanosos scenoje 1077 m., bet netrukus jis vėl buvo konflikte su popiežium. Teoretiškai investitūros kontraversija buvo išspręsta Wormso konkordatu 1122 m., kai bažnytiniams skyriams buvo garantuota kanoniška laisvė, o kunigiakščiui pažadėtas feodalinis paklusnumas pasauliniuose reikaluose. Tačiau ir po to ginčai dėl galios primato tebesitęsė. Knowles and Obelensky, op. cit. 182 - 183 psl. Žr. aukščiau 39 psl. ir toliau.

149. Albigenzijos kryžiaus karą pradėjo Inocentas III (1198 - 1216). Jis taip pat privertė Prancūzijos Pilypą grįžti pas savo žmoną, jį ekskomunikuodamas ir užkraudamas Prancūzijai interdiktą. Jis taip pat interdiktu bandė karaliaus Jono valdomą Angliją ir grąsino Joną nuversti. Bažnytiniuose reikalusoe jis buvo judrus ir pramatantis. Jis sušaukė ketvirtąją Laterano Santarybą, kuri priėmė nutarimus naudingus dvasinei bei moralinei Bažnyčios sveikatai.

150. Ankstesniame šimtmetyje popiežiai kovojo stengdamiesi sulaikyti Barbarosą nuo Italijos kontrolės, o popiežių nuo didesnės imperijos įtakos. Staigi naujojo imperatoriaus Henriko VI mirtis 1197 m. įpėdiniu paliko jaunąjį Fridriką, kurį globojo Inocentas III.

151. Fridrikas buvo ekskomunikuotas ir nuverstas 1227 m. ir 1230 m. vėl grįžo į Bažnyčią. 1239 m. vėl ekskomunikuotas, prieš jį vedamas kryžiaus karas (1240 m.) ir 1245 m. Lyono Santarybos vėl iškilmingai nuverstas. Po to Inocentas IV (1243 - 1254) nukreipė visas savo pajėgas prieš imperatorių. Knowles and Obelensky, op. cit., 297 -psl. ir toliau.

152. Jonas jau anksčiau buvo įsivėlęs į konfliktą su Liudviku Bavariečiu dėl pagalbos pranciškonų frakcijai, kuri nepriėmė popiežiaus sprendimo ordino vidiniuose vaiduose. Žr. aukščiau 183 - 184 psl.

153. Karoliaus IV (1356 m.) "Aukso bulė" sukūrė elektorių teises: popiežiaus vaidmuo nebuvo atmestas, bet jis nebuvo ir paminėtas. Elektoriai dignitoriai, gi, buvo galingi ir įtakingi. Knowles and Obelensky, op. cit., 409 psl.

154. Ibid. 406 psl.

155. P. Hughes, History of the Chruch (Londonas, 1935), 2:262 psl.

156. Knowles and Obelensky, op. cit. 407-408 psl.

157. C. W. Hollister, *Medieval Europe*, 200 -sl.

158. Žr. aukščiau 197 - 198 psl. (knygoje) ir taip pat McGovern, op. cit., 50 psl. H. Daniel Rops, *The Church in the XVII Century*, 178 - 179 psl.: "Kur tik absosliutizmas triumfuoja, ten atsiranda problemos, liečiančios jo santykius su Bažnyčia... Nuo Konstantino ir Bizantijos laikų vienas faktas buvo visuomet aiškus: asmeninių interesų sutapatinimas su Bažnyčios interesais yra nesikeičianti ir fatališka absoliutizmo išdava, nežiūrint kiek jis tariasi esąs krikščioniškas ir katalikiškas".

159. H. A. L. Fisher, *A History of Europe* (Fontana leidinys), 2:444 psl.

160. Daniel Rops, *The Church in the XVIII Cedntury*, 227 psl. ir toliau, 300 psl. ir toliau.

161. Liudvikas XIV (1638 - 1715) sostą užėmė 1643 m. jo motinai ušimant regento vietą. Mirus jo vyriausiam ministeriui kardinolui Mazarinni, 1661 m. jis valdė vienas. 1715 m. sostą užėmė jo proanūkis Liudvikas XV, kuris valdė iki 1774 m. Konfliktas su Roma dėl "keturių punktų dek-

laracijos" yra smulkiau nagrinėjamas Daniel Rops knygoje *The Church in the XVII Century*, 215 psl. ir toliau.

162. Daniel Rops, op. cit., 230 psl. ir toliau.

163. Ibid.

164. Daniel Rops, *The Church in an Age of Revolution*, 3 psl.

165. Daniel Rops, op. cit., 9 psl. Dawson, *The Gods of Revolution*, 67 psl. ir toliau.

166. Sukilimas prasidėjo 1791 m. vasario mėn. "Tai buvo spontaniškas sąjūdis, kuris nebuvo nieko skolingas aristokratinių intrigų kontrrevoliciniams sąmokslams, bet kilo tiesioginiai iš žmonių tikėjimo ir jausmų". Dawson, *The Gods of Revolution*, 89-90 psl.

167. Daniel Rops, *The Church in the XVIII Century, 210 psl. ir toliau. Draugiją kritikavo daug kas (žr. F. Hewyer, The Catholic Church from 1648 to 1870*, 61 psl. ir toliau), bet tai buvo dėl to, kad organizacija, kuri taip tvirtai susijungusi už popiežių kaip Jėzuitų ordinas... neatitiko absoliutistų valstybinių Bažnyčių autoritarinėms idėjoms", (ibid.., 62 psl.) ir už tai ji buvo puolama ir uždaryta.

168. Daniel Rops, *The Church in an Age of Revolution*, 75 psl. ir toliau. E.E.Y. Hales, *The Catholic Church in the Modern World* (New York, 1958), 59 psl. ir toliau. Popiežius desperatiškai siekė susitarimo, kuris leistų prancūzų Bažnyčiai atsikvėpti ir sutrukdytų galikanizmo įsitvirtinimą.

169. Daniel Rops, The Church in an Age of Revolution, 82 psl. teigia, kad Napoleonas pralenkė Konstantiną, Justinijoną, Karlemaną ir Liudviką XIV savo troškimu panaudoti Bažnyčią kaip valstybės įrankį.

170. E. Ergang, Europe Since Waterloo (Boston, 1965). Kongresas tikėjo, kad "senoji dieviškosios teisės valdžios sistema stovėjo už tvarką ir stabilumą ir siekė atstatyti prieš-revoliucines sąlygas kiek tai buvo galima. Ibid., 37 psl.

171. Žr. *The New Cahtolic Encyclopedia*, 13 t., "States of the Church", kur kalbama apie to meto problemas.

172. Liudvikas XVIII valdė nuo 1814 iki 1824 m. Jį sekęs Karolis X buvo didesnis rekacionierius. Nekonstitucinis pakaitų bandymas 1830 m. (su galikanizuotos Bažnyčios pagalba)

ir sukėlė tų metų revoliuciją. A. R. Vidler, *The Church in an Age of Revolution,* 68 psl. Fisher, op. cit., 2:977 psl.

173. Daniel Rops, *The Church in an Age of Revolution,* 214 psl. Hales, op. cit., 88 - 89 psl.

174. Felicite Robert de Lamannais (1782 - 1854) atsivertė į katalikybę 1804 m. ir 1816 m. įšventintas kunigu. 1830 m. jis įkūrė L'Avenir laikraštį, kuris kovojo už Bažnyčios laisvę ir nepriklausomybę nuo valstybės. Po konflikto su Grigalium XVI jis paliko Bažnyčią, dirbo politinį darbą ir mirė su Bažnyčia nesusitaikęs.

175. A. R. Vidler, *The Church in an Age of Revolution,* 68 psl. ir toliau. Daniel Rops, *The Church in an Age of Revolution,* 162 psl. ir toliau, 199 psl. ir toliau. Hales, op. cit., 90 psl. ir toliau.

176. A. Freemantle, *The Papal Encyclicals in their Historical Context* (New York, 1956), 126 psl. ir toliau. Ankstesnė enciklika *Mirari Vos* (1832 m.) užsiminė Lamennais netiesioginiai, kalbėdama apie liberalizmą, kaip iš pagrindų nereliginį ir jį pasmerkdama.

177. Vidler, op. cit., 146 psl. ir toliau, Hales, op. cit. 100 psl. ir toliau. Daniel Rops, *The Church in an Age of Revolution,* 235 psl. ir toliau.

178. Ergang, op. cit., 153 psl. ir toliau.

179. 1870 m. lapkričio mėn. Italijos valdžia priėmė vadinamą Garantijų įstatymą. Pijus IX jį atmetė, kartu su finansine kompensacija, kurios jam labai reikėjo atsverti popiežiškų žemių pajamų netekimą. Jis laikėsi nusistatymo, kad "laisva Bažnyčia, laisvoje valstybėje" buvo iliuzija, nes nė vienam vyskupui nebūtų galima žemiškų privilegijų be valstybės sutikimo. Italijos valstybė taip ir liko anti-klerikalinė, nors teikė užtektinai pagarbos popiežiui dėl tarptautinės opinijos. Hales, op. cit., 144 - 145 psl. Aubert, *The Church in Secular Society,* 83 psl.

Krikščionių Demokratų Internacionalo gen. sekret. ir buvęs Venecuelos valstybės prezidentas Luis Herrera Campins kalbasi su lietuvių krikščionių demokratų atstovais KDI kongrese Gvatemaloje. Jo dešinėje Vliko pirm. Dr. Kazys Bobelis, o kairėje LKDS gen. sekret. Pranas Povilaitis.

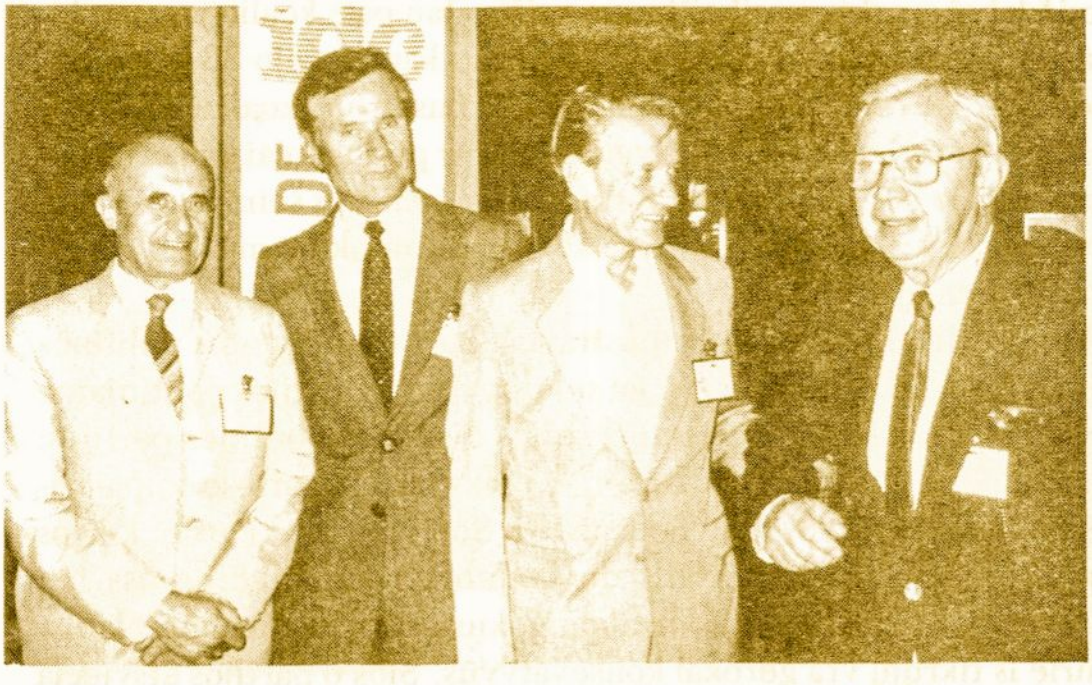

KDI kongrese Gvatemaloje aptariami Rytų ir Vidurio Europos reikalai. Iš kairės Vengrijos KD atstovas Gyorgy Szakolozai, LKDS gen. sekret. Pranas Povilaitis, lenkų delegatas Stanislas Gebhart ir VLIKo pirm. dr. Kazys Bobelis

BELGIJOS POLITINĖ PANORAMA

VYT. VAIČIULIS

Praeitų metų *Tėvynės Sargo* Nr. 1 (69) ilgėliau pasisakėme apie krikščioniškąją demokratiją Belgijoje. Čia to straipsnio mintis pratesiame kiek smulkesne informacija.

Netrukus Belgijos politinė tauta (politinė bendruomenė) vėl turės rinkimus. 1985 m. spalio 13 d. rinkimai patvirtino buvusios koaliacijos — socialinių krikščionių (liberalų vyriausybės politiką. Jai vadovavo krikščionis demokratas ministeris pirmininkas Wilfredo Martens. Tuose rinkimuose koalicija kontroliavo 115 iš 212 Atstovų Rūmų narių. Dviem balsais daugiau negu ankstyvesnioji koaliacija. Žymioji opozicijos partija — socialistai irgi paaugo: iš 61 iki 67 vietų.

Rinkimai iš tikrųjų buvo referendumas liečiąs ekonomine politiką, o ypač koalicijos suplanuotus ekonominius varžtus. Kai kurie anksčiau labai svarbūs klausimai, pvz. suraizgyti santykiai tarp olandiškai kalbančių flamų ir prancūziškai kalbančių valonų šį kartą buvo primiršti. Nors rinkimai apskritai buvo ramūs, jie rodė labai svarbių pasikeitimų pradžią. Jau pats koalicijos perrinkimas krašte, kuris nuo II-jo pasaulinio karo turėjo 33 vyriausybes, buvo reikšmingas. Ypač, kad pastaroji koaliacija buvo uždėjusi griežtus varžtus atlyginimams ir perkamajai galiai. Elektoratas taip pat sustiprino tris tradicines politines šeimynas: socialinių krikščionių, liberalų ir socialistų ir sumenkino mažasias kraštutines partijas.

Rinkimai lygiai pademonstravo labai komplikuotos politinės sistemos išliekamumą, kuri jau seniai vyrauja Belgijos politiniame gyvenime. Belgijoje egzistuoja šešios didesnės politinės partijos: Parti Social Chretien ir Chriteljik Volkspartei, kuriose telpa krikšionys demokratai; Parti Socialiste ir Socialistische Partei, kurios apjungia socialistus ir Parti de la Liberte et du Progress bei Partei voor Vrijheid en Vooruitgang, kurios atstovauja liberalams, kurie iš tikrųjų yra gerokai konsevatyvūs. Šios 6 partijos atšviečia krašto ideologinį ir etninį susiskirstymą jau nuo XIX a.

Pirmas politinis pasiskirstymas kraštui gimus 1830 m. buvo tarp krikščioniškų partijų ir liberalų. Ginčų centre buvo Katalikų

Lietuvių delegacija Krikščionių demokratų Internacionalo kongrese Gvatemaloje. Iš kairės VLIKo pirm. dr. Kazys Bobelis, p. Dalia Bobelienė, buvęs KDI gen. sekret. ir Venecuelos prezidentas Luis Herrera Campins ir LKDS gen. sekret. Pranas Povilaitis

Būrelis vienminčių kalbasi apie padėtį Lietuvoje. Iš kairės — Henrikas Idzelis, Povilas Skardis, Viktoras Petkus, A. J. Kasulaitis ir Algimantas Pautienis. Nuotr. K. Kasulaitytės

Bažnyčios socialinis vaidmuo. Krikščioniškos partijos buvo tampriai susijusios su religinėmis institucijomis (mokyklomis, ligoninėmis, etc.), o liberalai kovojo už nekonfesinę (net prieškonfesinę) visuomene. Daugiausiai krikščionys demokratai kovojo ir kovoja už valstybės parama privačioms mokykloms, prieš ką liberalai yra griežtai nusistatę. Jautri vieta buvo ir kultūrinis skilimas tarp katalikiško kaimo ir antibažnytinių miestų, ypač prancūziškai kalbančiuose regijonuose. Pagaliau tos dvi srovės nesutarė ir doktrinos klausimais: liberalai tradiciškai pasisakė už individo teises moralinėje ir ekonominėje sferose prieš valstybės galią. Socialiniai krikščionys, gi, tradiciškai rėmė tarpines institucijas (šeimą, regijoną, darbo sąjunga) ir pritarė valstybės pastangoms jų teises išsaugoti.

Antras ideologinis skilimas įvyko XIX a. gale. Tuo metu Belgų Darbininkų partija stipriai įsišaknijusi Valonijos pramonės darbininkuose metė iššūkį liberalų laissez-faire politikai. Socialistai reikalavo didesnio valstybės vaidmens ekonomijoje ir geresnės paramos neturtingiesiems. Anksčiau buvo revoliucinės filosofijos išpažinėjais, stipriai įtaigoti marksizmo ir anarchijos, dabar belgų socialistai yra gerokai modifikuoti socialdemokratai panašūs į kitus šiaurės Europos vienminčius. Prieš krikščionių demokratų-liberalų ekonominių varžtų politiką jie dabar stipriai remia viešosios gerovės (welfare) sistemą.

Belgijos susiskirstymas į tris didžiąsias ideologines šeimynas iš tikrųjų prašoka ir politines partijas. Belgai ir dabar gyvena ir veikia trijuose atskiruose "pasauliuose" — katalikų, liberalų ir socialistų, kurie turi atskiras mokyklas, ligonines, laikraščius, draudimo bendroves, darbo sąjungas ir įvairias kultūrines organizacijas. Šių "pasaulių" kovingumas, tiesa, paskutiniu metu yra sumažėjęs. Belgijos Katalikų Bažnyčia šiuo metu pergyvena tam tikrą krizę kaip ir kitų kraštų Bažnyčios. Socialistai savo ruožtu jau nekalba apie revoliuciją kaip anksčiau. Liberalai, gi, pagaliau susitaikė su valstybės parama privačioms (katalikų) mokykloms, kuriose mokosi 50% belgų jaunimo. Tačiau nežiūrint šios civilizuotos tolerancijos, belgų politinės šeimynos dar vis turi labai skirtingus požiūrius į savo visuomenę ir juos suderinti politiniame forume yra labai sunkus darbas.

Politinę struktūrą dar komplikuoja kalbiniai ir regijoniniai susiskirstymai. Kiekviena politinė šeimyna dar turi autonomines

KDI atstovas Vašingtone Dr. Andres Hernandez LKDS konferencijoje Čikagoje. Nuotr. K. Kasulaitytės

olandiškai ir prancūziškai kalbančias partijas. Ilgiausią moderniosios Belgijos istorijos laikotarpį ekonominiame ir kultūriniame gyvenime vyrauja prancūziškai kalbą (daugiausiai Briuselio ir Valonijos) belgai. Savo ruožtu olandiškai kalbą belgai (daugiausiai žemės ūkio Flandrijoje) jaučiasi nuskriausti antros klasės piliečiai. Tačiau pastaruosiuose dešimtmečiuose flamai pradėjo atkusti. Visų pirmiausiai jų pusėje yra demografija, jie neseniai peraugo prancūziškai kalbančiuosius savo skaičiumi ir tas labai sustiprino flamų socialinius krikščionis, kuris jau seniai atstovauja Flandrijos nacionalizmą. Iš kitos pusės prancūziškai kalbančioji Valonija labai susilpo ekonomiškai jos plieno pramonei neįstengiant konkuruoti su užsienio gaminiais. Flandrija, gi, turtėjo moderniškoms technologijos firmoms integruojantis į žemės ūkį. Nenuostabu, kad prancūziškai kalbą belgai dabar kaltina flamus nešvariomis machnacijomis prieš juos. Tuo būdu kiekvienas įstatymas, kiek-

Jean Marie Daillet, prancūzų parlamentaras ir KDI vicepirmininkas kalbasi su VLIKo pirm. Dr. Kaziu Bobeliu ir LKD tarybos pirmininku Europoje inž. Adolfu Venskum.

vienas ministerio paskyrimas, kiekvienas politinis žingsnis dabar turi būti labai atsargiai balansuojamas, kad neįkaitinus Flandrijos ir Valonijos jausmų.

Šitoks kalbinis ir regijoninis susiskirstymas buvo dirva mažosioms belgų partijoms. Front de Francophones, kurie prieš 10-tį Briuselyje surinkdavo iki 50% balsų, visa jėga gynė prancūziškai kalbančiųjų belgų interesus prieš flamų "užmačias". Iš kitos pusės Volksunie ir Vlamsblock surinkdavo iki 20% balsų Flandrijoje, pasisakydamos už flamų autonomiją. Pagaliau Rassemblement Wallon kurstė prancūziškai kalbančius belgus pasiliuosuoti nuo vis daugiau flamiškos centrinės vyriausybės.

1985 m. rinkimai parodė, kad šios mažosios partijos nustojo belgų daugumos pasitikėjimo. Jie lygiai parodė, kad didžiosios partijos labai sėkmingai į savo programas įtraukė visus jautrius belgus skiriančius klausimus. Tuo būdu kiekviena Belgijos vyriausybė yra labai tiksliai balansuota institucija, kur kompromisas yra viešpats. Viskas yra palenkta išsaugoti ekonominius, filosofi-

nius, regijoninius, kalbinius ir kitokius visų principus.

Krikščionių demokratų-liberalų koalicijos ekonominių varžtų programa nėra belguose ypatingai populiari. Per capita pajamos yra sumažėjusios 2%. Belgijos rinka kenčia pirkėjų trūkumą. Bedarbė siekia 13%. Ir šie faktoriai daugiausiai liečia Belgijos darbininkus ir viduriniąją klasę.

Socialistai, žinoma, yra griežtai prieš šią programą nusistatę. Tačiau jų pateikta programa susilaukė stiprios kritikos, nes lygiai tokios pačios socialistų programos subliuško Prancūzijoje, Graikijoje ir Portugalijoje. Tad, atrodo, kad krikščionių demokratų-liberalų koalicijos politika bus vedama ir toliau. Betgi partnerių vienybė nėra ypatingai tvirta. Liberalai ir toliau siekia mokesčių sumažinimo ir valdžios įtakos sumenkinimo ekonomijoje, kai krikščionys demokratai siekia aukštesnių mokesčių ekonomijai stabilizuoti ir jų išpažistamoms socialinėms programoms finansuoti.

Svarbesniųjų problemų eilėje figuruoja ir imigracijos klausimas. Ir ne be reikalo. Tarp 10 milijonų belgų yra vienas milijonas imigrantų. Ypač Briuselyje imigrantai yra belgams nemažas galvosūpis. Yra priimta eilė įstatymų imigracijai kontroliuoti, bet problema tuo tarpu lieka neišspręsta.

Prieš kelis metus didelio dėmesio tarp belgų susilaukė Amerikos raketinių ginklų įvedimas į Belgijos teritoriją. JAV pasirašius ginklų sunaikinimo sutarti su SSSR, problema kiek atlyžo.

Neišspręsta problema yra ir flamų bei valonų skirtingi "pasauliai". Tačiau Belgijoje ši problema nėra nė kiek didesnė kaip kituose kraštuose. Didžioji Britanija turi šiaurės Airiją, Ispanija baskus, Prancūzija Korsiką. Iš tikrųjų Belgijoje šios problemos sprendžiamos gal tiksliau negu kitur. Prieš beveik 20 metų belgai sukūrė vadinamą bendruomeninimo politiką, pagal kurią centrinė valdžia vis daugiau galių perleidžia Flandijai, Valonijai ir Briuseliui. Regijoninėms valdžioms šiuo metu yra patikėta beveik pilnutinė autonomija beveik visose vidaus reikalų srityse.

Tačiau yra dar ir neišprestų bei naujai kylančių problemų. Pvz. jei ekonominėje srityje regijoninės valdžios įgys vis daugiau galios, plyšys tarp turtingosios Flandijos ir skurdesnės Valonijos didės, o tas turės tendencijos kaitinti priešiškus flemų ir valonų jausmus. Iš kitos pusės bendruomeninimo politika kaitina ir mo-

kyklų problemą. Pagal konstituciją švietimas yra sukauptas centrinės valdlžios rankose. Tačiau keista socialinių krikščionių (flamų sparno) ir prancūziškai kalbančių socialistų koalicija kovoja už švietimų reikalų pavedimą regijoninėms valdžioms.

Kiekviena partija šioje kovoje gina ar siekia specifinių interesų. Flamų socialiniai krikščionys, stipriausia Flandrijos partija, švietimo reikalus pavedus regijoninei valdžiai, galės daugiau pinigų skirti privačioms, i.e. katalikų mokykloms. Prancūziškai kalbantieji socialistai, stipriausia partija Valonijoje, galvoja atvirkščiai: švietimą pervedus regijoninei valdžiai jie galės finansinę parama privačioms mokykloms sumažinti. Savo ruožtu prancūziškai kalbą valonai krikščionys demokratai, privačių mokyklų rėmėjai Valonijoje, visiškai nepritaria savo vienminčiams flamams. Ir taip bendruomeninimo politika atranda vis naujas problemas.

Ministeris pirmininkas Wilfredo Maretens per pastaruosius kelis metus gana sėkmingai išvairavo komplikuotą Belgijos politinį gyvenimą per įvairiausias kliūtis. Kas laukia suskilusių ir susiskirsčiusių belgų ateityje sunku pasakyti. Tačiau ateitis toli gražu nėra beviltiška. Belgai, tiesa, turi didelių problemų. Tačiau jie yra civilizuota ir kultūringa tauta, kur demokratija yra įleidusi gilias šaknis. Krikščioniškoji demokratija tenai vaidina labai svarbų, gal net raktinį vaidmenį. Liberalai ir socialistai savybinius interesus yra lygiai pajunge krašto interesams. Kompromisas yra svarbiausias politinio gyvenimo faktorius. Ir šie faktai kaip tik ir teikia Belgijos ateičiai šviesiausių vilčių.

Redakcijos prierašas: 1988 m. balandžio mėn. po penkių mėnesių krizės ir labai komplikuotų derybų buvo sudaryta socialinių krikščionių ir socialistų koaliacinė vyriausybė. Vienas derybų vadų, flamų socialinių krikščionių narys Jean-Luc Dahaene savo partijos raginamas ministerio pirmininko vietą užleido Wilfred Martens'ui. Tai jau aštuntas kartas kai Martens vadovauja Belgijos vyriausybei.

Ankstesnę vyriausybę sudarė socialinių krikščionių-liberalų koalicija, jau nuo 1980 m. Ji sugriuvo iš esmės dėl mažo linguistinio incidento: paskyrimo prancūziškai kalbančio burmistro flamų mieste, kuriame dauguma kalba prancūziškai. Sekusiuose

EVOLIUCIJA, TRANSFORMIZMAS IR ŽMOGAUS FENOMENAS

Prof. PRANAS JUCAITIS

(Tęsinys)

Iškasenų amžiaus nustatymas

Seniau geologai (ir paleontologai) nustatydavo geologinių sluogsnių amžių iš fosilijų ir spręsdavo, kuris sluogsnis jaunesnis ar senesnis. Atvirkščiai, kitoje žemės vietoje fosilijų amžių nustatydavo iš tariamojo geologinio sluogsnio amžiaus. Taigi, fosilijos yra sluogsnių metrika, o žemės sluogsniai yra fosilijų metrika. Tai yra "circular thinking", beveik circulus vitiosus.

Buvo laikai, kada žmogaus iškasenų amžių skaičiavo iš to, kiek kaulai prisigerdavo žemėje fluoro elemento. Dabar labiau vartojami radijoaktyvūs laiko nustatymo metodai: anglis-14, kelis-argonas, uranas-švinas, ir kt. Šie metodai remiasi tuo faktu, kad elementai C-14, K. Rb ir U ("tėvai") radioaktyviškai kyla ir pasikeičia į C-12, Ar, Sr ir U (sūnūs"). Kosminiai spinduliai paprastą greynaanglį, C-12, taigi paprastą anglį atominio svorio 12, pakeičia į C-14, anglį atominio svorio 14, kuri yra radioaktyvi ir kurios "pusamžis" yra 5730 metų (per tiek metų pusė medžiagos suskyla, išsiradijuoja). Šis metodas tinka nustatyti organinei medžiagai iki 25,000 metų. Kaikurie darbuotojai mano, kad šiuo būdu galima tirti pavyzdžius iki 44000, ar net 70000 metų amžiaus. Šis metodas tinka tik organinei medžiagai ir kaulams, bet ne uoloms tirti. Tiesa, tai yra naujausias metodas, bet ir jis turi trūkumų, pav. nežinia, ar visą laiką kosminiai spinduliai buvo tokio pat aktyvumo, kaip ir šiandien. Plačiai vartojami du

---

parlamento rinkimuose, po Martens septintos vyriausybės daugiausiai laimėjo socialistai.

Socialinių krikščionių ir socialistų koalicija priklauso daugiau rezonui negu širdžiai. Tačiau ji tuojau griebėsi aktyvių federalizacijos žingsnių, kurie stiprėja jau nuo 1970 m.

metodai, kur dalyvauja kalio izotopas K-40, kuris išleidžia beta spindulius, virsdamas Ca-40 (kalciu atominio sv. 40). Skilimo pusamžis labai ilgas, 1.35x109, taigi mes grįžtame į senovę prieš 1000 milijonų metų. Antru būdu kalio atomas K-40 gali pagauti elektroną ir paversti jį argonų - 40. Šis metodas dar nevisai ištirtas. Buvo skaičiuojama, kad viršutinio kambrio amžius yra 450 milijonų metų, o pagal šį kalio-argono metodą tas jo amžius yra 650 milijonų metų. Taigi, amžiaus skaičiavimuose gali pasitaikyti daug klaidų.

Šalia rubidžio-stroncio metodo, dažniausiai vartojamas urano-švino metodas, tačiau ir jis priklauso nuo daugelio sąlygų. Todėl jo tikslumas gali labai sumažėti. Pav., Kulp viename Švedijos pavyzdyje iš viršutinio kamprio rado štai kokius rezultatus:

U^{206} / Pb^{206} davė 380 milijonų metų.
U^{235} / Pb^{207} davė 440 milijonų metų.
Pb^{207} / Pb^{206} davė 800 milijonų metų.

gi teisingas atsakymas turėjo būti 440 milijonų metų...

* * * *

Baigiame paleontologinius evoliucijos hipotezės įrodymų apžvalgą. Matėme, kad ir paleontologijoje yra "gaps", yra spragos tarp organizmų, nėra tarp jų tolydaus perėjimo arba nenutrukstamumo, kas parodo rūšių didelį pastovumą ir nekintamumą, nežiūrint kaikurių galimų varijacijų arba atmainų tos pačios rūšies ribose. Kasgi palaiko tą rūšių pastovumą? Tai vad. DNA deoksiribonukleininė rūgštis, apie kurią rašė dr. A. Damušis[37], Tai kodas arba šifras, esąs gyvių genuose, kuris laiko organizmą savo ribose. Fizikos profesorius Louis T. More[38] studijavęs evoliucijos teoriją, savo knygoje *The Dogma of Evolution* patvirtina, kad "evoliucija yra už netolydumą (discontinuity), ir tiktai tikėjimas bei įsivaizdavimas tegali įžiūrėti varijacijų nepertraukiamumą".

GENETINIAI EVOLIUCIJOS ĮRODYNĖJIMAI IR JŲ KRITIKA

Kaip matėm, nei embriologija nei palentologija neparodo genetinio ryšio tarp panašių gyuvulių ir tarp panašių augalų. Seniau vadovėliuoe būdavo demonstruojama vad., "genealogijos medis" arba filogenetinis medis, kuris tariamai turėjo parodyti

genetinį gyvojo pasaulio ryšį. Teilhard de Chardin savo knygoje *Le Phénomène Humain* labai guodžiasi tuo tariamuoju L'Arbre de la Vie, atseit — gyvybės medžiu. O ištikrųjų tokio medžio nėra, kaip jau buvom išsiaiškinę.

Buvo bandoma filogeniją išvesti iš baltymų, pav. iš kraujo amino rūgščių, iš citochromo C amino rugščių sudėties, ir panašiai. Kompiuteris sudarė filogenijos "medį", panašų į seniau matytą vadovėliuse. Dabar jau iš daugelio vadovėlių tie tariamosios kilmės medžiai beveik išnyko. Gal ir visai teisingai, nes dažnai yra labai sunku pasakyti, kuris iš paprastųjų gyvių yra primityviškesnis. Nuosaikus ir labai rimtas evoliucijonistas Southamptono (Anglijoje) universiteto profesorius G. A. Kerkut[39] po ilgų diskusijų stato klausimą, kokie gimininguмo santykiai gali būti tarp protozojų ir metazojų? Jis čia pat atsako, kad mes nežinome. Esa galime *tikėti*, jei norime, viena iš įvairių pasiūlytų teorijų. O kai dėl pačių protozojų, tai labai sunku nuspręsti, kuris jų yra primityvesnis. Protozojai nėra artimai gimininga gyvių grupė, nes tas pavadinimas nurodo daugiau "a grade ar status", negu naturalią sistematikos grupę. Matome, kad sudaryti kilmės arba filogenijos medį nėra lengva, o rimtesnieji autoriai nenori vartoti fikcijų.

Tačiau grįžkime prie genetikos. Daugiau kaip po 70 metų darbo genetikai tikisi suradę empirinį gimininguмo pagrindą kuris gali išaiškinti monofiletinę gyvulių kilmę ir jų gimininguмą. Pažiūrėkime, ką sako Dobzhansky[40]: "Galbūt ryškiausias gyvybės vieningumo įrodymų yra faktas, kad visų organizmų genetinė informacija yra sutelkta dviejose medžiagų grupėse — deoksiribonukleininėje rūgštyje (DNA) ir ribonukleininėje rūgštyje (RMA). Taigi gimininguмą arba saitus tarp organizmų (arba "rūšių") manoma rasti protoplazmoje, lyg kokiame tilte, ir chromozomose su jose esančia DNA genetine medžiaga, kurios nustato fizinę gyvių savybę. Prie to genetikai dar prideda ir vad. mutacijas, nuo kurių kaip manoma, pareina įvairumai bei gyvybinių formų panašumai. Trumpai viską suėmus, mutacijų įvairovės susidaro iš sekančių reiškinių: gerų mutacijų, struktūrinių chromozomų dalių pasikeitimų — translokacijos, inversijos ir transpozicijos; ir pagaliau, iš chromozonų skaičiaus pasikeitimų, būtent aneuploidijos, haploidijos bei poliploidijos. Pažiūrėkime,

kiek šitie klausimai padeda išnarplioti organizmų genetinį artimumą ar giminingumą, ar net ir vienas iš kito kilmę.

Struktūrinė chromozomų modifikacija evoliucijoje

Daugelis rašytojų galvoja, kad mutacijos ryšyje su struktūriniais chromozomų pakitimais galėtų būti tas mechanizmas, iš kurio gal ir būtų galima išaiškinti monofiletinį gyvių giminingumą. Pažiūrėkime, ką rašo genetikos specialistas Eldon Gardner[41] toje vietoje, kur jis nagrinėja chromozomų skilimą ir jų dalių susijungimą, trūkimus, dvigubėjimą ir padėties padarinius: "Struktūrinės chromozomų modifikacijos yra dažnos gamtoje ir *turbūt* vaidino svarbų vaidmenį evoliucijoje. Jos atatinka savaime, taigi visai be jokios mums žinomos priežasties" (jo žodį "apparently" išverčiau "turbūt"; būtų galima išversti ir "kaip atrodo").

Dabar pažiūrėkime, ką į tai atsako Michigano valstybinio universiteto gamtos mokslų profesorius d-ras John N. Moore[42] "Tokių pasisakymų (kaip Gardner'io, Dobzansky'o ir kt.) yra ir daugiau, tačiau yra faktas, kad ploidijos ir chromozomų persitvarkymai yra nieko daugiau, kaip tik nepatikrintos ir nepatikrinamos *ad hoc* hipotezės, kuriomis bandoma išaiškinti giminingumą tarp didesniųjų augalų ir gyvulių grupių. Yra neperžengiamos užtvaros, yra neperžiangiamos kryžminimosi arba veisimosi ribos; tos ad hoc hipotezės nepalaiko filogenijos".

Kita vertus yra tiesa, ir iš praktikos žinoma, kad yra pastebėta daug atsitikimų, kur chramozomos pasikeitė dėl padvigubėjimo, panaikinimo, translokacijos ir inversijų, tačiau tie visi chromozomų pasikeitimai buvo pastebėti tik tos*pačios rūšies* arba genties organizmuose. Neteko girdėti pranešimų, kad tokie pasikeitimai būtų peržengę rūšies arba genties ribas.

Genetikai teikia daug reikšmės genų mutacijoms. Pasak jų tai bene svarbiausias evoliucijos įrodymas iš genetikos. Dobzhansky sako (40 citata, 30 ir 415 puslapiai): "Jeigu visa gyvybė yra monofiletinė, kilusi iš vienos pirmapradės (primordial) gyvybės, tai visas organinis įvairumas turi būti mutacijų sankaupas (accumulation) ir persitvarkymo pasekmė".... "Jau senai žinoma, kad

Krikščionių Demokratų Internacionalo kongresas Gvatemaloje. Delegatai atydžiai seka kongreso eigą. Iš kairės Libano delegacija, VLIKo pirm. dr. Kazys Bobelis, LKDS gen. sekret. Pranas Povilaitis, Liuksemburgo min. pirmininkas ir Europos Liaudies Partijos (KD) pirm. Jacques Santer.

genų replikacija yra labai svarbus evoliucijos procesas. Priėmus prielaidą, kad pirmapradė gyvybė buvo atstovaujama vienišos genos, tai tūkstančiai įvairių genų, dabar randamų toje pačioje daugumos organizmų gamtoje, turėtų būti tos pirmapradės geros palikuonys". Pats Dobzhansky kartais pasisako[43], kad naujų genų susidarymą galima evoliucijoje įsivaizduoti tik iš labai radikalios jau esamų genų modifikacijos. Prof. Moore sako, kad genų mutacija tegali būti priežastimi nedidelio jau esamų bruožų pakitėjime. Imkime musės Drosophila atvejį: jos akys pasidarė raudonos dėl genų mutacijos, bet tai vistiek Drosophilos akys, taigi to paties vabzdžio akys. Kartais jos sparnai pasidarė tai ilgesni, tai trumpesni, o kartais sukreivėjo ir pasidarė neveiklūs. Yra ar buvo evoliucijonistų — biologų, profesorių ir tyrinėtojų, kurie beveik 40 metų be pertraukos tyrė tą vaisinę musę Drosophila melanogaster. Ji "pagamina" 25 generacijas per metus, ir tyrėjams pavyko gauti virš 900 generacijų laboratorijose, vis bandant paveresti tą musę kitokios rūšies gyviu. Tai atitinka maždaug 3000 metų

žmonijos amžiaus. Bet Drosophila pasiliko vis ta pati. Jai niekad nepavyko peržengti savo rūšies ribos: neatsirado nei naujų bruožų, nei naujų organų, tik kartais nutrumpėdavo ar sukreivėdavo sparnai, — bet tai jau greičiau išsigimimo reiškiniai, o ne progresyvios evoliucijos.

Potter[44] mano, kad genų mutacijos gali būti pasekmė klaidingos informacijos DNA replikacijoje. Jis sako, kad naujenybės gali savaimingai įsibrauti dėl "copy-error" aplinkumos įtakoje. Paskui tos klaidos gali pasikartoti, ir jų išlikimą gali išbandyti generine atranka... Tačiau yra pastebėta, kad tų "klaidų" pasekmės nereiškia jokios pažangos, o priešingai — organizmas degeneruojasi, degraduojasi, sumažėja gyvastingumas, ir pagaliau ateina ir mirtis. Prof. M. Moore šį skyrių užbaigia šitaip: "Upon rigorous examination and analysis, any dogmatic assertion, as an empirical fact, that gene mutations are the raw material for any evolutionary process involving natural selection is an utterance of myth". Taigi, genetikai per 75 metus intensyvaus eksperimentinio darbo neįrodė, kad vad. genų mutacija galėjo būti monofiliatinės evoliucijos mechanizmo priežastimi. Ta prasme knygose ir straipsniuose randami pasisakymai yra nedaugiau, kaip tiktai tam tikslui *ad hoc* sugalvotos prielaidos ar hipotezės be jokio eksperimentinio pagrindo. Iš viso ko atrodo, kad nėra tokio mechanizmo, kuri dėka iš jau egzistuojančio organizmo atsirastų naujo organizmo typas.

Chromozomų skaičiaus bei jų kokybės reikšmė genetikoje ir evoliucijoje

Jei teorija ar hipotezė yra moksliška, t.y. paremta faktais, tai remiantis ja galima išpranašauti (predict) kaikuriuos su ja susijusius reiškinius. Evoliucija mums sako, kad pavienės celės (ląstelės) pasidarė daugiacelėmis, ir kad didesnis komplikuotumas pasireiškė stuburiniuose gyvuliuose šiems "besievoliucijonuojantis". Iš nestuburinių (ar gal dar ir iš žemesniųjų skaičiaus kaipo "kompleksifikacijos" išdavos (čia prisiminkime Teilhard de Chardin'o terminologiją). Štai keletas pavyzdžių iš prof. John M. Moore paskaitos (42 pusl. 6-7) kai dėl *chromozomų skaičiaus* įvairiuose tvariniuose: aulakanta (protozoa) 1600, ofioglosus 960, radijolarija virš 800, kosmarija (algė) 140, arklys 64, asilas 62, gorila ir šim-

panzė 48, žmogus 46, pelė 44, kiaulė 38, žirnis 14, krabas 6, askaridė (kirmėlė) 2 ir escherichia coli (bakterija) 1. Taigi matome, kad tai labai laukta evoliucijos teorijos pranašystė neišsipildė, nes nėra jokios proporcijos ir jokios logikos chramozomų skaičiuose. Žmogus (bent pagal Teilhardą) yra pasiekęs didžiausią "complexification" laipsnį, o turi mažiau chromozomų negu bezdžionė, ir ne ką daugiau negu kiaulė, o žemiausias padaras protozoa turi daugiausiai chromozomų. Įdomu pastebėti, kad bakterijos (e. coli) apseina su viena chromozoma.... Tai išeitų, kad ameba, viena iš protozojų, turėjo turėti daug chromozomų, ir — bent pasak evoliucijonistų — kai iš amebos (arba ir kitų protozojų) "vystėsi" aukštesnieji gyviai ir žmogus, tai jie darėsi "paprastesni" sutvėrimai, nes turėjo netekti daug chromozomų. Tai čia yra didelė evoliucijos problema.

Būtų galima iškelti klausimą, kad gal iš esmės svarbu ne tiek pačių chromozomų skaičius, kiek genų struktūra, arba amino rūgščių *seka* jose. Tad kai kas gali pasakyti, kad svarbiau yra genų kokybė ir jose esančios DNA kiekis? Dobzhansky savo 1970 knygoje (40 citata, 17-18 pusl.) yra prasitaręs: "More complex organisms generally have more DNA per cell than do simpler ones, but this rule has *conspicious exceptions*".

Pažiūrėkim, kiek to garsiausio genetiko posakis yra teisingas. Štai keletas pavyzdžių kiek DNA įeina į (10^{-12} gramo) haploidinio chromozomų komplemento sekančiuose gyviuose: amphiuma (iš amfibijų skyriaus) 84, protopterus (senovinė žuvis) 50, varlė 7,5, rupūžė 3,7, žmogus 3,2, karvė 2,8, antis 1,3, sraigė 0,67 ir mielės 0,07. Žmogus šiuo žvilgsniu "evoliucijos" patalpintas tarp karvės ir rupužės... Varlė evoliucijs eigoje pasidarė "aukštesnė" už žmogų. Atrodo, kad evoliucijonistų teorijos yra klaidingos ir nepatikrintos moksliniais bandymais, kad jų prielaidos nerealios arba jų pasisakymai tariamuose mokslo darbuose ir evoliucijos teorijos vadovėliuose yra nepagrįsti bei neapgalvoti. Iš to, kas pasakyta apie chromozomų skaičių bei genų medžiagos kokybę galime spręsti, kad tie duomenys nesudaro empirinio pagrindo monofiletiniam evoliucijs aiškinimui.

EVOLIUCIJOS APIBRAIŽA (DEFINICIJA) JOS ANALIZĖ IR KRITIKA

Nagrinėjome evoliucijos įrodymus. Matėme, kad net tokie svarbūs įrodymai kaip pav. iš genetikos ir net iš paleontologijos, nėra palankūs evoliucijos teorijai. Paleontologija kartais prisistato kaip nedraugiškas liūdininkas. Kodėl taip yra? Atsakymo reikia ieškoti "įrodymo" ir "evoliucijos" savokų *apibūdinime*, o kartais ir autoriaus asmeninėje *"filosofijoje"*.

Jacques Maritain[45] sako, kad "evoliucija yra ne tiek įrodyta išvada, kiek savotiška pirminė sąvoka, turinti tokios galios reiškiniams iššifruoti, kad, kartą išareiškus, mokslininkams paskui darosi beveik nebegalima be jos apsieiti". Kiek aukščiau tame pat puslapyje jis mini, kad evoliucija turi tiesioginės reikšmės mūsų filosofiniam požiūriui įgamtą. Pagal Maritain'ą išeitų, kad evoliucijs pradas yra filosofinio pobūdžio. (O tas pats autorius tos knygos 80-tojo puslapio išnašoje evoliucijos teoriją vadina biologinio transformizmo dogma, priskirdamas evoliuciją prie pseudo mokslinių teorijų).

Prof. A. Franklin Shull (15 citata, 1-2 pusl.) evoliucijos vadovėlyje sako, kad evoliucija yra eilė pakitimų. Jis mini architektūros evoliuciją (bet nemini paties architekto), drabužių evoliuciją (bet ne jų planuotoją ir siuvėją), kalbos moralės ir žvaigždžių evoliuciją.... tačiau 115 puslapyje perspėja (ir su pagrindu) savo studentus, kad jie būtų labai atsargūs ir nesupainiotų *kultūrinės* evoliucijos su *biologine evoliucija*. Ši pastaba yra labai svarbi, nes kaikas nenori šio skirtumo suprasti. 1956 metų *The Encyclopedia Americana* sako: "Most of what is popularly regarded as evolution of man is social, not biological evolution... almost none of the human social evolution has been biological evolution."[46]

Pagal *Lietuvių Enciklopediją*[47] evoliucija yra palaipsniškas kitimas, raida, vystymasis; "evoliucijos teorija nusako, kad visi organizmai... per daug amžių pamažu besikeisdami vystėsi".

Neseniai miręs evoliucijonistas Sir Julian Huxley evoliuciją apibūdina kaipo vienos krypties negrįžtamą procesą, kuris gimdo naujovę ir įvairovę, kurios nuveda į aukštesnio lygio organizaciją su didesniais skirtingumais bei komplikuotumais, bet visumoje pilnesnę. Tačiau tas pats Julian Huxley[48] rinkinyje *Evolution*

KDI gen. sekretorius Andre Louis kalbasi su Gvatemalos prezidentu Licenciado Vilnicio Cerezo Arevalo ir Amerikos KD pirmininku Renan Fuentealba (pirmas iš kairės)

VLIKo pirm. dr. Kazys Bobelis sveikinasi su Gvatemalos prezidentu Licenciado Vinicio Cerezo Arevalo. Kairėje LKDS gen. sekret. Pranas Povilaitis

After Darwin sako, kad "Darvinizmas visiškai nušalino Dievo mintį iš racijonalinių svarstymų sferos... Darvinas įrodęs, kad antgamtinis kūrėjas nesąs reikalingas, nes gamtinė atranka gali išaiškinti visas gyvybės formas, ir kad evoliucijoje nėra vietos antgamtiniams veiksmams". J. Huxley siūlė[49] evoliuciją paversti humanistine religija, žinoma "be Apreiškimo". "There has been a creation of new actualities during cosmic times: it has been progressive, and it has been a self-creation" (213 - 214 pusl.). Taigi, Julian Huxley ir daug kitų evoliucijonistų pereina į religijos ir filosofijos bei pasaulėžiūros sritį, kuri ištikrųjų organinei evoliucijai neturėtų rūpėti,[50] nes tokie ir panašūs klausimai įeina į filosofijos ir teologijos sritis, būtent pirmosios priežasties ir kilmės klausimai, kuriems svarstyti gamtininkai nėra pasiruošę.

Yra ir daugiau painiavų evoliucijos apibūdinime. Paleontologas ir evoliucijonistų vadas prof. C. J. Simpson'as knygoje *Life*[51] sako, kad evoliucija nėra nei mokslas, nei principas, iškilęs iš biologinių mokslų, nei koks nors atradimas; tai yra faktas... Zoologijos profesorius A. Franklin Shull (nuoroda 15, įvadas p. V. ir p. 1) sumenkina evoliuciją iki drabužių ar architektūros evoliucijos. Jis sako, kad studentai šiandien jau yra įsitikinę evoliucija, ir evoliucijos vadovėlį jis rašąs tik todėl, kad studentai žinotų, *kodėl* jie tiki evoliucija.

Kai nepersenai Kalifornijoje iškilo evoliucijos vadovėlių klausimas, biologijos dėstytojas Eldon Andres[52] citavo britų antropologo Sir Arthur Keith posakį: "Evolution is unproved and unprovable. We believe it because the only alternative is special creation, and that is unthinkable".

Fizikos profesorius Louis T. More (nuoroda 38, p. 160 - 61 ir pp. 5 iki36, 372 ir 117 - 122), išstudijavęs evoliucijos teoriją, sako, kad ji pagrinduose yra daugiau tikėjimas ir dogma. Man atrodo, kad ir ką tik minėtas profesoriaus G. G. Simpson'o pasakymas, kad evoliucija yra "fact", yra labiau artimas prof. More dogmai (o gal ir aksijomai arba stačiai tikėjimui, kaip sakė Keith?).

Kaip matėm, evoliucijos žodis vartojamas labai įvairiomis prasmėmis, ir iš to kyla daug nesusipratimų ir sąmyšio, pvz. dėl evoliucijos teorijos reikšmės, dėl jos įrodymų ir dėl paties fakto, kurį galima ar negalima įrodyti mokslinėmis (eksperimentinėmis) priemonėmis. Šitą nelengvą evoliucijos dilemą, būtent jos realią definiciją, bandysime išspręsti pasiremdami labai rimto evoliuci-

jonisto, Southamptono (Anglijoje) universiteto fiziologijos profesoriaus G. A. Kerkut mintimis (ž. nuoroda 39, pusl. 6 ir 7, 150 - 157 ir VII ir kt.)

Kerkut'as sako (6 p.): "Diskutuojant evoliuciją, dažnai užmirštamos septynios pagrindinės prielaidos. Nevienas evoliucijonistas teprisimena tik septintąją, visai ignoruodamas pirmutinias šešias. Štai tos prielaidos:

1. Pirmoji prielaida: gyvoji medžiaga (gyvybė) kilo iš negyvos medžiagos, t.y. įvyko "generatio spontanea".

2. Antroji prielaida yra ta, kad generatio spontanea (savaiminis gyvybės atsiradimas) įvyko *tiktai vieną kartą*.

Kitos prielaidos yra antrosios prielaidos pasekmė.

3. Trečioji prielaida sako, kad virusai, bakaterijos, augalai ir gyviai yra tarpusaviai gimininginga.

4. Ketvirtoji prielaida sako, kad matazojai kilo iš protozojų.

5. Penktoji prielaida sako, kad įvairūs bestuburiniai tipai yra tarpusaviai gimininginga.

6. Šeštoji prielaida tvirtina, kad stuburiniai atsirado iš bestuburinių.

7. Septintoji prielaida yra ta, kad stuburinių tarpe iš žuvų atsirado amfibijos (varliagyviai, betrakijai), iš amfibijų atsirado ropliai, o iš roplių — paukščiai ir žinduoliai. Kartais tai išreiškiama kitais žodžiais, būtent kad šių laikų amfibijos ir ropliai esą kilę iš bendro protėvių kamieno, taip pat kaip ir žmonės su bezdžionėmis.

Šios septynios prielaidos sudaro vadinamąją "generalinę evoliucijos teoriją" (lietuviškai būtų galima pavadinti visuotinąja evoliucijos teoriją). Simpson'as ir kiti ją kartais vadina "makro-evoliucijos teorija ir pan. Kaikas ją dar vadina evoliucija "iš amebos iki žmogaus (iš tikrųjų gi pagal pirmąja prielaidą, ją turėtų vadinti "Nuo akmens — arba smėlio — iki žmogaus"). Kerkut'as sako (o. c. 7 p.), kad tų septynių prielaidų negalima įrodyti eksperimentais, t. y. negalima patikrinti mokslinėmis priemonėmis. 157-me to paties veikalo *Implications of Evolution* puslapyje Kerkut'as moko, kad yra kita evoliucijos teorija, kurios tikrumą tam tikrais atvejais galima įrodyti eksperimentiniu būdu, kaip to reikalauja kiekviena mokslinė teorija ar net ir hipotezė. Ją galima pavadinti "Special Theory of Evolution", specialinė evoliucijos teorija, o gal ir paprastąja evoliucijos teorija. Ją galima vadinti

ir "mikro--evoliucija", ją priespastatant minėtąjai "makro-evoliucijai" arba "mega-evoliucijai", kuri eksperimentais nėra įrodyta. Šioje vietoje ir kyla nesusipratimai, kas yra vadintina faktu ir kas įrodymu. Žmonės paprastai neskiria evoliucijos savokų ir jie susipainioja savokų, faktų ir įrodymų maišatyje. Išvengti bet kurios painiavos, net ir mikro-evoliucijos pavadinimo reikėtų vengti, o jos vietoje vartoti terminą "genetinė kaita".

Specialinė evoliucijos teorija arba mikro-evoliucija arba genetinė kaita (pakaita) (genetinis pakitimas)

Imkime pavyzdžiu Pietų Azijos džiunglių paukštelį, Gallus bankiva, sveriantį svarą ar kiek daugiau, iš kurio selekcininkai išvedė naminį paukštį sveriantį iki 12 ar daugiau svarų. Jeigu šitokį procesą vadinsime evoliucija, tai šiuo atveju "evoliucija" yra tikrai įrodytas faktas. Tai yra specijalinės evoliucijos arba mikro-evoliucijos faktas. Cukrinio runkelio išvedimas iš laukinės formos beta vulgaris (atmaina maritima) ir cukraus nuošimčio padidinimas nuo 4% iki 20% irgi yra mikro-evoliucijos pavyzdys tai yra tikras faktas. Čia norėčiau pastebėti, kad *tokia* ar panaši evoliucija yra įrodytas faktas. Tačiau runkelis ir pasiliko runkeliu, neperžengęs savo rūšies ribos. Norint išvengti nesusipratimų, šitokiais atvejais reikėtų išviso vengti evoliucijos termino ir tokius pakitimus vadinti "genetine kaita", genetiniu pakitimu, o ne evoliucija.

Kaip jau minėjau evoliucijonistai nesutaria del "rūšies apibudinimo, o tai sudaro daug keblumų: Kas yra nauja rūšis? ir kas yra evoliucijos įrodymas? Imkime pavyzdžiu Afrikos žibuokles (African violets) gėlės genties (genus) Saintpaulia, Tanzanijoje jų auga 20 formų, kurios klasifikuojamos kaip "rūšys". Iš tų laukinių rūšių per 75 metus yra išvesta per 3000 kultūrinių porūšių. Tos laukinės formos šiek tiek skyrėsi lapų spalva, sėklų dydžiu bei išvaizda ir dar kaikuriomis smulkmenomis. Tos laukinės žibuoklės tarp savęs veisėsi. Evoliucininkas galėtų manyti, kad tai yra evoliucijos įrodymas, sakydamas, kad tos 20 laukinių žibuoklių rūšių yra kilusios iš hipotetinio "protėvio". Ištikrųjų tai yra tiktai genetinio pakitimo padaras, kuris buvo latentinis (paslėptas) originalinėje laukinio augalo formoje. Pagal Mendelio dėsnius, skirtumai tarp Afrikos žibuoklių buvo paveldėti kaipo dominuojantys ar

kaipo recesyvūs požymiai. Nėra reikalo manyti, kad Dievas sukūrė 20 laukinių žibuoklių atmainų. Visai teisėtai galima manyti, kad tos 20 rūšių kilo iš vienos laukinės formos. Tai tokia siaura prasme evoliucija yra įrodytas faktas.

Evoliucijonistai daug tikėjosi iš poliploidijos evoliucijai įrodyti. Kaikurie augalai (ne gyvuliai) turi tris ar daugiau homologinių chromozomų komplektus, ir tokia būklė vadinama "polyploidy", poliploidija. Tokie augalai paprastai būna didesni, negu monoploidai. Poliploidams pagaminti vartojamas kolchicinas, radijacija, kartais hibridizavimas ir kt. priemonės. Šiame procese nėra genų mutacijos, taigi nėra ir evoliucijos. Poliploidai turi mažiau gyvastingumo, negu diploidai. Pagaliau, padvigubinus chromozomų skaičių, nesusikuria nei visai naujas organizmas.

Rusui Karpečenko pavyko sukombinuoti tetraploidą, hibridą iš kopūsto ir ridiko (56 chromozomos), kurį jis pavadino Raphanobrassioa arba kopūstridikiu, ir kuris greitai nugaišo, o kiti mokslininkai negalėjo to bandymo nei pakartoti. Tas Karpočenko augalas turėjo kopūsto šaknį ir ridiko lapus, ir neturėjo jokios praktiškos naudos.

Matėm, kad genetiniai pakitimai tegalimi tik rūšies ribose (o gal kartais ir genties?), kadangi jose yra įbrėžtas DNA kodas (šifras), kuris garantuoja rūšių pastovumą. Tai išreiškiama posakiu: "DNA yra gyvybės paslaptis" Tačiau teisingiau reikėtų pasakyti, kad individai yra tos komplikuotosios molekulės DNA saugotojai.

(Bus daugiau)

Nuorodos

Pasinaudotos literatūros sąrašas

37. Dr. A. Damušis, Polimerų struktūra sintetikuose ir gyvoji ląstelė, Lietuvių Katalikų Mokslo Akademija, Suvažiavimo Darbai V, 1964, pp. 395-401.
38. Prof. Louis T. More, *The Dogma of Evolution*, Princeton University Press, 1925 (in London, Oxford University Press), 160-61 pusl. (ir kitose vietose).
39. G. A. Kerkut, *Implications of Evolution*, Pergamon Press, 1960, pusl. 35 ir 49 (taipgi 6 ir 7, ir 150-159).
40. Theodosius Debzhansky, *Genetics of the Evolutionary Press*, New York, Columbia University Press, 1970, pusl. 8.

(Nukelta į 112 psl.)

MIRUSIUOSIUS PRISIMENANT

IN MEMORIAM — A.A. ADOMAS VILIUŠIS

Pereitų, 1989 m. pabaigoj, gruodžio 4 d. staiga mirė a.a. Adomas Viliušis. Mirtis buvo netikėta, nors velionis pradėjo jausti širdies sutrikimus ir rengėsi operacijai. Iki paskutinės dienos susitikinėjo su draugais ir pažystamais, diskutavo okupuotos Lietuvos padėtį, ruošė "Tėvynės Sargo" atskaitomybės knygas perdavimui naujam žurnalo administratoriui. Tuo laiku mirus a.a. Jurgiui Inčiūrai, prašė savo bendraminčio Jono Kavaliausko, jo vardu, įteikti a.a. Jurgio atminimui 25 dol. Tautos Fondui, nes dėl padėties namuose, sakė negalėsiąs dalyvauti budynėje ir laidotuvėse.

Gimė 1920 m. gruodžio 24, Kūčių ir šv. Adomo dieną. Kaip pats pasakojo, jaunam sūnui tėvai parinko Adomo vardą. Mirus tėvams, Adomą ir jauniausią seserį Aldoną auklėjo ir prižiūrėjo vyresnioji sesuo Eugenija. Likimo buvo lemta, kad jau pensininkas, nesveikuojančią seserį Augeniją, prižiūrėjo Adomas, lyg tai atsiteisdamas už šios pastangas jį auginant. Abu padedami jaunosios sesutės Aldonos Martienės, ramiai gyveno savo namuose lietuviškoj Brighton parko apylinkėj. Deja, kitaip buvo Aukščiausiojo planuose. Sesuo, kuri jį užaugino, dar pasiliko šioj žemėj, o jos augintinis iškeliavo pirma jos.

Mokėsi vietos pradžios mokykloje Kybartuose. Kybartuose baigė ir gimnaziją. Ją baigus neteko studijuoti Lietuvos universitete, nes karai ir okupacijos sumaišė visų planus.

Tolimesnis likimas yra panašus į daugelio lietuvių išeivių. Antroji rusų okupacija, bėgimas nuo raudonojo budelio, karo pabaiga, stovyklos Vokietijoje, emigracija į užjūrio kraštus. Karo metu Adomas abuvo sužeistas ir kurį laiką gydėsi ligoninėj Vokietijoj. Pokario metais studijavo ekonomiją ir komercinius mokslus Vokietijoj ir Jungtinėse Amerikos Valstybėse. Dirbo savo profesijoj iki pasitraukimo į pensiją.

Dar nepriklausomoj Lietuvoj įsijungė į ateitininkų veiklą ir joje dalyvavo visą savo gyvenimą. Kurį laiką vadovavo Chicagos studentų ateitininkų draugovei, kiek vėliau buvo išrinktas Moksleivių Ateitininkų Sąjungos pirmininku. Rūpinosi jaunimo

auklėjimu, rengė programas, stovyklas, suvažiavimus. Priklausė visuomenininkų "Kęstučio" korporacijai ir su pasididžiavimu nešiojo korporacijos spalvas. Praaugęs moksleivių ir studentų sąjungas, įsijungė į Ateitininkų Sendraugių Sąjungą. Pora kadencijų dirbo Amerikos Lietuvių Romos Katalikų Federacijos vyriausioj valdyboj.

Sekdamas ateitininkų principus ir pirmųjų ateitininkų pavyzdį, būdamas studentu įsijungė į krikščioniškosios demokratijos studijų klubų veiklą, o kiek vėliau ir į pačią Lietuvių Krikščionių Demokratų sąjungą. Per čia rėmė Vyriausiąjį Lietuvos Išlaisvinimo Komitetą, Amerikos Lietuvių Tarybą ir kitas institucijas, bekompromisiniai siekiančias nepriklausomos Lietuvos valstybės atstatymo. Keletą kadencijų dirbo Lietuvių Krikščionių Demokratų Centro Komitete, kur ėjo sekretoriaus pareigas. Pora metų administravo Lietuvių Krikščionių Demokratų Sąjungos biuletenį, o paskutinį dešimtmentį — "Tėvynės Sargą".

Berods 1987 m. lankėsi okupuotoje Lietuvoje, tarsi norėdamas atsisveikinti su savo gimtuoju kraštu ir dar kartą aplankyti tėvų kapus ir jo mylimus Kybartus. Grįžo nusiminęs, nes matė, ką ir anksčiau žinojo, kaip buvo naikinama jo Tėvynė.

Tam tikra prasme buvo enciklopedistas. Turėjo daug iškarpų iš įvairių laikraščių, aprašančių žmones ir svarbesnius įvykius. Savo namuose globojo kun. Mykolo Krupavičiaus archyvą ir nemažą kolekciją žurnalo "Tėvynės Sargas". Turėjo didelę kartoteką adresų ir telefono numerių. Prireikus adreso ar telefono numerio a.a. Adomas buvo paslaugesnis negu telefonų bendrovė.

Sesers sveikatai silpnėjant, nutarė pasitaukti iš "Tėvynės Sargo" administratoriaus pareigų. Be to, kaip pats sakė, norėjo šį tą parašyti, daugiau paskaityti. Visi vis galvojam apie ateitį, galvojo ir a.a. Adomas Viliušs. Deja, kitaip jam buvo skirta. Darbas niekad nėra baigtas. Paliko atverstas, neužbaigtas knygas ir kelis "Tėvynės Sargui" adresuotus laiškus. Palaidotas gruodžio mėn. 9 d. lietuviškose Chicagos švento Kazimiero kapinėse.

A.a. Admomas Viliušis kovojo gerą kovą, vadovavosi teisingais, laiko patvirtintais principais. Buvo tvirtas savo įsitikinimuose ir siekiuose. Prisimenu poeto Vytauto Mačernio žodžius: "Nes tu sakei — per žemę mes praeinam tik viensyk, tai būkime tvirti".

Pr.

A.A. JURGIS INČIŪRA

Jurgis Inčiūra mirė 1989 m. gruodžio 2 d., sulaukęs 79 metų. Paskutiniu laiku gyveno Chicagoje. Atvykęs į JAV apsigyveno Clevelande.

Chicagoje gyvendamas gavo širdies ataką ir po to buvo paralyžuotas. Gydėsi lietuvių Šv. Kryžiaus ligoninėje. Buvo pagerėjęs, bet nuvežtas į atsigavimo ir sustiprėjimo namus mirė nuo antro širdies priepuolio.

Jis priklausė Lietuvių Krikščionių demokratų s-gai ir buvo jos nuoširdus narys. Jis buvo malonus žmogus. Kurį laiką gyvendavo Kanadoje pas seserį Ap. Leknickienę, buvusio "Draugo" bendradarbio jau mirusio žmoną. Kai grįždavo į Chicagą, pereidavo per mus malonus gandas, kad sugrįžo J. Inčiūra.

Jis buvo baigęs aukštuosius prekybos mokslus. Prieš antrąjį pasaulinį karą vertėsi prekyba savo gimtajame krašte.

Buvo pašarvotas Petkaus laidojimo namuose. Atsisveikinimo kalbas pasakė ir atsisveikino su mirusiu: Tautos fondo vardu Pr. Povilaitis, Liet. Kr. dem. vardu J. Jokubka, R. Liet. B-vės vardu A. Repšienė ir Balfo vardu St. Vanagūnas. Didelė automobilių vilkstinė palydėjo į Šv. Kazimiero lietuvių kapines. Iš Kanados laidotuvėse dalyvavo jo sesuo Apolonija Leknickienė su savo sūnumi Mindaugu. Taip pat dalyvavo jos duktė Meilė, kuri yra ištekėjusi už Tado Mickaus. Jie buvo su savo vaikais Povilu ir Nida. Mickų šeima gyvena JAV. M. Mickienė rūpinosi laidotuvėmis ir visa laidojimo tvarka. Ligoninėje sergantį globojo ir lankė Pranas Povilaitis, Jonas Kavaliauskas ir Anicetas Balys.

J.J.

Neužtenka tik protu suvokti savo artimo sunkumus; mums reikia žengti žingsnį tolyn ir pajusti juos kaip savo pačių naštą.

Vysk. F. Sheen

SPAUDOJ ir Gyvenime

KAS NEPASIKEITĘ

Su Mykolo Sergejevičiaus Gorbačiovo atėjimu į valdžią Sovietų Sąjungoje yra įvykę eilė teigiamų pasikeitimų. Atleisti varžtai (visiškai nenuimti) spausdintam žodžiui, Stalinas viešai ir oficialiai kaltinamas nežmoniškiausiais jo įvykdytais nusikaltimais, Brežnevas ir Černenko kaltinami įvairiopa stagnacija, net sukčiavimu, (apie Andropovą tylima, nes jis buvo Gorbačiovo patronas), atleisti varžtai menams ir t.t. Pasikeitimai ypač jaučiami Pabaltijo kraštuose. Jiems grąžinta tautinė simbolika, atributika: vėliavos, ženklai, himnai, pirmą kartą leistas laisvesnis žodis, susirinkimų teisė, didesnė spaudos laisvė. Lietuvai leista turėti kardinolą, grąžintos kelios Bažnyčios ir pan. Tai tikri, konkretūs ir teigiami pasikeitimai.

Taip elgdamasis Gorbačiovas tarp kitų dalykų pasirodė esąs ir puikus pasaulio viešosios opinijos formuotojas. Jis tą opiniją manipuliuoja kaip virtuozas smuikininkas Stradivarijaus smuiką — iš jos išgauna tokias gaidas, kokias jis tik nori.

Vakarų Europoje savo populiarumu ir "Taikos meile" jis jau pralenkė ir Amerikos prezidentą, o ir daugelis amerikiečių tiki kiekvienu jo žodžiu.

Tik atsispyrus jo sirenos gundymams ir objektyviai pažvelgus į Sovietų Sąjungos dabartinį būvį, aiškiai matyti, kad tie pasikeitimai yra tik lašas jūroje, tik žiupsnelis druskos dideliame puode sriubos — ji tik truputį pakeičia skonį, bet ne pačią sriubą.

"Glasnost" įtaka gal truputį įžvelgiama, bet "perestroikos" Rusijoje reikia ieškoti su žiburiu. Iš tikrųjų jos nėra. Kremliaus imperijoje viskas po senovei — politika, ekonomija, kultūra, etc. Nėra pasikeitusi ir KGB — sovietijos nervų centras ir tinklas. Ji kaip anksčiau yra surakinusi sovietiją savo nesutraukomais pančiais ir ištiesusi savo kruvinus pirštus į visą pasaulį.

Vienas iš aktyviausių šios ministerijos skyrių yra KGB pirmojo pagrindinio direktorijato A tarnyba. Ji savo pragaištingą darbą

dirba tampriame ryšyje su komunistų partijos centro komiteto tarptautiniu departamentu. O tas darbas tai dizinformacija, klastotė, fronto organizacijos, įtakingųjų agentų tinklas, masinių demonstracijų organizavimas ir panašios "aktyviųjų priemonių" sritys.

Štai prieš 1984 m. olimpijadą Los Angeles mieste KGB išsiuntinėjo 10-čiai Afrikos valstybių laiškus neva pasirašytus Ku Klux Klano, kuriuose juodieji sportininkai buvo gąsdinami prieš vykimą į olimpijadą, nes čia jie būsią nužudyti, etc. Panašūs laiškai buvo išsiuntinėti Azijos kraštų olimpiniams komitetams. (Sovietų Sąjunga tą olimpijadą boikotavo, neva saugumo sumetimais).

Tai tik vienas "aktyviųjų priemonių" pavyzdys. Ši akcija yra labai svarbi Sovietų Sąjungos užsienių politikos vykdymo dalis. Ji prasidėjo tuojau po bolševikų revoliucijos 1917 m. Vienas iš pirmųjų veiksmų buvo vadinamoji "pasitikėjimo" akcija 1920 m. Sovietų slaptoji tarnyba tuo metu apipylė Britanijos, Prancūzijos, Lenkijos ir Latvijos slaptąsias žvalgybas "dokumentais", kurie "įrodė" didžiausią netvarką Sovietų Sąjungos viduje. Mat, buvo norima sudaryti įspūdį, kad ji griūva iš vidaus ir sugrius, jei užsienis neisikiš.

Niekas nėra pasikeitę ir M. Gorbačiovo valdymo metu. Štai visai neseniai visame pasaulyje varoma propaganda, kad AIDS virusai buvo pagaminti JAV armijos laboratorijose ir išbandyti ant Amerikos karių, kurie dabar šią ligą skleidžia visame pasaulyje. Valstybės departamento pranešimas šią akciją atsekė iki Literaturnaja Gazeta 1985 m. spalio mėn. laidos. Ten tilpęs straipsnis daug citavo Indijos pro-sovietinį laikraštį Patriot. Tai seniai išbandytas sovietų būdas — prieš ką nors skelbiant savo spaudoje, pirma "žinią" skelbti kito krašto spaudoje. Tačiau patikrinus Patriot, pasirodė, kad tokio straipsnio jame iš vis nebuvo. Vienas iš KGB valdininkų, atrodo, bus persistengęs.

Nežiūrint JAV ambasadoriaus Maskvoje protestų, žinia sklido toliau. Tarptautinėms žinių agentūroms žinią pakartojus, ji dabar pasklido po pasaulį. Akcija dar daugiau sustiprėjo po trečiojo pasaulio sąjūdžio kongreso Zimbabve valstybėje. Esą, virusas buvo atrastas Fort Ditrick, MD. Ugandos "Weekly Topic" laikraštis išėjo didele antršate "AIDS" pagamino JAV karo kurstytojai".

Plačiausio garso akcija susilaukė, kai Londono "Sunday Express" savo 1988 m. spalio 26 d. laidoje žinią pakartojo. Galima įsivaizduoti, kokį įspūdį ji padarė milijonams skaitytojų, kurie tiki tuo laikraščiu kaip Biblija.

Kita žinia, KGB išsiuntinėta pasaulio spaudai informuoja, kad JAV Pakistane veisia "žudikus moskitus", kartu su žydais ir pietų afrikiečiais gamina "etnines bombas", kurios nužudys tik ne baltosios rasės žmones ir yra atsakingi už Švedijos Palme ir Indijos Indira Gandhi nužudymą.

Dar kita žinia 1983 m. gąsdino Danijos pensininkus ir invalidus, kurių namai esą bus nusavinti NATO manevrų metu. Arba, kad visi didieji Europos miestai bus specialiai amerikiečių sunaikinti, kad neatitektų sovietams vakariečių išprovokuoto karo atveju.

Nemažai tokių KGB akcijų amerikiečiai ir kiti vakariečiai atskleidžia ir sutrukdo. Bet KGB gali pasigirti ir kai kuriais laimėjimais. Vienas tokių tai neseniai mirusio krikščionių demokratų vadų Franz Josef Strauss sutrukdymas tapti V. Vokietijos kancleriu. Daugelis vokiečių tikėjo, kad po Adenauerio kancleriu taps Strauss. Tačiau kadangi jis buvo kietas anti-komunistas, KGB tarė jį nuo to sulaikyti. Kairėn pakrypusioje vokiečių spaudoje eilę metų rodėsi straipsniai, kaltiną Strauss neo-nacizmu, karo kurstymu, anti-semitizmu, korupcija ir pan. ir ši akcija savo tikslo pasiekė — Strauss kancleriu netapo.

Šis klausimas ir vėl iš naujo kilo 1981 m., kai britų L'Express leidėjas Sir James Goldsmith konservatorių susirinkime pareiškė, kad Der Spiegel akcija prieš Strauss buvo sugalvota ir pravesta sovietų KGB. Esą tai pareiškęs pas britus atbėgęs buvęs čekų žvalgybos agentas gen. Jan Sejna.

Der Spiegel tuojau Sir James padavė į teismą, kaltindamas jį šmeižtu. Tačiau Sir James turėjo tiek daug rimtos medžiagos, kad Der Spiegel tyliai pasiprašė susitaikymo.

Kita pasisekusi akcija — tai paskelbimas pasauliui, kad Tet ofenzyva Vietname buvo didelis Vietkongo laimėjimas. Iš tikrųjų Tet ofenzyva sunaikino pusę komunistų pajėgų, bet akcija pasaulinėje spaudoje skelbė ką kitą.

Lygiai pasisekusi KGB akcija buvo pasaulinė kampanija prieš neutrono bombą. Per visą pasaulį nuskambėjo "žinia", kad ši neutrono bomba nužudys tik žmones, palikdama pastatus svei-

kus. Pasaulio opinija tuo taip pasipiktino, kad prez. Carteris atsisakė bombos gamybą finansuoti. O jos tikslas buvo atsverti sovietų tankų persvarvą. 1979 m. rugsėjo mėn. vengrų komunistų partijos tarptautinio departamento šefas Janos Berecz pasigyrė, kad politinė akcija prieš neutrono bombą buvo viena iš sėkmingiausi po II pasaulinio karo".

Ypatingai daug žalos padaro vadinamieji KGB "įtakingieji agentai". Tai įvairių valstybių vyriausybių nariai, žinomi žurnalistai, darbo unijų vadai, kurie iš principo ar už pinigus tarnauja Kremliui formuodami jam palankią viešąją opiniją. Tokiu agentu nuo 1959 m. buvo prancūzų žurnalistas Pierre-Charles Pathe, kuris buvo sugautas ir nuteistas 1979 m. Pathe leido biuletenį, kurį prenumeravo 70% prancūzų atstovų rūmų narių ir pusė senatorių. Agentas buvo ir Arne Treholt, norvegų užsienių reikalų ministerijos spaudos ir informacijos skyriaus viršininkas. Jis 1985 m. birželio mėn. buvo nuteistas 20 m. kalėjimo kaip sovietų agentas.

Kitas agentas buvo danų žurnalistas Arne Herlov Petersen, areštuotas 1981 m. Jis Danijos spaudoje skelbė anti-NATO straipsnius, gelbėjo sovietams jų klastotėse ir papirkinėjo sovietų fronto organizacijas.

"Į LAISVĘ" ŽURNALAS

"Tėvynės Sargas" jau keliais atvejais trumpai užsiminė apie varpininkų - liaudininkų "Varpą" ir tautininkų "Naująją Viltį". Radome, kad tie abu metiniai žurnalai yra rimti mūsų periodinės spaudos atstovai, dažnai spausdiną prasmingus ir įdomius straipsnius lietuviškaisiais klausimais.

Tačiau yra ir trečias politikos žurnalas vertas dėmesio. Tai Lietuvių Fronto Bičiulių leidžiamas "Į Laisvę" žurnalas, kurį labia įdomiai ir sumaniai redaguoja Juozas Baužys. Žurnalas išeina tris kartus metuose po 76 - 80 psl. Jame gausu įdomios ir vertingos medžiagos.

Mums ypačiai patiko pastarajame numeryje (106/143) tilpęs vedamasis, užvardytas "Puikybė prieš toleranciją", kuris yra išskirtinai tikslus lietuviško išeiviško gyvenimo komentaras. Jis yra toks puikus, kad mes jį ištisai čia perspausdinsime. Viliamės, kad redaktorius už tai ant mūsų neužsirūstins.

"Lietuvos persitvarkymo sąjūdžio informacinio biuletenio "Atgimimas" 1989 liepos 7 dienos numeryje buvo išspausdintas literatūros kritiko Alberto Zalatoriaus pokalbis su keliais Šviesos - Santaros atstovais. Kai kurios šiame pokalbyje pareikštos mintys skatina bent trumpai dėl jų pasisakyti.

Violeta Kelertienė, Lituanistikos katedros Illinois universitete profesorė, atsakydama į vieną pokalbio vadovo klausimą, teigia: "Mes liberalų sparnas, visada didžiavomės, kad esame idėjų šaltinis. Kiti tegu renka pinigus, parūpina popieriaus Šapokos "istorijai" ir t.t. Jie tai geriau sugeba, mums tai ne tiek įdomu. Mes generuosime idėjas, padėsime sudaryti planus, nubrėšime kontūrus..."

Atkreiptinas dėmesys, kad istorijos žodis yra išskirtas kabutėmis. Matyti, kad to gero projekto idėja nebuvo "generuota liberalų idėjų židinyje". Toji kai kurių Santaros - Šviesos vadovų nepakenčiama ir net niekinama Lietuvių Bendruomenė ir pačią istorijos perspausdinimo idėją iškėlė, ir tam reikalui pinigus rinko, ir spausdinimu pasirūpino. Tai pagirtinas veiklumas, nes ką gi reiškia idėją iškelti, bet jos nevykdyti? Tai tušti žodžiai ir tuo didžiuotis nėra pagrindo.

Tuo metu, kai Santara - Šviesa buvo "atsisukusi veidu į Lietuvą" ir ten važinėjo netrukdoma ir nepersekiojama, Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronikos ir Lietuvos laisvės lygos darbuotojų didelė grupė, vyrų bei moterų, sėdėjo Gulago koncentracijos stovyklose, kalėjimuose bei psichiatrinėse ligoninėse ne tik už idėjas, bet ir už konkrečius darbus. O jų drąsą ir asmeninę auką pagerbdami, kokiu dideliu įnašu Amerikoje metų metais reiškėsi ir tebesireiškia Lietuvių katalikų religinė šalpa ir Lietuvių informacijos centras. Lietuvos kovotojų už žmogaus teises aukos ir išeivijos idėjų ir darbo židinių aktyvi, ne vien žodinė parama buvo tos pagrindinės kibirkštys, kurios pasiekė ir įžiebė tautos sąžinę. Santaros - Šviesos atstovai tikrai nebuvo paslankūs prie tos drąsios ir rizikingos iniciatyvos prisidėti, tad sau ir prioritetų toje srityje neturėtų stengtis savintis. Geriau būtų tuos neginčijamus faktus pripažinti ir nevengti juos paminėti. Tai tikrai Lietuvos persitvarkymo sąjūdžio reikšmės nemažintų.

Pokalbio metu Albertas Zalatorius iškėlė Vytauto Kavolio jam savo laiške rašytą abejonę dėl pagrindo Lietuvoje Bernardą Brazdžionį lyginti su Basanavičium. Pirmiausia reikia nepamiršti,

kad mūsų mielas Brazdžionis savo poetiniu žodžiu lemtingais laikais praskaidrindavo mūsų tautos kankinių dienas Gulage. Tad kodėl reikėtų priekaištauti tautai, kuri pagrįstai laiko Bernardą Brazdžionį pavergtos, bet nepalaužtos tautos dainiumi. Jo reikšmės nedera mažinti. Geriau būtų išreikšti jam padėką ir pagarbą už sugebėjimą efektyviai panaudoti savo poetinį talentą ir juo paguosti kenčiančiųjų širdis. Turime sutikti ir pripažinti, kad toks sugebėjimas pergyventi ir poezijos žodžiais išreikšti kenčiančios tautos jausmus yra genialus.

Tame pokalbyje taip pat buvo iškeltas V. Kavolio priekaištas ir patarimas, kad nevertėtų Lietuvoje laikyti dr. Jono Griniaus dideliu filosofu. To patarimo priežastis glūdi tame, kad kadaise dr. Jonas Grinius kritiškai atsiliepė dėl vienos ar poros išraiškų Antano Škėmos kūryboje. Ši V. Kavolio pastaba dėl tokio "prasižengimo" yra savotiškai keista. Atrodo, kad Santaros - Šviesos vadų didybė išsiveržė iš krantų. Būtų daug paprasčiau, neniekinant literatūros kritiko, pasakyti savo nuomonę iškilusiais klausimais.

Ne tik dabar, kai pergyvename savotiškai keistą ir kartu nuostabų sąmyšį, bet turbūt ir visada mažai tautai yra daug svarbiau vystyti tarpusavo bendradarbiavimą negu puikybe paremtą segregaciją. Pasižvalgius mūsų aplinkoje tokiam bendradarbiavimui visuomet galima rasti pozityvių židinių, veikiančių ir idėjomis ir tų idėjų sumaniu vykdymu. Proto puikybė be tolerancijos dvasios klastingai veda ne į šviesą, bet į tamsą. (a. d.)"

VLIKO SEIMO PAREIŠKIMAS

VLIKo Seimas, Baltimorėje, išklausęs Seimo delegatų ir okupuotos Lietuvos atstovų iš Lietuvos Laisvės Lygos, Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio, Lietuvos Demokratų Partijos, Helsinkio grupės, bei Krikščionių Denmokratų pranešimų apie ekonominę, socialinę, kultūrinę ir politinę padėtį Lietuvoje ir Vakarų valstybių reakciją į vykstančius Sovietų Sąjungoje pasikeitimus, taria:

Lietuvių tautos laisvė ir Lietuvos valstybės nepriklausomybė yra tautos egzistencijos ir jos visokeriopos gerovės būtina sąlyga.

Lietuvos valstybės suverenumas priklauso lietuvių tautai, tačiau suvereninių teisių vykdymas buvo pertrauktas. Sovietų Sąjungai vykdant Stalino - Hitlerio paktą, Lietuvos valstybė tapo

Sovietų Sąjungos okupuota ir įjungta į Sovietų Sąjungą. Ši sovietų aneksija didelės daugumos laisvojo pasaulio valstybių nepripažįstama teisėta.

Lietuvių tauta niekada nesusitaikstė su jos pavergimu. Tos tautos ryžtas atgauti laisvę ir nepriklausomybę reiškėsi partizanine veikla, pasyviu pasipriešinimu, gausia pogrindine spauda ir kitomis priemonėmis Lietuvoje ir išeivijoje.

Gorbačiovo vykdoma atvirumo politika palietė palaipsniui vidaus reikalus ir tarptautines politines problemas, sudarydama naują politinę atmosferą. Šioja naujoje aplinkoje per pastaruosius metus Lietuvoje tapo išvystyta plati akcija, siekiant išlaikyti tautos savitumą. Seimas sveikina pradėtą okupuotos Lietuvos ir laisvojo pasaulio lietuvių organizacijų bendradarbiavimą siekiant atkurti Lietuvos valstybės nepriklausomybę.

Ryšium su pasikeitimais Sovietų Sąjungoje, po antro pasaulinio karo sukurta Europos tvarka ėmė desintegruotis dideliu greičiu: Vengrija paskelbė naują valstybinę santvarką, Lenkijos vadovavimą perėmė solidarumo atstovas, Rytų Vokietijoj ir Čekoslovakijoj vyksta masinės demonstraacijos, mitingai, reikalaudami demokratinių reformų.

Gyvename nepaprastus laikus, kurie didžiai palietė Lietuvos gyvenimą, sukeldami naujų vilčių.

Seimas, visa tai imdamas dėmesin, kviečia viso laisvojo pasaulio lietuvius aktyviai remti Lietuvoje vykstančią demokratizaciją, persitvarkymą ir pastangas atkurti Nepriklausomos Lietuvos valstybę, įpareigoja VLIKo Valdybą vystyti ryšius su okupuotos Lietuvos organizacijomis, susintensyvinti politinę veiklą laisvojo pasaulio kraštuose, derinant žygius su Lietuvos diplomatine tarnyba, PLB ir atskirų kraštų organizacijomis.

Vieningai reikalaukime, kad pasyvinė nepripažinimo politika būtų pakeista aktyvia, įtraukiant Pabaltijo valstybių nepriklausomybės atkūrimą į tarptautinių problemų darbotvarkę. Sujunkime savo protus ir širdis didžiajam Lietuvos tikslui atsiekti: atkurti laisvą ir nepriklausomą Lietuvos valstybę.

1989 m. lapkričio 4 d. Baltimore, MD

LIETUVIŲ KRIKŠČ. DEMOKRATŲ IŠVYKA

Po kelių dienų varginančių karščių, rugp. 6 d. maloniai atvėso, todėl į metinį pasisvečiavimą p.p. Šoliūnų rezidencijoje Willow Springs (netoli Chicagos) suvažiavo daugiau svečių, negu visuomet.

Dr. Petras Jokubka kalbėjo apie partijų bei organizacijų ideologijas ne tik politikos, bet ir moralės srityse. Pažymėjo, kad praeityje kartais tai būdavo priežastimi nesklandumų ir vieni kitų kritikos.

LKDS Centro v-bos vardu susirinkusius pasveikino pats šio pobūvio šeimininkas Vl. Šoliūnas, primindamas, kad dabartinių įvykių šviesoje LKDS darbas padidėjo. Pabrėžė, kad lygiai turi padidėti ir budrumas, nes dabar lengviau pasimesti negu bet kada.

J. Jokubka, įvertinęs Vl. Šoliūno veiklą LKDS S-goje, visų vardu išreiškė padėką už progą pasisvečiuoti jo namuose, kur pilnai išsiskleidžia ta krikščioniška - demokratiška dvasia.

P. Povilaitis padarė pranešimą apie rugs. 2 - 3 d. įvyksiantį LKDS suvažiavimą Chicagoje.

Svečiams besivaišinant p. Šoliūnienės karališkai paruoštomis vaišėmis, atvyko LKDS pirm. A. Rudis su ponia ir keletu svečių. Inž. A. Rudis papildė pranešimą apie įvyksiantį suvažiavimą ir pastangas atsikviesti ok. Lietuvoje atsikūrusios LKD S-gos pirm., ilgametį Sibiro kalinį V. Petkų.

Laikas bėgo greit. Artėjo vakaras. Svečiai nenoriai skirstėsi, neoficialiai tardami, kad jei p. Šoliūnienė pervargs ir vaišių neberuoš, tai vistiek kitą vasarą visi susirinks užkandžius įsidėję į savo popierinius maišiukus!

Tenka pastebėti, kad jei praeityje ir buvo trynimosi, kaip Dr. Jokubka pastebėjo, tai į šį pasisvečiavimą atvyksta įvairių pasaulėžiūrų partijų bei organizacijų veikėjai, kuriuos riša vienas tikslas: pilnai laisva ir nepriklausoma Lietuva.

D.T.

NAUJA TEISININKĖ

Teisininkė Ramunė Kelečienė - Tričytė š. m. birželio mėn. baigė teisės mokslų studijas The John Marshall Law School su aukštu pažymiu (with high distinction).

Ramunė Kelečienė - Tričytė

Reikia pažymėti, kad šis aukštojo mokslo diplomas Ramunei jau yra antrasis. Prieš penkeris metus ji labai sėkmingai su aukščiausiais pažymiais užbaigė žurnalistikos mokslus Loyolos universitete.

Sveikianme naują advokatę Ramunę, ir linkime geriausios sėkmės profesiniame darbe!

1989 M. VLIKO SEIMAS

Praeitų metų Vliko seimas įvyko 1989 m. lapkričio 3 - 5 d. Baltimorėje. Tam tikra prasme jis buvo išskirtinis, nes vyko Hitlerio - Stalino gėdingo pakto 50 metų sukaktuvėse ir Lietuvos okupacijos 50-mečio išvakarėse. Taip pat, kad jame dalyvavo iškilieji Lietuvos politikai — Viktoras Petkus, Antanas Terleckas, prof. Buračas ir Jonas Mugevičius, atstovavę Lietuvos Krikščionių Demokratų Sąjungą, Helsinkio Grupę, Lietuvos Nepriklausomybės Sąjungą, Lietuvos Laisvės Lygą, Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdį, Lietuvos Demokratų partiją ir kt. Šie politikai ir jų pranešimai ir buvo VLIKo seimo centras.

Seimas išklausė visų keturių pranešimus, kurie nebuvo visiškai vienodi, bet kaip tik todėl įdomūs. Juose aiškiai atsispindėjo laisvų žmonių įvairios nuomonės svarbiaisiais Lietuvos klausimais.

Išsamų pranešimą seime apdarė ir VLIKo pirm. Dr. Kazys Bobelis. Praeitų metų būvyje daug dirbta ir daug pasiekta. Eita visur ten, kur reikėjo ginti pavergtos tėvynės interesus.

Buvo ir eilė kitų pranešimų ir diskusijų. Seimas priėmė kelis pareiškimus, kurie spausdinami atskirai.

AMERIKOS LEITUVIŲ KONGRESAS

Kas penki metai šaukiamas Amerikos Lietuvių Kongresas (jau XI-sis) pernai metais vyko spalio 21 - 22 d. Los Angeles. Sekančią dieną vyko ir ALTo 49-sis metinis suvažiavimas.

Kongrese dalyvavo didelis būrys vietinių lietuvių ir įvairių miestų atstovai bei svečiai iš pavergtos Lietuvos: Viktoras Petkus, Antanas Terleckas, prof. Buračas ir Jonas Mugevičius. Pastarieji kongresui padarė išsamius pranešimus apie padėtį pavergtoje Lietuvoje. Kongresui vadovavo inž. Antanas Mažeika, Matilda Marcinkienė ir Dr. Jokūbas Stukas. Kongrese taip pat dlayvavo VLIKo pirm. Dr. Kazys Bobelis, vicepirm. Vytautas Jokūbaitis ir kiti svečiai.

Kongreso centre buvo Dr. K. Bobelio vadovaujamas simpoziumas, kuriame dalyvavo pavergtos Lietuvos, VLIKo, ALTo ir Lietuvos Diplomatinės tarnybos atstovai.

ALTo suvažiavimui vadovavo buvę ALTo pirmininkai Teo-

doras Blinstrubas ir Eugenius Bartkus. Buvo išklausyti įvairių organų pranešimai, sudaryta nauja ALTo taryba ir valdyba ir išsami prof. Genio paskaita.

PETKUS, TERLECKAS IR MUGEVIČIUS AMERIKOJE

Praeitą rudenį pirmą kartą Amerikoje viešėjo Lietuvos kankiniai ir jos laisvės kovos vadai Viktoras Petkus ir Antanas Terleckas. Su jais kartu buvo atvykę ir Jonas Mugevičius bei prof. Antanas Buračas.

Viktoras Petkus yra daug kalėjęs (virš 25 m.) už savo visuomeninę veiklą Lietuvos laisvinimo būvyje. Jis yra vienas iš Lietuvos Helsinkio grupės kūrėjų (vienintėlis likęs pavergtoje Lietuvoje) ir vienas iš Lietuvos Krikščionių Demokratų Sąjungos atkūrėjų.

Antanas Terleckas yra irgi ilgai kalintas Lietuvos kovotojas, Lietuvos Laisvės Lygos kūrėjas ir Lietuvos Nepriklausomybės Sąjungos pirmininkas.

Antanas Buračas yra Lietuvos Pertsitvarkymo Sąjūdžio tarybos narys, o Jonas Mugevičius Lietuvos Demokratų Partijos vadovybės narys.

Visi keturi žymieji lietuviai dalyvavo Amerikos lietuvių kongrese Los Angeles mieste ir VLIKo seime Baltimorėje.

Savo viešnagės metu jie aplankė ir kitas lietuvių kolonijas: Čikagą, Vašingtoną, Clevelandą, Detroitą, New Yorką ir kt. Apie Petkaus ir Terlecko apsilankymą Čikagoje "Lietuvių Balsas" taip rašo: "Šie du vyrai, didelę gyvenimo dalį praleidę kalėjimuose, koncentracijos stovyklose ir tremtyje, kalbėjo be pataikavimo, be baimės ir be saldžių iliuzijų, kuriomis mes čia migdomės. Jie pakartotinai pareiškė, kad ne pinigų rinkti atvažiavo, bet pasakyti graudžią tiesą: Lietuva dar nėra laisva. Tebėra Raudonoji Armija, tebėra KGB, tik ant jų rūmų plevėsuoja išniekinta nepriklausomos Lietuvos tautinė vėliava, padaryta oficialia LTSR vėliava... Norima ir Vytį išniekinti, bet dar nedrįsta. (O mes čia džiaugėmės, kad kažkas ten "iškovojo" vėliavą). Jie pasakė, kad jų veiklos informacija mus tik dalinai pasiekia. Jie perspėjo, kad jų žodžiai daugeliui nepatinka, nes nebus malonūs.

Viktoras Petkus kalba Čikagos visuomenei. Nuotr. J. Šidlausko

Jie tvirtino, kad einant parlamentiniu keliu, balsavimais ir referendumais yra didžiausias pavojus įsijungti legaliai į Sovietų Sąjungą visam laikui. "Ar žinome, kiek kareivių ten balsuos?" — klausė Terleckas. Tos visos gražios Sąjūdžio ir Aukščiausios Tarybos deklaracijos ir nutarimai taip greit užmirštami, kaip paskelbiami. Maskva išmeta į šiukšlyną. KGB ir Raudonosios Armijos apsuptame rate leidžiama pažaisti. Tai naudinga propaganda Vakarams ir išeivijai. "Kur girdėta, kad kas nmors iš okuapcijos išsivaduotų be kovos", — paklausė Terleckas.

"Neduokite savo sunkiai uždirbtų pinigų įvairiems projektams, kol Lietuva nėra laisva. Kiekvieną dolerį taupykite nepriklausomai Lietuvai" — kartojo jie ne sykį. Jie atskleidė liūdną Šapokos "Lietuvos istorijos" istoriją. Gero popieriaus Lietuvoje gaminama užtektinai, tik jis eina į Maskvą. Vežant išeivijos nu-

Antanas Terleckas kalba Čikagos visuomenei. Nuotr. J. Šidlausko

pirktą popierių iš Suomijos, daug jo sugadinta, kai kareiviai badė durtuvais tikrindami, ar nėra ko nelegalaus. Mes čia buvome įtikinėjami, kad ten mokyklos gaus istoriją veltui, tačiau jos dar neišleista tiek, kiek buvo numatyta ir ji labai brangi pagal tenykščius uždarbius. Žadama daugiau išspausdinti, bet seniai užsimokėjusieji jos dar negauna. Pridėkime dar Jurginio komentarus, apie kuriuos jau skaitėme ir kuriais istorija "ištaisyta". Išeina, kad išeivija sutaupė Maskvai... Tas gali atsitikti su visais projektais. O mes kraustomės iš proto, kaip investuoti pinigus.

Tie du rūstūs vyrai prabilo kitaip. Prabilo tautos sąžinės balsu. Net "Sun-Times" korespondentas pastebėjo, kad Terleckas nesijuokė net iš anekdotų. Ir atrodė jis kitaip: prasta eilutė, nuplyšę batai. Ir kalbėjo jis kitaip. Bet kuriai temai jeims užteko lietuviškų žodžių, kuriuos visi suprato. Sakė, jokio atgimimo nėra

ir nereikia. Tauta niekad nebuvo mirusi. Ji kovojo nuo pat okupacijos pradžios. Nebuvo metų ar mėnesio, kad nebūtų areštų, trėmimų, persekiojimų. Teatgimsta tie, kurie buvo mirę. Tautos sąžinės balsas rūsčiai priminė iešivijai: esate tautos dalis, ne savo noru palikę savo kraštą. Nėra teisių, yra tik pareiga kovoti už krašto laisvę. Nuo tos pareigos neatleidžia nė 90 metų amžius. Turite daryti sprendimus tautos reikaluose kaip mes ten. Baisu".

Petkus, Terleckas ir Mugevičius kelias dienas viešėjo Clevelande, kur padarė panašius pranešimus gausiai vietos lietuvių auditorijai bei turėjo pasikalbėjimus su privačiais asmenimis.

POLITINIŲ VADŲ PAREIŠKIMAS

Lietuvoje sąlygoms kiek keičiantis gerojon pusėn, vyksta pavergtosios tautos ir išeivijos politinių institucijų tampresnis bendravimas. Štai praeitų metų rudenį VLIKo seime Baltimorėje kaip tik įvyko toks susitikimas, kurio išvadoje buvo padarytas žemiau pasirašiusiųjų anglų kalba pareiškimas:

"Žemiau pasirašiusieji yra užsiangažavę atstatyti pilną Lietuvos nepriklausomybę ir laiko, kad visų pasaulyje išblaškytų lietuvių pirmaeilis uždavinys yra Lietuvos valstybinio suvereniteto atstatymas.

Šiuo taip pat pareiškiama, kad bet kokiuose ateities rinkimusoe Lietuvoje Sovietų Sąjunga privalo neleisti jų kariniams daliniams balsuoti, nebent tie kariai būtų Lietuvos piliečiai.

Taip pat yra pareiškiama, kad praeities rinkimuose sovietų kariniai daliniai lėmė regionalinius ar vietinius rinkimus. Nesuskaitomi sovietinių karinių dalinių balsai trukdo atvirų ir laisvų demokratinių balsavimų procesą.

Taip pat pareiškimai, kad Lietuvai turi būti leista sukurti tarptautines studentų pasikeitimo programas ir kad tose programose tedalyvautų tik lietuviai studentai. Sovietų Sąjunga negali turėti pskutinio žodžio tokiose programose. Kokie studentai ir kokiose programose dalyvauja, nustato pati Lietuva.

Šiuo taip pat sutariama, kad Vyriausiasis Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas sieks šių tikslų įgyvendinimo per laisvojo pasaulio parlamentus ir Jungtinių Amerikos Valstybių kongresą.

Pasirašė:

Viktoras Petkus,

Lietuvos Krikščionių Demokratų Sąjunga,

Dr. Kazys Bobelis,
Vyriausias Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas,
Antanas Buračas,
Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio taryba,
Antanas Terleckas,
Lietuvos Laisvės Lyga,
Jonas Mugevičius,
Lietuvos Demokratų Partija.

VYTAUTO SKUODŽIO NUOSLYDA

Kai Vytautas Skuodis atsidūrė Amerikoje, jis išeivių buvo priimtas išskėstomis rankomis, džiugiai ir pagarbiai. Jam buvo sudarytos sąloygos aplankyti su kalbomis didesnes lietuvių kolonijas, kur jo paprastai prasmingi pranešimai buvo sutikti labai pozityviai. Jis atrodė esąs blaivus ir nešališkas pavergtosios Lietuvos atstovas.

Tačiau neseniai jis pasirodė esąs labai vienašališkas VLIKo ir jo pirmininko dr. Kazio Bobelio priešininkas ir PLB liaupsintojas. "Tėviškės Žiburių" straipsnyje "Dvi detalės vertos rimtesnių diskusijų" jis tarp kitko rašo:

> 'Vvyriausiojo Lietuvos Išlaisvinimo Komiteto pirmininkas dr. K. Bobelis prieš pat V. Landsbergio atvykimą su paskaita svečiavosi Čikagoje. Jam buvo pasiūlyta susitikti su atvykstančiu prof. V. Landsbergiu. Deja, jis nepanoro jo pamatyti. Nesusitiko su juo ir Vašingtone, kur Lietuvos pasiuntinybė buvo surengusi priėmimą pagerbti Vytautui ir Gražinai Landsbergiams. Tikriausiai ir prof. Landsbergiui VLIKo priešiškas nusistatymas buvo žinomas. Į vieną klausimą apie Sąjūdžio ryšius ir santykius su VLIKu jis pasakė tiesą, jog Lietuvoje VLIKo veikimas mažai žinomas.
>
> Tiems, kurie atydžiai seka įvykius Lietuvoje ir sugeba interpretuoti atskirus naujus faktus, toks demonstratyvus ir keistas VLIKo pirmininko nusistatymas prieš Sąjūdį yra sunkiai suprantamas. Tokia VLIKo pozicija pirmiausia jį patį kompromituoja tautos akivaizdoje. Be to ji parodo, jog VLIKo vyriausioji vadovybė neturi aiškaus supratimo, kas iš tikrųjų Lietuvoje vyksta. VLIKo vadovybė nesupranta arba nenori suprasti dvasios ir pagrindinės varomosios jėgos, kuri visą Lietuvą pakėlė į kovą už lietuvių tautos teises ir laisvę.

Dabartinė VLIKo pozicija Sąjūdžio atžvilgiu maža teikia vilčių, kad kada nors jis atras bendrą kalbą su Pasaulio Lietuvių Bendruomenės vadovybe, kuri gerai orientuojasi dabartinėje Lietuvos situacijoje ir jos įvykių eigoje, veikia racionaliai, operatyviai ir tiksliai. Tokiu būdu PLB prieš savo norą tampa rimtu ir teisėtu konkurentu VLIKui taip pat ir politinės veiklos plotmėje, siekiant Lietuvai laisvės ir nepriklausomybės atkūrimo.

Kol VLIKas nepersitvarkys savo galvosenoje ir veikime, jis neįgys simpatijų ir Lietuvoje. Lai jo neklaidina atskirų grupių "įgaliojimai" gaunami iš Lietuvos. Jais tiktai siekiama, kad VLIKo veikla Lietuvoje būtų gerai žinoma".

Belaukdamas rimtų diskusijų V. Skuodis susilaukė tik vienos pagelbininkės: A. Balašaitienės. Ši darbšti žurnalistė savo straipsnyje tuose pačiuose TŽ labai jau išgyrė Vyt. Skuodžio straipsnį ir giliai nusilenkė PLB, apgailėdama "pašlijusį" VLIKo autoritetą.

Tačiau ji nebuvo vienintėlė, atsiliepusi į Vyt. Skuodžio mintis. Juozas Vitėnas, VLIKo valdybos narys tuose pačiuose TŽ taip rašė:

"V. Skuodžio teigimas 'prieš pat V. Landsbergio atvykimą' rodytų, kad Dr. Bobelis ir prof. V. Landsbergis lankėsi Čikagoje beveik tuo pačiu metu. Tačiau faktiškai tarp jų atsilankymo Čikagoje buvo dviejų savaičių tarpas. Dr. K. Bobelis darė pranešimą birželio 25 d., o prof. V. Landsbergis lankėsi liepos 8. Taigi, V. Skuodžio teigimas, kad Dr. K. Bobelis buvo Čikagoje 'prieš pat V. Landsbergio atvykimą', yra klaidinantis.

Nėra teisingesnis ir V. Skuodžio teigimas, kad Dr. K. Bobelis 'nepanoro' Čikagoje susitikti su prof. Landsbergiu. Negi Dr. K. Bobelis turėjo dvi savaites laukti Čikagoje ar skraidyti į kitas vietas, kad galėtų su juo pasimatyti? Jei prof. V. Landsbergio globėjams rūpėjo surengti jo susitikimą su dr. Bobeliu, tai jie iš anksto turėjo susitarti dėl vietos ir laiko, kaip paprastai yra daroma, o ne siūlyti susitikti su 'atvykstančiu' svečiu. Gal tokių pastangų ir nebuvo reikalo imtis, nes tiek Dr. K. Bobelis, tiek prof. V. Landsbergis žinojo, kad už trijų savaičių susitiks Gotlando saloje".

Jau daug griežčiau prieš Vyt. Skuodžio mintis pasisakė Amerikos Lietuvių Tautinės Sąjungos pirmininkas ir VLIKo valdybos narys Dr. Leonas Kriaučeliūnas "Dirvoje". Jis ršaė:

"Amerikos Lietuvių Tautinė Sąjunga atmeta Vytauto Skuodžio nepagrįstus išpuolius prieš VLIKą ir VLIKo pirmininką dr. K.

Bobelį, atspausdintus "Tėviškės Žiburiuose" š. m. liepos 15 d. straipsnyje "Dvi detalės vertos rimtesnių diskusijų". Nepateisinamas yra talkininkavimas Lietuvos okupantui ir jo tarnams, kurie šmeižia Vliko veiklą jau 45 metai.

Nejaugi ir Vytautas Skuodis nori jiems talkinti? Gi Dr. K. Šidlauskas, buvęs LKDS ir ALTo pirmininkas, taip rašė:

"Gal per ankstyvas buvo Vytauto Skuodžio susirūpinimas dėl VLIKo pirmininko tariamo vengimo susitikti Sąjūdžio pirmininką, nes Dr. K. Bobelis buvo susitikęs ne tik Prof. V. Landsbergį, bet dar ir bent tris kitus Sąjūdžio seimo tarybos narius Gotlando saloje Katthmarsvik vietovėje. Vliko pirmininkas 1989 rugpjūčio 6 d. pasirašė susitarimą, kad 'Visų pasaulio lietuvių gyvybinis tikslas yra nepriklausomos Lietuvos valstybės atkūrimas!' ".

Panašiai Vyt, Skuodžio mintis spaudoje kritikavo ir publicistai A. Savilonis ir V. Bražėnas.

Taip susilukęs diskusijų vėl atsiliepė ir pats Vyt. Skuodis. Savo straipsnyje "Atviras laiškas mano kritkams" Skuodis jau daug švelnesniu tonu aiškinasi kodėl jis taip rašęs, kaip rašęs:

"Minėtas mano straipsnis buvo parašytas ir išsiųstas "Tėviškės Žiburių" redkacijai tada, kada dar nebuvo žinoma, kad dr. K. Bobelis ir prof. V. Landsbergis susitiks Europos lietuvių studijų savaitės renginiuose, kaip jų eiliniai dalyviai ir svečiai. Tas įvykęs jų susitikimas buvo daugiau atsitiktinis, nes po prof. V. Landsbergio lankymosi Amerikoje, atsižvelgiant į dabartines Lietuvos sąlygas ir jo čia turėtus susitikimus bei pasakytas kalbas, naujas jo išvykimas į Švediją buvo problematinis".

Šiame jo nuolankesniame straipsnyje Vyt. Skuodis taip apt teisinasi apie dr. K. Šidlausko jam primintą savo pasisakymą, kad Lietuvai būtų primtinas nepriklausomybės statusas soovietų satelitų lygyje. Skuodis sako, kad tas pasisakymas "turėjo būti suprastas tik kaip pirmoji pakopa į tikrąją politinę Lietuvos nepriklausomybę".

AR KOMUNIZMAS PASIKEITĘS?

"Glasnost" ir "perestroika" Sovietų Sąjungoje ir laisvėjimo įvykiai pavergtoje Lietuvoje ir kitose Pabaltijo respublikose sudaro įspūdį, kad po 70 metų pagaliau keičiasi sovietinė imperija, komunizmas ir visa, anot prezidento Reagano "blogio imperija". Kad tam tikrų pakitimų Michailovas Sergejevičius Gorbačiovas atnešė, tai faktas. Tačiau ar šie pasikeitimai yra esminiai, ar tik paviršutiniai — tai dar neatsakytas klausimas. Daugelis tų pasikeitimų yra tik kosmetika. Ir tai tie pasikeitimai liečia tik sovietų viršūnes, jie neliečia visos sistemos ir visai neturi nieko bendro su komunizmu. Komunistų partija, kuri atstovauja komunizmo religijai, "perestroikos" nepripažįsta. Rusiškasis komunizmas ir jo aparatas "perestroikos" nėra paliestas. Ir jis tol gyvuos, kol nesupus iš vidaus ar bus nugalėtas iš lauko. Kad jis pūva — faktas. Kad demokratija pasaulyje stiprėja — taip pat faktas. Kad komunizmas lengvai nepasiduoda — irgi faktas. Ryšium su tuo įdomios yra keturios neseniai pasirodžiusios knygos.

(atkelta iš 91 psl.

41. Eldron Gardner, *Principles of Genetics*, 3rd ed., John Wlley and Sons, Inc., New York 1968, p. 185.
42. Prof. John N. Moore, Michigan State University: "On Chromosomes, Mutations, and Phylogeny". Paskaita skaityta 1971 gruodžio 27 dieną 138-me metiniame susirinkime American Association for the Advancement of Science, Philadelphia, Pa., pusl. 3-9.
43. Theodosius Dobzhansky, *Genetics and the Origin of Species*, 1953, pusl. 296.
44. V. R. Potter, *Bioethics, Bridge to the Future*, Prentice Hall, Inglewood Cliffs, N.J. 1971, p. 18.
45. Maritain'o raštų rinktine *Protu ir Tikėjimu*, išleido Krikščionis Gyvenime, 1975, Putnam, Conn. p. 62 (plgk. pusl. 63 ir p. 80-jo išnaša).
46. *The Encyclopedia Americana*, 1956, 10 t. 613 a ir 613 b pusl.

Arkady N. Shevchenko, **Breaking With Moskow,** Alfred A. Knopf, New York, 1985. Kietais viršeliais, 378 psl., kaina $18.95.

Arkady Ševčenko, tai aukščiausias sovietinės Rusijos valdininkas 1978 m. perbėgęs pas amerikiečius, kur gavo politinį prieglobstį ir gyvena iki dabar. Ševčenko gimė 1930 m. spalio 11 d. Ukrainoje. Jis baigė Maskvos valstybinį tarptautinių santykių institutą, kuris vėliau jam suteikė filosofijos daktaro laipsnį. 1956 m. jis pradėjo savo karjerą užsienių reikalų ministerijoje, kur nuo 1963 m. iki 1970 m. jis tarnavo sovietų misijoje prie JT kaip saugumo tarybos ir politinių reikalų divizijos šefas. Tarp 1970 m. ir 1973 m. Ševčenko buvo Andrei Gromyko asmeninis patarėjas su ambasadoriaus titulu. 1973 m. jis tapo JT gen. sekretoriaus pavaduotoju politiniams ir saugumo tarybos reikalams. Iš tų pareigų jis ir pabėgo į Ameriką.

"Atitrūkimas nuo Maskvos" tai Ševčenko asmeninis memuaras ir informacinė knyga apie sovietų aukščiausių politinių - valstybinių organų veiklą viduje ir pasaulyje. Čia pateikiami faktai apie "sfinksą" Gromyko ir jo ilgalaikį išlikimą sovietinės piramidės viršūnėse, kai šimtai aukščiausių komunistinių pareigūnų buvo Stalino nužudyti ar mirė vergų stovyklose. Apie Gromyko ištikimą pavaldinį Anatolį Dobrininą, keliasdešimt metų Kremliaus ambasadorių Vašingtone. Apie kitus sovietų vadus nuo Chruščiovo iki Černenkos. Apie žiauriuosius KGB vadus. Knyga taip pat pateikia faktus apie sovietinės diplomatinės tarnybos veiklą, Politbiuro vidaus darbus ir Kremliaus ciniška JT manipuliaciją savo interesams.

Knygoje yra atskleista visa sovietinės diplomatijos melo veikla. Visas cinizmas, visas KGB voratinklis, kuriuo Kremlius yra apjungęs visą pasaulį. Ševčenko nebuvo eilinis sovietinis pilietis, bet vienas aukščiausių Kremliaus diplomatų. Jo atskleisti faktai, Kremliaus užmojai ir jo nusistatymai yra verti rimto dėmesio. Ir nors jis kalba apie Kremlių prieš 10 m., jo analizė yra bauginanti sovietinės santvarkos fotografija. Santvarkos, kuri yra tiek įsisenėjusi, kad jai pakeisti reikės dešimtmečių.

William R. Corson ir Robert T. Crowley, **The New KGB, Engine of Soviet Power.** William Morrow and Co,. Inc., 1985. Kietais viršeliais, 560 psl., kaina $19,.95.

Jei Ševčenko knyga didele dalim yra asmeninis memuaras (nors pateikiąs labai svarbių ir įdomių įžvalgų), Corson ir Crowley knyga yra puikiai dokumentuotas istorinis ir analitinis veikalas dviejų autorių, kurie yra savo srities specialistai. William R Corson yra tarnavęs JAV marinuose, turi filosofijos daktaratą ir yra dirbęs eilėje JAV žvalgybos įstaigų. Dirbdamas žvalgyboje Corson tampriai bendradarbiavo su Britanijos, Japonijos ir Korėjos žvalgybomis. Robert T. Crowley ilgai dirbo JAV armijos ir laivyno žvalgybose ir buvo vienas iš CIA vadų. Abu autoriai turi virš 70 m. patyrimo žvalgybos darbe.

Knygoje analizuojama sovietinė žvalgyba nuo pat jos pradžios tuojau po revoliucijos iki šių dienų. Išvada — KGB jau seniai nėra tik partijos "skydas ir kardas", bet jos valdoovas ir sovietinės vyriausybės viršininkas. Knygoje detaliai atskleidžiami sovietinės hierarchijos pasikeitimai, pradėti ilgamečio KGB viršininko Andropovo, kuris po Černenko mirties į Kremliaus viršūnes iškėlė M. Gorbačiovą, Andropovo mokinį ir pasekėją.

Knygoje detaliai dokumedntuoti ir kiti svarbesnieji faktai. Čia nuo pat revoliucijos dienų pateikta sovietų veikla prieš JAV. Daugybė naujų faktų apie KGB veiklą Amerikoje ir kituose kraštuose. Sovietinės žvalgybos organų istorija. Atskiri sovietų KGB veiklos faktai Amerikoje: pramonėje, karinėse pajėgose, net JAV kongrese. Kaip KGB infiltravo savo agentus į vengrų laisvės kovotojus, Čekoslovakiją, Kubą ir Vakarų valstybes. Kaip Juri Andropovas patvarkė, kad Černenko būtų jo įpėdiniu, kuris vykdytų KGB valią. Kaip Maskvos JAV studijų institutas įtakoja Amerikos politinius, švietimo ir spaudos sluogsnius.

Knygoje atskleidžiami tūkstančiai pavardžių, vietovių, įvykių ir datų, kurie surišti su KGB voratinkliu pasaulyje, ypač Amerikoje. Įdomu, kad tarp dvylikos žymiųjų sovietų vadų — Stalino, Komenevo, Lenino, Litvinovo, Molotovo, Radeko, Sokolnikovo, Trockio, Zinovjevo, Borodino, Kaganovičiaus ir Malinovskio — septyni buvo žydai.

Knyga yra būtina perskaityti visiems, kurie tiki perestroika ir greitu komunizmo pasikeitimu.

Lt. Gen. Ion Mihai Pacepa, **Red Horizons: Chronicles of a Communist Spy Chief**, Regency Gateway, Washigton, 1987. Kietais viršeliais, 446 psl. Kaina $19.95.

Generolas leitenantas Ion Mihail Pacepa eilę metų buvo Rumunijso žvalgybos DIE (Departamentul de Informatii Externe) viršininkas ir Rumunijos prezidento - diktatoriaus Nicalae Ceaucescu patarėjas. Jo pabėgimas pas amerikiečius taip sukrėtė

visą Rumunijos vyriausybę, kad DIE buvo visiškai panaikinta, o tūkstančiai jos narių ir kitų aukštų komunistų buvo sušaudyti ar dingo be žinios. O Pacepa savo atmintyje buvo sukaupęs tiek informacijos, kad JAV žvalgyba jį tardė net ištisus tris metus.

Gen. Pacepa savo knygoje Raudonieji horizontai atskleidžia neįsivaizduojamą, net sunkiai įtikimą, bet faktišką Ceaucescu asmens, jo politikos ir jo apgavysčių panoramą. Joje detalizuojamas visiškas Ceaucescu vyriausybės supuvimas ir jo vaidmuo tarptautiniame terorizme ir šnipinėjime. Knygoje atskleidžiama, kad Arafatas ir Ghadafi yra artimiausi Ceaucescu draugai, kuriuos jis remia ginklais, klastotais dokumentais ir informacijomis. Čia taip pat atskleidžiamas faktas, kad Ceaucescu reguliariai už pinigus "parduoda" žydus Izraeliui ir vokiečius Vakarų Vokietijai ir gautus pinigus naudoja ginklavimuisi ar savo bei šeimos asmeniniams reikalams.

Kadangi Pacepa buvo Ceaucescu asmeninis patarėjas, jis pažino Rumunijos diktatorių kaip retas kitas rumunas. Savo knygoje jis įdomiai pavaizduoja Ceaucescu šaltus santykius su Brežnevu, Jordano karaliaus Huseino manipuliaciją ir sunkiai įsivaizduojamą neapykantą prieš prez. Carterį. Pacepa įdomiai apršao savo susitikimus su Arafatu ir Ghadafi bei savo pastangas sustabdyti Golda Meyer nužudymą, kuris buvo numatytas jai lankantis Bukarešte.

Pacepa smulkiai išdėsto Rumunijos šnipų tinklą Vakaruose nuo slaptos žvalgybos iki įtakingų agentų, tarp kurių yra ir ambasadorių ir arkivyskupų. Iš kitos pusės pačioj Rumunijoje kiekvienas gyventojas yra sekamas, kiekvienas pastatas yra pilnas slaptų klausytuvų, kiekvieno viešbučio kiekvienas kambarys yra filmuojamas. Rumunijos žvalgyba turi kiekvieno gyventojo rašysenos pavyzdį, visos rašomosios mašinėlės yra registruotos ir šriftų pavyzdžiai saugojami, visoms šeimoms dekreto įsakyta turėti po 4 vaikus.

Pacepa pateikia įdomios informacijos apie patį Ceaucescu, jo šeimą ir jo artimuosius bendradarbius. Jo žmona Elena, kuri įsivaizduoja esanti mokslinikė, jai bet kur lankantis užsienyje iš anksto įsako savo pavaldiniams suorganizuoti brangių dovanų ir mokslinių garbės laipsnių gavimą. O dovanos turi būti brangios: kailiai, automobiliai, deimantai ir kitokie papuošalai. Tuo būdu ji yra net gavusi puošnią jachtą iš Jordano karaliaus Huseino. Jos

mėgiamiausias užsiėmimas — žiūrėjimas pornografinių filmų, kurias parūpina DIE.

Ne kitoki yra ir jų vaikai. Valentin yra iš šeimos išmestas, nes vedė Ceaucescu oponentę. Nicu yra girtuoklis ir moterų prievartautojas. Duktė Zoia dar neištekėjusi, nes kiekvienas jos pasirinktasis yra motinos ištremiamas ar iki mirties primuštas.

Knygą skaitant sunku atsikratyti dviejų minčių: viena, kad velnias tikrai egzistuoja, ir antra, kad komunizmas yra jo išpera. Ir ši knyga būtina skaityti tiems, kurie tiki, kad komunizme yra grūdas gero ir kad jis gali keistis į gera. Sapienti sat.

Patrick J. Buchanan, **Right from the Beginning,** Little Brown and Co. Boston, Toronto. Kietais viršeliais, 392 psl. Kaina $18.95.

Tai vieno iš didžiausių Amerikos konservatorių vadų vaikystės ir jaunystės memuarai. Buchanan gimė ir augo Vašingtone, vienas i 9 brolių ir seserų, labai dievobaimingoje katlaikiškoje šeimoje. Jo tėvas airis, motina vokiečių kilmės. Jaunasis Patrikas pradžios mokykloje buvo auklėjmas seselių vienuolių, gimnazijoje ir universitete tėvų ir brolių jėzuitų. Baigęs žurnalistiką, Buchanan kurį laiką dirbo savo profesijoje, vėliau eilę metų buvo Nixono, Fordo ir Reagano Baltųjų Rūmų aukštu pareigūnu. Dabar jis vėl dirba savo profesijoje laikraščiuose ir televizijoje.

Savo memuarų knygos pabaigoje Buchanan pateikia kai kurių minčių užsienio politikos klausimais, kurios yra labai "krikščioniškai demokratinės" ir kurių ištraukas čia pateikiame. Jis raėo:

"1974 m. vasarą Ričardo Nixono paskutinėje viršūnių konferenicjoje, kai aš su rusų ir amerikiečių grupe lipome iš laivo po ekskursijos Juodojoje jūroje, aš nustebau pamatęs link mūsų skerečiojantį Sovietų Sąjungos komunistų partijos gen. sekretorių. Caras Brežnevas garsiai šūkaudamas plojo mums per pečius, spaudė rankas ir nusvirduliavo savo puošnios jachtos link į savo vasarnamį girtam miegui.

Ir šis neišskirtinis žmogus... tarp to popiečio ir 8 metų iki savo mirties padvigubino sovietinę imperiją tautomis, žmonėmis ir teritorijomis, kurios prilygo imperialistiniam Juozapo Stalino ir Petro Didžiojo užgrobimams..."

"Per beveik 20 jo diktatūros metų Sovietų Sąjunga ne tik nusikratė Kubos raketų susiniekinimo, bet išaugo į didžiausią pasulio karinę jėgą. Paskutinį savo gyvenimo dešimtmetį Brežnevas prisijungė Prancūzų Indokiniją, Afganistaną, Etijopiją, Portugalų Afriką, Grenadą ir Nikaraguvą, milijonus mylių teritorijos ir dešimtis milijonų žmonių..."

"Kaip šis aparačikas, kuris vadovavo milžiniškai, heterogeniškai ir daugeliu atvejų atsilikusiai šaliai, su penktadaliu Vakarų kapaciteto, galėjo sukurti moderniška sovietinę imperiją?"

"Brežnevui pasisekė pirmiausia, nes jis negailestingai ir planingai panaudojo visas žmogiškas ir materialines priemones, kurios jam buvo prieinamos... Pagal Vakarų standartus Brežnevas gal buvo sustabarėjęs ir nekūrybingas vadas, bet jis žinojo, ko jis nori: imperatoriškos galios; ir jis davė Vakarams jų norimą iliuziją: taiką".

"Brežnevas būdamas savo galios viršūnėje rašė: 'detantė jokiu būdu nepakeičia ir negali pakeisti klasių kovos įstatymų.... Faktiškai detantė sukuria tinkamas sąlygas tų dviejų sistemų kovai ir pakeičia jėgų santykį socializmo naudai'."

"... Brežnevas nesilaikė nė vieno susitarimo pasirašyto su Jungtinėmis Valstybėmis — SALT I, SALT II, ABM sutarties, detantės kodekso, Helsinkio susitarimo dėl žmogaus teisių. 1973 m. Jom Kipuro karas, 1975 m. Šiaurės Vietnamo įsiveržimas į Pietų Vietnamą, sovietams teikiant ginklus, Angolos ikorporavimas į sovietinę imperiją 1976 m., įsiveržimas į Afganistaną — tai vis vyko detantės dešimtmetyje".

"Michail Gorbačiovas paskutiniu metu metė paikam pasaliui naują žodį 'perestroika' ir paskelbė Maskvos intenciją atskleisti Sovietų Sąjšngą..." Atvirai kalbant Gorbačiovas nemeluoja. Jis tuo tiki. Kare su Vakarais, kuris yra Lenino partijos raison d'etre strateginė apgaulė nėra nemorali, bet būtina. Leninas rašė, kad 'tiesos sakymas yra buržujinė prejudicija. Iš kitos pusės apgaulę dažnai pateisina tikslas'."

"Kas sudaro XX a. vakarietį žmogų ir koks jo charakteris, kad jis tiki popiergaliais pasirašytais tų, kurie niekina visas sutartis?"

"Atrodo, kad laimės ieška, hedonistiniai, pasauliniai vakariečiai negali sutikti su mintimis, kad yra pasaulyje žmonių ir režimų, kurie tiki, kad istorija yra nuteisusi Vakarų pasualį miriop

ir kad jų misija yra tą mirties sprendimą įvykdyti. Mes negalime susitaikinti su mintimi, kad Kremlius planuoja mums tą patį, ką planavo Nikalojus Romavonui, Katyno lenkams karininkams, Masarykui ir Imre Nagy".

"Nuo FDR meto, kai jis susitiko su Stalinu Teherane 1943 m., kiekvienas Amerikos prezidentas susitiko su Sovietų Sąjungos valdovais ir kiekvienas siekė santykių kitokių negu nuolatinis konfliktas. FDR siekė pokarinės taikos karo meto koloboravimu ir papirkinėjmu. Trumano politika buvo sulaikymas, pasireiškęs Korėjos karu ir Marshallio planu. Eisenhoweris laikėsi šaltojo karo ir taikos per jėgą. JFK ir LBJ ieškojo koegzistencijos. Kissingeris ir Nixonas, gi, sugalvojo detantę. Prezidentas Carteris naiviai stengėsi paneigti Rytų - Vakarų konfliktą... devyni Amerikos prezidentai, įskaitant Reaganą, bandė kaip nors baigit JAV ir SSSR konfliktą. Nė vienam nepasisekė dėl paprastos priežastioes: nė vienas nebandė spręsti šaltojo karo giliosios priežasties".

"Ta priežastis tokia... Tai sovietinio režimo prigimtis ir pobūdis. Lenino partija, kuri valdo sovietų sąjungą, yra karo partija: visa jos egzistavimo prasmė glūdi kovoje prieš vakarus".

Vienintėlis pateisinimas už jos ekonominį ir politinį monopolį, už jos visa apimančią valstybinę aparatūrą ir KGB tinklą, už jos visuotinę kultūrinę kontrolę, yra nesiliaujanti kova už išlikimą ir pasaulio likimo kontrolę prieš Vakarus".

"Lenino partija egzistuoja Lenino revoliucijai vydkyti. Sutarimas tikros taikos su vakarais reikštų komunizmo savižudybę. Kaip didžiulis baltasis ryklys Sovietų Sąjungos komunistų partija savo gelmėje, kiekvienas "taikos" susitarimas yra apgaulė iš jos taško ir savęs apgaudinėjimas iš mūsų taško".

"Neišvengiama išvada yra, kad tikroji taika ateis tuomet, kai bus pašalinta šakninė šio šimtmečio kovos priežastis — Sovietų Sąjungos komunistų partija. Jos sulaikymo neužtenka".

"Tikra taika reikalauja, kad Sovietų Sąjunga būtų nulenizuota, kad Lenino partija Maskvoje būtų pakeista civiliniu ar kariniu režimu, kuris nevykdytų leninistinės ideologijos kurstomo begalinio karo, bet būtų imlus teisėtoms pavergtųjų tautų aspiracijoms..."

"Milovan Djilas žodžiais 'komunizmas yra mirties itkėjimas', 'gėdingi griuvėsiai". Nuo Etijopijos iki Vietnamo, nuo Lenkijos

iki Kinijos 'marksistinė ekonomika' yra tapusi ekonominių šipulių sinonimu, o leninizmas valstybinio teroro sinonimu".

"Motina Rusija yra kršatas, kuris skęsta alkoholizme, kur vidutinė moteris turi šešis abortus, kur gyvenimo vidurkis mažėja, kur muzulmonų ir Azijos gyventojai daugėja, o europinės dalies rusai neturi prieauglio. Tai kraštas, kur darbinikija vos pajuda ir nėra produktyvi pagal Vakarų standartus, kur hedonizmas ir krikščioniškas bei islamiškas fundamentalizmas traukia jaunimą šalin nuo partijos".

Taip apie komunizmą ir Sovietų Sąjungą mąsto vienas didžiųjų šių dienų amerikinio konservatizmo vadų. Turint galvoje, kad ir naujasis prezidentas Geroge Bush yra panašios idoelogijos žmogus, šios mintys įgyja dar gilesnės prasmės. Jos didele dalim atliepia ir lietuvių krikščionių demokratų galvoseną komunizmo atžvilgiu.

*

ATSIŲSTA PAMINĖTI

Stasys Maziliauskas: LIETUVIŲ KELIAS KRIKŠČIONYBĖN, istorinė apžvalga, Amberland Publishing Company ir Lituanistikos tyrinėjimo ir studijų centras, 1989 m., 311 psl., minkštais viršeliais, kaina $10.00

Ladas Tulaba, MANO DIEVE, VIS ARČIAU PRIE TAVĘS. Roma, 1989 m., spaudė "Draugo"spaustuvė, 4545 West 63rd Street, Chicago IL 670629. 364 psl., minkštais viršeliais, kaina $10.00.

Stasys Dalius, SVEČIOSE ŠLYSE. Lietuviškos knygos klubas, spaudė "Draugo" spaustuvė. 309 psl., minkštais viršeliais, kaina $9.00

TURINYS

Dr. Kazys Šidlauskas, Neužmirštamasis Mykolas Krupavičius 1
V. Petkus, Vasario 16-oji 9
Dr. Č. Masaitis, Galutinis tikslas — visiška krašto laisvė 12
D. K., Laisvėjimo konferencija 17
Naujieji valdomieji organai 28
Lietuvos KD sveikinimas 29
LKDS konferencijos rezoliucijos 30
Viktoras Petkus TS redakcijoje 32
Viktoras Petkus, Tu mums brangi, tu mums šventa 35
A. Terleckas, Sulauksime auštančios laisvės ryto 37
Pr. Povilaitis, 52 tautos pasisakė už nepriklausomą Lietuvą 39
K D I rezoliucija 46
Europos KD kongresas Maltoje 47
Rodger Charles, S.J. ir *Drosten McClaren, O.P.*, Politinio gyvenimo etika 50
Vyt. Vaičiulis, Belgijos politinė panorama 72
Prof. Pranas Jucaitis, Evoliucija, transformizmas ir žmogaus fenomenas 79

MIRUSIUOSIUS PRISIMENANT

Pr., In Memoriam — A. a. Adomas Viliušis 93
J. J., A. a. Jurgis Inčiūra 94

SPAUDOJE IR GYVENIME

Kas nepasikeitę 95
"Į Laisvę" žurnalas 98
Vliko seimo pareiškimas 100
LKD išvyka 102
Nauja teisininkė 103
1989 m. VLIKo seimas 104
Petkus, Terleckas ir Mugevičius Amerikoje 105
Politinių vadų pareiškimas 108
Vyt. Skuodžio nuoslyda 109

KNYGOS

Ar komunizmas pasikeitęs? 112
Atsiųsta paminėti 119

TĖVYNĖS SARGO RĖMĖJAI

Tėvynės Sargo leidėjai reiškia gilią padėką sekantiems skaitytojams už atsiųstą paramą:

Po 100 dol.: Pr. Povilaitis, St. Pusvaškis*; 31.00 dol.: A. Gurevičius*; po 30.00 dol.: J. Gravrogkas, Dr. C. Masaitis; po 25.00 dol.: P. Gruodis, A. J. Rudis, Dr. A. K. Rugis, A. S. Vaivada; po 24.00 dol.: A. Balčytis, P. Mikšys, J. Palys*; 22.00 dol. Tėvai Pranciškonai*; po 20.00 dol.: Dr. J. J. Vingilis, V. Sonda*, Dr. F. Palubinskas, A. Orentas, A. Garka, Dr. P. Kaladė, A. Valavičius, B. Brizgys, Dr. B. Kasakaitis, J. Kavaliauskas, L. Kazlauskas, St. Palekienė, Dr. J. K. Valiūnas; 18.00 dol.: V. Simanavičius; po 15.00 dol.: B. Lukas, E. Milkauskas, A. Čepėnas, Dr. Br. Mikonis; 14.00 dol.: Dr. L. Kriaučeliūnas; 12.00 dol.: T. Mickus/ a. a. J. Inčiūra; po 10.00 dol.: kun. V. Skilandžiūnas, K. Kaminskas* , kun. J. Pakalniškis, Al. Sirutis, C. Surdokas, P. Abromaitis, Amerikos Liet. Taryba, J. K. Čiurinskas, J. Cukurienė, Dr. J. Danilevičienė, Kun. L. Dieninis, V. P. Janulaitis, V. Kačinskas, Dr. Br. Kaslas, K. Katilius, P. Kliorys, Dr. J. S. Kriaučiūnas, Br. Kuodienė, A. Laucis, M.D., J.B. Laučka, J. Mikaila, K. Pabedinskas, Br. Paliulis, A. Petrauskis, V. Prižgintas, Pr. Razgaitis, Dr. K. Šidlauskas, Dr. S. Skripkus, V.L. Šoliūnas, Dr. J. Stikliorius, D. Tričienė, kun. dr. I. Urbonas, J. Žadeikis, A. Zubrys, Dr. P. Zundė; po 8.00 dol.: J. Pabedinskas, K. Bačauskas, Mr. Mrs. G. Biskis, A. Januška, J. Kinderis, A. Pleškys, Ig. Skirgaudas, A. Vaičiulaitis; po 7.00 dol.: kun. Jonas Vėlutis; po 6.00 dol.: M. Brakas, Jonas Jurkūnas, V. Kazlauskas, Mrs. A. Kizys, K. Kleiva, Dr. V. Šaulys, P. Tamulionis; po 5.00 dol.: J. Daugėla, B. Kondratas, M. Kiziz, A. J. Jadviršis, K. Rožanskas, Vyt. Čižauskas, Stan K. Lukas, D. Adomaitis, P. Aleškaitis, V. Apanius, Sofija Beiga, Vc. Butkys, J.B. Dičpinigaitis, A. Dovydaitis, A. Duobllienė Anna Galvydis, A. Gudaitis, J. Jakučionis, J. Jokubka, Pr. Jonelis, Dr. Aldona Juoževičius, E. Juzaitienė, Dr. B. Kasperavičienė, P. Maldeikis, J. Motiejūnas, A. Paškonis, J. Pečkaitis, K. Razgaitis, Ant. Razgaitis, And. Razgaitis, J. Šiaučiūnas, L. Simutis, B. Užemis, J. Vasiukevičius, L. Venckus, kan. Vc. Zakarauskas; po 4:00 dol.: P. Balčiūnas, J. Latvys, Mazil Research, Rev. J.D. Zuromskis, P. Šilas, V. Akelaitis, Br. Bieliukas, J.E. vysk. V. Brizgys, Filomena Černius, Ed. Cibas, kun. V. J. Dabušis, J. Daunoras, St. Dzikas, E. Gaškienė, K. Januta, L. Kairys, Dr. V. Lelis, kun. V. Pikturna, Dr. K. Rimkus, Rev. J. Steponaitis, A. Styra, dr. A. Valis-Labokas, J. Vasys, J. Vitėnas, Vyt. P. Volertas, P. Žilinskas.

Reiškiame nuoširdžią padėką p. Aidai Smalinskaitei-Harris už 15 dol. auką, sirtą T. S. prenumeratai kun. Vytautui Insodai Lietuvoje. Kviečiame ir kitus skaitytojus pasekti šiuo pavyzdžiu — užsakyti T. S. artimiesiems ar pažįstamiems Lietuvoje.

Pranas Razgaitis, administratorius

* — gauta kanadiškais doleriais.

Alp(LKA) 1745
1990, Nr.1

Kaina 4 dol.